

T.C.

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARLIK BİLİM DALI

**HADİM HASAN PAŞA MEDRESESİ'NİN YENİDEN
İŞLEVLENDİRİLMESİ SÜRECİ ve İÇ MEKAN AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan: **Şenay MEMOĞLU**

İstanbul, 2011

T.C.

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARLIK BİLİM DALI

**HADIM HASAN PAŞA MEDRESESİ’NİN YENİDEN
İŞLEVLENDİRİLMESİ SÜRECİ ve İÇ MEKAN AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan:

Şenay MEMOĞLU

Öğrenci No:

090807002

Danışman:

Dr. Mehmet Alper

İstanbul, 2011

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Hadım Hasan Paşa Medresesi’nin Yeniden İşlevlendirilmesi Süreci ve İç Mekan Açısından Değerlendirilmesi” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğinin ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. **(18 Kasım 2011)**

Aday: Şenay Memoğlu

ÖNSÖZ

Eğitim-öğretim faaliyetlerine önceleri, camilerde başlanmış ve insanlar ilme teşvik edilmiştir. Bu faaliyetlerin daha düzenli ve sistemli hale getirilmesinin gerekliliği ortaya çıktığı için cami dışında eğitim kurumları açılmaya başlamıştır. Tarihte ilk medreseler Karahanlılar zamanında açılarak eğitim-öğretim faaliyetleri daha kapsamlı hale gelmiştir. Gerek müfredat zenginliği, gerek müderrislerin ihtisaslaşmış olması eğitim kalitesini daha da artırmıştır. Kurulan vakıflarla da bu eğitim kurumları maddî açıdan desteklenmiş, yüzlerce yıl halka hizmet vermiştir.

“Hadım Hasan Paşa Medresesi’nin Yeniden İşlevlendirilmesi Süreci ve İç Mekan Açısından Değerlendirilmesi” adı altında, ana konusu Hadım Hasan Paşa Medresesi olan bu çalışmada medresenin geçirdiği tarihsel süreç incelenmiş, mevcut durumu belgelenmiş, koruma sorunları, restitüsyon ve restorasyon analizleri yapılmış, iç mimarisi (mekan yerleşimleri, yeni fonksiyonlar, tefrişler, malzeme bitirmeleri, aydınlatma çözümleri, çağdaş eklentiler) ile ilgili öneriler geliştirilmiştir.

Medrese ile ilgili öneriler doğrultusunda, planlar, kesitler, cephe görüntüleri, detaylar, yeni kullanım amacına uygun olabilecek tefriş çizimleri, medrese geneli ve mekanlardan biri ve medrese avlusu için öngörülen çağdaş cam eklenti ile ilgili üç boyutlu modeller hazırlanmıştır.

Tarihi bir yapının restorasyonunda, yeniden kullanım önerisi getirmeyi hedefleyen ve tarihi dokuya zarar vermeden gelecek nesillere en doğru şekilde aktarılmasını sorgulayan, tezde bulunan tüm restorasyon projelerinin Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti. tarafından hazırlandığı bu çalışmaya büyük desteği ile katkıda bulunan çok değerli Hocam Dr. Mehmet Alper’e; tarihsel araştırmalarda yardımını eksik etmeyen Züleyha Yördem’e; restorasyon aşamaları hakkında bilgi veren, medresenin tüm mimari uygulama sürecinde görev alan şantiye şefi Mimar Tamer Mutlu’ya; çalışmanın tüm aşamalarında bana desteklerini hissettiren İç Mimar Gökhan Turna ve aileme teşekkürlerimi sunarım.

İç Mimar Şenay Memoğlu

Kasım 2011

HADIM HASAN PAŞA MEDRESESİ’NİN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ SÜRECİ ve İÇ MEKAN AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tezi Hazırlayan: Şenay Memoğlu

ÖZET

“Hadım Hasan Paşa Medresesi’nin Yeniden İşlevlendirilmesi Süreci ve İç Mekan Açısından Değerlendirilmesi” isimli bu tez çalışmasında, öncelikle genel olarak medrese kavramı, medresenin tarihi ve işleyiş sistemi araştırılmıştır. Daha sonra 16. yy dönemi (medresenin yapıldığı dönem) içinde İstanbul şehrinde inşa edilmiş olan medreseler incelenmiştir.

Hadım Hasan Paşa Medresesi’ nin ayrıntılı rölöveleri hazırlanmıştır. Hadım Hasan Paşa Medresesi restitüsyon projesi aşamasında; rölöve çizimleri ışığında yapı üzerindeki izler ve yapının günümüzdeki durumunun tespitiyle, yazılı ve görsel belgeler ve aynı dönemde inşa edilmiş olan medrese örnekleri incelenerek yapının özgün durumu tespit edilmeye çalışılmıştır. Restitüsyon aşamasında yapının sonradan değiştirilmiş ve yok olmuş olan bölümleriyle ilgili olarak aynı dönem içerisinde, Hadım Hasan Paşa Medresesi’ nden daha erken tarihte inşa edilmiş olan medreseler incelenmiştir. Bu yapılar yazılı, görsel kaynaklardan yararlanarak incelenmiş ve değerlendirme tabloları hazırlanmıştır. Hazırlanan tablolarda yapıların mimari özellikleri ve günümüzdeki durumları detaylı olarak tanımlanmıştır.

Hadım Hasan Paşa Medresesi'nin restorasyon projesinde restitüsyon projesine ve yapıya verilen yeni işleve uygun olarak yapının onarımı için gerekli görülen müdahaleler saptanmış ve plan, cephe, kesit ve üçboyutlu çizimleri hazırlanmıştır. Hadım Hasan Paşa Medresesi' ne yeni bir işlev kazandırılarak yeniden hayata geçirilmesi amaçlanmıştır.

Zamanın sürekliliği içerisinde, toplumlarda görülen değişim, insanların ihtiyaçlarını değiştirirken, ait oldukları zamana ve bağlama göre şekillenen mekanları, dolayısıyla yapıları da değiştirmektedir. Özgün işlevini kaybeden yapılar, işlevlerini kaybetmeler de yapısal özelliklerini korumakta, dolayısıyla yeniden işlevlendirmeye uygun olmaktadır.

Yeni yapıların yapılması ile birlikte, işlevsel olarak eskimiş yapıların yeni işlevler yüklenerek kullanılması ise alternatif bir yapı üretim tekniği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu üretim tekniği, yeni ihtiyaçlara göre şekillenen mekansal program ile mevcut yapının mekansal ve yapısal özelliklerinin örtüşmesine bağlı olarak şekillenmelidir.

Yeniden işlevlendirme ile Hadım Hasan Paşa Medresesi'nin günümüzde de kullanılabilmesine imkan verilmiş, bunun sonucu olarak ta, yapının zaman içinde dondurulmadan yaşamasını, çevresiyle etkileşim halinde olmasını sağlamıştır. Bu yeni işlev ile gerekli olan iç mimari tefriş ve yerleşim öneri projesi hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Medreseler, Hadım Hasan Paşa, Restorasyon, Yeniden Kullanım.

THE RE-FUNCTIONING PROCESS OF HADİM HASAN PAŞA MADRASAH AND EVALUATION IN TERMS OF INTERIOR

Writer of the Thesis: Şenay Memoğlu

ABSTRACT

In this thesis titled “The Re-Functioning Process Of Hadım Hasan Paşa Madrasah And Evaluation In Terms Of Interior” examples, challenges in preparation for the future and solution offers, principally the general madrasah concept and its history and operation system are studied. Then the madrasahs constructed in Istanbul in the 16th century are detailed.

Detailed surveys of Hadım Hasan Paşa Madrasah were prepared. During the restitution project phase of Hadım Hasan Paşa Madrasah; with the detection of the traces on the building and the current condition of the building under the light of the survey drawings, the original condition of the building was tried to be determined by examining the written and visual documents and other madrasah examples constructed within the same period.

During restitution phase, the other madrasahs constructed earlier than Hadım Hasan Paşa Madrasah in the same period were examined in order to obtain information on the building parts amended or destroyed in time. These buildings were reviewed on written and visual sources and evaluation tables were arranged. Architectural characteristics and current conditions of the buildings were defined in detail in the tables.

In the restoration project of Hadım Hasan Paşa Madrasah, the necessary interventions for the repair of the building in accordance with the restitution project and its new function were identified and plan, siding, section and three dimensional drawings were prepared. Revival of Hadım Hasan Paşa Madrasah was aimed at by commissioning a new function. With this new function, the necessary interior architecture furnishing and settlement suggestion project was prepared.

Key Words: Madrasahs, Hadım Hasan Paşa, Restoration, Reuse.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
HARİTALAR LİSTESİ	xiii
FOTOGRAFLAR LİSTESİ	xiv
ÇİZİMLER LİSTESİ	xviii
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı.....	1
1.2. Çalışmanın Yöntemi ve Kapsamı.....	1
2. MEDRESENİN TANIMI VE İŞLEYİŞ SİSTEMİ	2
2.1. Medresenin Tanımı ve Tarihçesi.....	2
2.2. Medresenin İşleyiş Sistemi.....	7
3. 16. YY DÖNEMİ İSTANBUL’ DA BULUNAN OSMANLI	
MEDRESELERİ	11
3.1. 16. Yüzyıl Medreselerine Genel Bir Bakış.....	11
3.2. 16. Yüzyıl Medreseleri	18

3.2.1. Osmanlı Dönemi'nde İşleyişlerine Göre Farklılık Gösteren	
Medrese Çeşitleri.....	19
3.2.2. Hadım Hasan Paşa Medresesi İle Aynı Dönemde İnşa Edilen	
Medrese Örnekleri.....	20
3.2.2.1. Cafer Ağa Medresesi.....	20
3.2.2.2. Cedid Ali Paşa Medresesi.....	23
3.2.2.3. Gazanfer Ağa Medresesi.....	25
3.2.2.4. Gazi Ahmet Paşa Medresesi.....	28
3.2.2.5. Hafız Ahmet Paşa Medresesi.....	29
3.2.2.6. Hamid Efendi Medresesi.....	30
3.2.2.7. Siyavuş Paşa Medresesi.....	30
3.2.2.8. Kılıç Ali Paşa Medresesi.....	32
3.2.2.9. Koca Sinan Paşa Medresesi.....	34
3.2.3. Eminönü Semtinde Günümüzde Mevcut Olan Medreseler	36

4. HADIM HASAN PAŞA MEDRESESİ

4.1. Hadım Hasan Paşa.....	38
4.2. Hadım Hasan Paşa Medresesi' nin Tarihçesi ve Mimarı.....	40
4.3. Yapının Konum Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi.....	46
4.4. Yapının Plan Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi.....	50
4.4.1. Bodrum Kat.....	53
4.4.2. Zemin Kat.....	54
4.4.3. 1. Kat.....	59

4.5. Cephe Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi.....	62
4.5.1. Kuzeybatı Cephesi.....	62
4.5.2. Kuzeydoğu Cephesi.....	65
4.5.3. Batı Cephesi.....	67
4.6. Hadım Hasan Paşa Medresesi'nin Yapım Sistemi ve Malzeme Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi.....	69
4.6.1. Bozulmalar.....	69
4.6.1.1 Bodrum Kat Bozulmaları.....	71
4.6.1.2. Zemin Kat Bozulmaları	71
4.6.1.3. 1. Kat Bozulmaları	73
4.7. Hadım Hasan Paşa Medresesi'nde Uygulanan Restorasyon Çalışmaları ve Değerlendirilmesi.....	76
4.7.1. Bodrum Kat Restorasyonu	79
4.7.2. Zemin Kat Restorasyonu	82
4.7.3. 1. Kat Restorasyonu	85
4.8. Hadım Hasan Paşa Medresesi'nde Uygulanan Restitüsyon Çalışmaları ve Değerlendirilmesi.....	90
4.8.1. Zemin Kat Restitüsyonu	90
4.8.2. 1. Kat Restitüsyonu	91
5. HADIM HASAN PAŞA MEDRESESİ'NİN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ SÜRECİ VE İÇ MEKAN AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	93

5.1. Hadım Hasan Paşa Medresesi' nin Yeniden İşlevlendirilmesi.....	93
5.1.1. Medresenin Yeniden İşlevlendirilmesi Durumunun Tefriş Elemanları Açısından Değerlendirilmesi.....	98
5.1.2. Medresenin Yeniden İşlevlendirilmesi Durumunun Aydınlatma Çözümleri Açısından İncelenmesi.....	105
5.1.3. Medresenin Yeniden İşlevlendirilmesine Bağlı Gerçekleştirilen Isıtma ve Su Tesisatı Çözümleri.....	111
5.1.4. Medresenin Yeniden İşlevlendirilmesi Durumunun Malzeme Açısından İncelenmesi.....	114
5.1.5. Medresenin Yeniden İşlevlendirilmesine Bağlı Gerçekleştirilen Çağdaş Ek Çözümleri.....	124
6. SONUÇLAR.....	132
KAYNAKLAR.....	136
EKLER (BELGELER).....	142
Ek-1: Hadım Hasan Paşa Medresesi Tapu Senedi.....	142
Ek-2: Hadım Hasan Paşa Medresesi Röperli Krokisi.....	143
Ek-3: Hadım Hasan Paşa Medresesi Plan Örneği.....	144
Ek-4: Hadım Hasan Paşa Medresesi Makbut Vakıflar Gayrimenkul Tespit Fişi.....	145
ÖZGEÇMİŞ.....	146

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil.1. Zincirli Medresesi, Avlulu-Dört Eyvanlı Plan Şeması, Aksaray.....	4
Şekil.2. İstanbul Medreselerinin Dershane Konumuna Bağlı Plan Tipolojisi.....	17
Şekil.3. Caferğa Medresesi Rölöve Çizimleri	21
Şekil.4. Caferğa Medresesi'nin Yeniden Kullanımına Katkı İçin Hazırlanan İç Mekan Donatımı Çalışması.....	23
Şekil.5. Gazanferğa Medresesi Plan, Kesit, Görünüş Rölöveleri	27
Şekil.6. Hafız Ahmet Paşa Medresesi Vaziyet Planı	29
Şekil.7. Kılıç Ali Paşa Medresesi	33
Şekil.8. Koca Sinan Paşa Medresesi Rölöve Planı.....	35
Şekil.9. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Özgün Hali Rölöve Planı	45
Şekil.10. Hadım Hasan Paşa Medresesi 3D Modeli-Çağdaş Cam Eklenti Önerisi....	77
Şekil.11. Hadım Hasan Paşa Medresesi 3D Modeli-Çağdaş Cam Eklenti Önerisi....	78
Şekil.12. Hadım Hasan Paşa Medresesi 3D Modeli-Çağdaş Cam Eklenti Önerisi...	78
Şekil.13. Hadım Hasan Paşa Medresesi-3D Modeli-Tuvalet Önerisi.....	95
Şekil.14. Hadım Hasan Paşa Medresesi-3D Modeli-Ofis Mekanı Tefriş Önerisi.....	99
Şekil.15. Hadım Hasan Paşa Medresesi-3D Modeli- Giriş Bölümü Tefriş Önerisi...	99
Şekil.16. Hadım Hasan Paşa Medresesi-3D Modeli-Çağdaş Cam Eklenti Önerisi..	126
Şekil.17. Hadım Hasan Paşa Medresesi-3D Modeli-Çağdaş Cam Eklenti Önerisi..	126
Şekil.18. Hadım Hasan Paşa Medresesi-3D Modeli-Çağdaş Cam Eklenti Önerisi..	127

HARİTALAR LİSTESİ

	Sayfa No.
Harita.1. Eminönü Semtinde Günümüzde Mevcut Olan Medreseler	37
Harita.2. Hadım Hasan Paşa Medresesi Konumu.....	47

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

	Sayfa No.
Foto.1. Koca Sinan Paşa Medresesi, Eminönü-Revak Örneği.....	6
Foto.2. Cedid Ali Paşa Medresesi	24
Foto.3. Cedid Ali Paşa Medresesi	24
Foto.4. Gazanfer Ağa Medresesi	26
Foto.5. Gazanfer Ağa Medresesi-Genel Görünüm	26
Foto.6. Gazanfer Ağa Medresesi-Restorasyon Çalışması	27
Foto.7. Gazi Ahmet Paşa Medresesi	28
Foto.8. Hafız Ahmet Paşa Medresesi	30
Foto.9. Siyavuş Paşa Medresesi.....	31
Foto.10. Kılıç Ali Paşa Medresesi	32
Foto.11. Kılıç Ali Paşa Medresesi	33
Foto.12. Koca Sinan Paşa Medresesi-Sebil	34
Foto.13. Koca Sinan Paşa Medresesi-Revak Dizisi, Avlu	35
Foto.14. Koca Sinan Paşa Medresesi-Revak Dizisi	36
Foto.15. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Tamir Kitabesi	41
Foto.16. Hadım Hasan Paşa Medresesi-1865 Yangınından Sonraki Hasar Görmüş Hali	43
Foto.17. Hadım Hasan Paşa Medresesi-1865 Yangınından Sonraki Hasar Görmüş Hali	44
Foto.18. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Hava Fotoğrafı	47
Foto.19. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Ana Giriş Kapısı.....	50
Foto.20. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Giriş Bölümü.....	51
Foto.21. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Merdiven Kovası.....	51
Foto.22. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Bodrum Kat.....	52

Foto.23. Hadım Hasan Paşa Medresesi Cephe-Restorasyon Öncesi.....	53
Foto.24. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Bodrum Kat.....	54
Foto.25. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Zemin Kat.....	55
Foto.26. Hadım Hasan Paşa Medresesi Kuzeybatı Cephesi-Pencere.....	55
Foto.27. Hadım Hasan Paşa Medresesi Kuzeybatı Cephesi-Pencere.....	56
Foto.28. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Mekan Geçişleri.....	56
Foto.29. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Mekan Geçişleri.....	57
Foto.30. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Niş (ZK07).....	58
Foto.31. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Merdiven.....	58
Foto.32. Hadım Hasan Paşa Medresesi-1K01 Mekanı.....	59
Foto.33. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Taban Tuğlası (1K03).....	60
Foto.34. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Pencere ve Ocak (1K03).....	60
Foto.35. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Nişler (1K03).....	61
Foto.36. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Geçiş Ögesi Tonoz Bingi.....	61
Foto.37. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Kuzeybatı Cephesi.....	63
Foto.38. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Kuzeydoğu Cephesi.....	65
Foto.39. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Batı Cephesi.....	67
Foto.40. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Bodrum Kat Bozulmalar.....	71
Foto.41. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Zemin Kat Bozulmalar.....	72
Foto.42. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Zemin Kat Bozulmalar.....	72
Foto.43. Hadım Hasan Paşa Medresesi-1. Kat Bozulmalar.....	73
Foto.44. Hadım Hasan Paşa Medresesi-1. Kat Örtü Sistemi Bozulmalar.....	74
Foto.45. Hadım Hasan Paşa Medresesi-1. Kat Bozulmalar.....	74
Foto.46. Hadım Hasan Paşa Medresesi-1. Kat Bozulmalar.....	75
Foto.47. Hadım Hasan Paşa Medresesi-1. Kat Bozulmalar.....	75
Foto.48. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Çatı Restorasyon Öncesi.....	79
Foto. 49. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Çatı Restorasyon Sonrası.....	79

Foto. 50. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Bodrum Kat Taban Tuğlası Restorasyon Öncesi.....	80
Foto. 51. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Bodrum Kat Taban Tuğlası Restorasyon Sonrası.....	80
Foto. 52. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Zemin Kat Restorasyon Öncesi.....	82
Foto. 53. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Zemin Kat Restorasyon Sonrası.....	82
Foto.54. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Restorasyon Sonrası-Ahşap Giriş Kapısı.....	83
Foto.55. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Restorasyon Sonrasında Eklenen Basamaklar.....	83
Foto. 56. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Avlu Restorasyon Öncesi.....	85
Foto. 57. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Avlu Restorasyon Sonrası.....	85
Foto. 58. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Avlu Restorasyon Öncesi.....	86
Foto. 59. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Avlu Restorasyon Sonrası.....	86
Foto. 60. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Avlu Restorasyon Öncesi.....	86
Foto. 61. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Avlu Restorasyon Sonrası.....	86
Foto. 62. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Pencere ve Ocak Restorasyon Öncesi (1K03).....	87
Foto. 63. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Pencere ve Ocak Restorasyon Sonrası (1K03).....	87
Foto.64. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Kubbe Restorasyon Sonrası (1K03).....	87
Foto.65. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Tuvalet Çözümü.....	96
Foto.66. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Aydınlatma Çözümü.....	107
Foto.67. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Elektrik Çözümü.....	107
Foto.68. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Malzeme Çözümü.....	115
Foto.69. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Eski ve Yeni Malzeme Farkı.....	115
Foto.70. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Taban Tuğlası.....	117

Foto.71. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Kubbeler.....	117
Foto.72. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Ahşap Kapı ve Lokmalı Parmaklıklar.....	119
Foto.73. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Yeni Malzeme-Marmara Mermeri.....	119
Foto.74. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Yeni Malzeme-Cam.....	120
Foto.75. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Yeni Malzeme-Cam.....	120
Foto.76. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Yeni Malzeme-Cam.....	121
Foto.77. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Kubbe ve Bacalar.....	121
Foto.78. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Çağdaş Ek.....	127
Foto.79. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Çağdaş Ek.....	128
Foto.80. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Çağdaş Ek.....	128
Foto.81. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Çağdaş Ek.....	129
Foto.82. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Çağdaş Ek.....	130

ÇİZİMLER LİSTESİ

	Sayfa No.
Çizim.1. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (Vaziyet Planı).....	49
Çizim.2. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (Kuzeybatı Cephesi).....	64
Çizim.3. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (Kuzeydoğu Cephesi).....	66
Çizim.4. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (Batı Cephesi).....	68
Çizim.5. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (Bodrum Kat Yerleşim Planı).....	81
Çizim.6. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (Zemin Kat Yerleşim Planı).....	84
Çizim.7. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (1. Kat Yerleşim Planı).....	88
Çizim.8. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (A-A Kesiti).....	89
Çizim.9. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (Tefriş Detayları).....	101
Çizim.10. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (Tefriş Detayları).....	102

Çizim.11. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Hadım Hasan Paşa Medresesi	
Koruma Projesi (Tefriş Detayları).....	103
Çizim.12. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Hadım Hasan Paşa Medresesi	
Koruma Projesi (Tefriş Detayları).....	104
Çizim.13. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Hadım Hasan Paşa Medresesi	
Koruma Projesi (Bodrum Kat Aydınlatma Planı).....	108
Çizim.14. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Hadım Hasan Paşa Medresesi	
Koruma Projesi (Zemin Kat Aydınlatma Planı).....	109
Çizim.15. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Hadım Hasan Paşa Medresesi	
Koruma Projesi (1. Kat Aydınlatma Planı).....	110
Çizim.16. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Hadım Hasan Paşa Medresesi	
Koruma Projesi (Zemin Kat Yerden Isıtma Planı).....	112
Çizim.17. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Hadım Hasan Paşa Medresesi	
Koruma Projesi (1. Kat Yerden Isıtma Planı).....	113
Çizim.18. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Hadım Hasan Paşa Medresesi	
Koruma Projesi (C-C Kesiti).....	116
Çizim.19. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Hadım Hasan Paşa Medresesi	
Koruma Projesi (Çatı Planı).....	118
Çizim.20. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Hadım Hasan Paşa Medresesi	
Koruma Projesi (Ahşap Kapı Detayları-1).....	122
Çizim.21. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Hadım Hasan Paşa Medresesi	
Koruma Projesi (Ahşap Kapı Detayları-2).....	123

Çizim.22. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Hadım Hasan Paşa Medresesi	
Koruma Projesi (D-D Kesiti).....	125
Çizim.23. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Hadım Hasan Paşa Medresesi	
Koruma Projesi (Çağdaş Cam Eklenti Detayı).....	131

1. GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Amacı

Tarihsel olarak herhangi bir değeri olsun ya da olmasın, yapısal ömrünü henüz tamamlamamış her türlü yapıyı yeniden işlevlendirme kapsamında değerlendirmek, yeni ihtiyaçları karşılamadaki davranışları tespit etmek ve yeniden işlevlendirilen yapıyı iç mekan açısından yorumlamak bu tezin çıkış noktası olmuştur. Çalışmanın amacı, Hadım Hasan Paşa Medresesi örneğinde koruma önerileri sunarken aynı zamanda İstanbul şehrinin tarihi karakterine ışık tutan medrese yapılarını tanımak, yeniden işlevlendirme ve iç mekan uygulama önerileri sunmaktır.

1.2. Çalışmanın Yöntemi ve Kapsamı

Çalışmada kullanılacak olan materyali tespit etmek için sorunu ortaya koyacak olan verilerin elde edilmesi temel ilke olarak kabul edilmiştir. Sorun, değişmeyen tek şey olan değişimin, yapılara uyguladığı işlevsel dönüşüm baskısının, ele alınan örnek yapılar açısından değerlendirilmesi konusunda ortaya çıkmaktadır.

Verilerin elde edilmesi amacıyla konuyu doğrudan yada dolaylı olarak ele alınan literatür incelemesi yapılarak yazılı ve çizili kaynaklara ulaşılmıştır. Konu ile ilgili tezler, makaleler, dergiler, internet ortamı, seminerler ve bildiriler taranarak önceki araştırma ve değerlendirme çalışmalarının analizi yapılmıştır. Çalışma kapsamında incelenen yapılarda yerinde tespitler, fotoğraflar ve literatür araştırmasında bulunan diğer dökümanlardan yararlanılmıştır.

Çalışma kapsamında ilk olarak medrese tanımı ortaya konmuş, medresenin tarihçesi ve işleyiş sistemi, literatür araştırmasına dayalı olarak açıklanmıştır. Binaların yeniden işlevlendirilmesinde değerlendirme ve tasarımda veri olabilecek niteliklerin belirlenmesi konusu; yapıya uygun işlev seçimi ve bileşenleri, seçilen uygun işlev sonrası yapıya yapılabilen müdahaleler çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Hadım Hasan Paşa Medresesi'nin restorasyon öncesi durumu ile birlikte; bugün uygulanan restorasyon çalışmaları ile değerlendirilmiş, medrese ile ilgili günümüz koşullarına uygun olacak şekilde yeni işlev ve iç mekan önerisi sunulmuştur.

2. MEDRESENİN TANIMI VE İŞLEYİŞ SİSTEMİ

2.1. Medresenin Tanımı Ve Tarihçesi

Ur ve İbrani dillerinden Arapçaya ve oradan da Türkçe' ye geçirilmiş olan “medrese” sözcüğü; okumak, anlamak, ezberlemek için tekrarlamak anlamına gelen ders kökünden bir mekan ismidir (Bozkurt, 2003, s. 323). Aynı zamanda umumi olarak sıbyan mektebinin* üstünde eğitim ve öğretim yapan orta ve yüksek tahsil müesseselerine medrese denilmiştir (Miroğlu, 1992, s. 148). Medreseler Osmanlı Devleti'nin yüksek eğitim kurumlarıdır. Yatılı okullar şeklinde örgütlenmiş olan bu medreselerde belirli bir müfredat programı içinde düzenli ders verilmektedir. Medreselerin dersane, imaret**, kütüphane ve yatakhane gibi elemanları bulunmaktadır.

Müslüman toplumlarda eğitim mekanı olarak, medrese yapılarının kullanılmasından önce bir ibadet yeri olan camiler kullanılmıştır. Camilerde eğitim faaliyetleri Hoca'nın öğrencileri etrafında toplayarak ders anlatmasıyla sürdürülmüştür. Camilerde sürdürülen bu eğitim sistemine “halka” ismi verilmiştir ve hadisler bu sistemin Hz. Muhammed döneminden beri süregeldiğini anlatmaktadır (Pedersen, 2003, s. 350). Yetişkinlerin eğitim ve öğretiminin camilerde yürütülmesi, dört halife devrinde de aynen devam etmiştir. Eğitim için kullanılmış olan cami mekanlarının asıl işlevlerinin ibadet olması nedeniyle, küçük çocukların bu mekanları temiz tutamayacakları düşünülmüştür. Bu nedenle eğitim öğretimin özellikle bu işleve yönelik olarak inşa edilmiş olan bağımsız yapılarda yürütülmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.

* *Mektep: Osmanlı Devleti döneminde ilkokul.*

** *İmaret: Osmanlı Devleti döneminde yoksullara yardım amacıyla oluşturulan hayır kurumları.*

Eğitim ğretim işlevleri için özel olarak inşa edilmiş olan bu yapılara “kttab” veya “mektep”, yüksek ğretim yapılarına ise “medrese”, “darul-hadis”, “darul-kurra”, “daru’t tıbb” gibi isimler verilmiştir (Demiralp, 1999, s. 1).

Medrese sözcüğünün tam olarak ilk kez hangi yapı için kullanıldığı bilinmemektedir. Yapılmış olan araştırmalar ve kazılar sonucunda ilk medreselerin Horasan ve Maverannehir bölgesinde inşa edilmiş oldukları ve bunların X. Yüzyıla tarihlendikleri anlaşılmıştır. Bu dönemde inşa edilmiş olan medreselerden günümüze kadar ulaşabilmiş örnek bulunmaması nedeniyle plan şemaları hakkında bilgi sahibi olunamamıştır. Aynı şekilde medrese teriminin XI. Yüzyıldan önce ifade ettiği anlam da tam olarak bilinmemektedir.

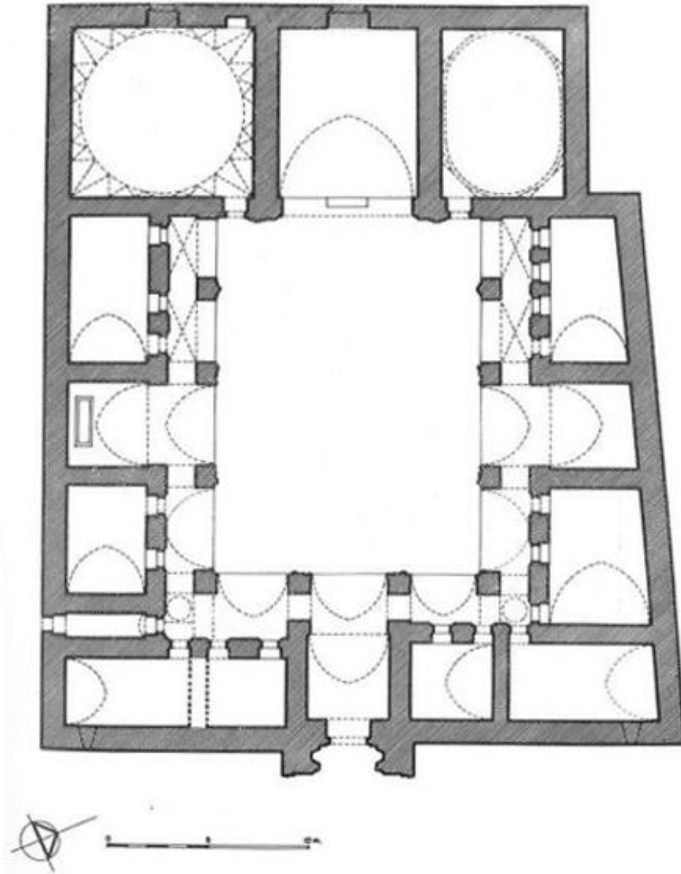
Medrese eğitimi, verilen bilgilerin kapsam ve düzeyine göre iki kümede toplanmaktaydı. Birincisi, sıbyan mektebinden sonraki eğitim basamağı olarak köylere kadar yayılan genel medreselerdi. İkincisi, zel eğitim programları olan “darülkurra”, “darülhadis” ve tıp medreseleriydi.

İlk medreselerin ne zaman inşa edildiği hususunda farklı görüşler bulunmaktadır. Corci Zeydan, bazı batılı araştırmacıların medreselerin kuruluşunu Abbasi Halifesi Me’mun’un Horasan valiliği dönemine kadar götürdüklerini, ancak kendisinin bu bilgiyi İslam tarihi kaynaklarından teyit edemediğini söylemektedir (Bozkurt, 2003, s. 324).

Bilinen ilk medrese örnekleri bir avlunun dört kenarına yerleştirilmiş dört eyvan ve eyvanların arasındaki hücrelerden oluşmuştur. Eyvan, üç tarafı ve üstü kapalı, bir tarafı bütün bir genişliği ile bir avluya yada diğer bir mekana açılan yapı birimidir. Bu medreseler plan şeması açısından birbirlerine benzemektedir fakat bazı medrese örneklerinde ortada bulunan avlunun üzeri kubbeyle rtlmştir. Doğan Kuban’ın “ağlar Boyunca Türkiye Sanatının Ana Hatları” adlı eserinde yapmış olduğu sınıflandırmaya göre bu medreseler ortadaki avlunun açık yada bir kubbeyle örtülü olmasına göre açık ve kapalı medrese olarak ikiye ayrılmıştır. Kapalı medrese tipi Anadolu’da açık medrese tipinden daha önce ortaya çıkmıştır. Kapalı medreselerde, yapının merkezindeki büyük meknı örten kubbenin ortasında bir açıklık bulunur. Açık medrese örneklerinde ise, iklim şartlarının uygunluğu

nedeniyle, dersler için kapalı büyük bir mekân yapma gereği duyulmadığı için dersane olarak eyvanların kullanıldığı görülmektedir.

Büyük Selçuklu medreselerinde görülen avlulu-dört eyvanlı plan seması, Anadolu Selçuklu medreselerinde de benimsenmiştir (Şekil.1.). Fakat Anadolu Selçuklu dönemi medreselerinde inşa edilen eyvan sayısının sabit olamadığı bir ile dört arasında değiştiği gözlenmektedir. Bu medrese örneklerinden iki veya daha fazla eyvana sahip olanlarının eyvanlarından birinin diğerlerinden daha büyük olduğu gözlenmektedir. Diğerlerinden daha büyük olan bu eyvan genellikle medrese girişinin tam karşısında yer alır ve medresenin dersliği olarak işlevlendirilmiştir. Tek eyvanlı medreselerde ise, eyvan girişin tam karşısında bulunur ve derslik olarak kullanılmıştır. Anadolu'nun sert iklimi, medreselere en az bir adet kışlık dersane inşa edilmesini gerektirmiştir.

Şekil.1. Zincirli Medresesi, Avlulu-Dört Eyvanlı Plan Şeması, Aksaray.

(Kaynak: <http://www.restorasyonmerkezi.com/forum/content.php?98->

Karamanl%C3%BD-Medreseleri)

Anadolu Selçuklu Dönemi medreselerinde, derslane eyvanının iki yanında derslane eyvanıyla aynı büyüklükte yada daha büyük olan iki mekan yer almaktadır. Bu mekanların işlevi tam olarak bilinemiyorsa da bu mekanlardan en az bir adetinin kışlık derslane olarak kullanılmış olması mümkün görülmektedir. Anadolu Selçukluklarının XIII. Yüzyılın sonlarında yıkılmasıyla Anadolu topraklarında birçok küçük beylik egemen olmuştur. Bu beylikler, medrese mimarisi alanında Anadolu Selçukluların izini sürdürmüşlerdir. Ancak bu dönemde inşa edilmiş bazı medreselerde kışlık derslanelerin boyut olarak küçülmeye başladığı, bu nedenle de ana eyvanın arka cepheden bir miktar taşıdığı görülmektedir.

Medreseler, yapı itibariyle; avlu, eyvan, kışlık derslane, mescid, talebe hücreleri, aşhane, havuz, çeşme, türbe, merdiven ve hela bölümlerinden meydana gelirdi. Avlu, medreselerin en önemli kısmıdır. Medresenin bina tertibi avlu çevresinde kurulmuştur. Medresenin bir bütün halinde çalışmasını sağlamakta önemli bir bölüm olan avlu, mevsime ve iklime göre açık ve kapalı olmak üzere iki çeşittir. Üstü açık olan avlu, medresenin iç tertibini kuran önemli bir mekan vasfını taşır (Miroğlu, 1992, s. 151). Açık avlulu medreseler revakları, kat ve eyvan sayısına göre kimi farklılıklar gösterirler. Bu gruba giren en eski tarihli medrese Kayseri Çifte Medrese'dir. Medrese ve şifahane olarak düzenlenen dört eyvanlı yapı, Anadolu Türk sanatının en eski hastanesi olması bakımından da ayrı bir önem taşır. Avlunun girişe karşı olan cephesinde, sağ ve solunda odaların yer aldığı büyük bir eyvan mevcuttu. Bazen yanlarda da birer eyvan bulunurdu. Önü revaklı küçük hücreler, öğrencilerin yatıp kalkmalarına ve çalışmalarına aitti. Taç kapı genellikle binanın uzunlamasına eksenini üzerinde, ana eyvanın karşısındadır. Derslaneler, ana eyvanın bir veya iki yanına konulmuş ve genellikle bu odalar kubbeli yapılmıştır.

Kapalı avlulu medreselerde bu avlu kare veya kareye yakın dikdörtgen şeklindedir. Bu dikdörtgen avlunun uzun kenarlarına daha fazla talebe odası yapmak mümkün olmuştur. Açık avlulu medreselerde, revak, avlunun tabii bir parçasıdır. Kapalı avlulu medreselerin ise bir kısmında revak vardır. Revaklar, medreselerde önyüzü kemerlemeli, arkası kör duvarlı, üstü tonoz, kubbe ya da damla örtülü geçitlerdir (bkz. Foto.1). Kapalı avlulu medrese tipi ise, açık avlunun yerinde çoğu zaman bir havuzu ihtiva eden kubbeli kısım ile, ona bitişik oturma odaları ve

dershaneden ibarettir. Orta mekân kubbe ile örtülüdür. Bu sebeple plân, kare veya kareye yakın bir dikdörtgen biçimindedir.

Foto.1. Koca Sinan Paşa Medresesi, Eminönü-Revak Örneği (2011)

Medreselerde önemli bir bölüm de, güneşin sıcaklığından ve yağmurdan korunmak için yapılan istirahat ve çalışma yerleri olan eyvanlardır. Bu eyvanların sayısı bir ile dört arasında değişmektedir. Medreselerde sıcak mevsimlerde dersler eyvanlarda yapılırdı. Ayrıca soğuk mevsimlerde kullanılmak üzere kışlık dershaneler de yapılmıştır. Kışlık dershaneler ana eyvanın sağına ve soluna bitişik olarak yapılmıştır (Miroğlu, 1992, s. 152). Anadolu'nun sert iklimi, medreselere en az bir adet kışlık dersane inşa edilmesini gerektirmiştir. Anadolu Selçuklu dönemi medreselerinde, dersane eyvanının iki yanında dersane eyvanıyla aynı büyüklükte ya da daha büyük olan iki mekân yer almaktadır. Bu mekânların işlevi tam olarak bilinemiyorsa da bu mekânlardan en az bir âdetinin kışlık dersane olarak kullanılmış olması mümkün görülmektedir.

Medreselerde önemli bir unsur da mesciddir. Her medresenin müstakil veya yarı müstakil bir mescidi bulunurdu. Talebelerin kaldığı odalar da, medresede önemli bir bölümdür. Kapıları avluya açılan bu odaların dışa bakan pencereleri çok nadir

bulunurdu. Talebe odaları umumiyetle avlunun iki yanına inşa edilmiş ve duvarlarında oyma dolap ve odanın bir köşesinde ocak yeri vardır. Bunlardan başka medreselerde yemek ihtiyacını karşılamak için aşhane bulunurdu. Ayrıca havuz, çeşme, hela gibi bölümleri vardı (Miroğlu, 1992, s. 152).

2.2. Medresenin İşleyiş Sistemi

İslam ilim hayatında XI.asırdan itibaren medreseler büyük rol oynamış ve sayısız alimler yetiştirmiştir (Kütükoğlu, 1977, s. 5). İslam eğitim sisteminin temel kurumu olan medreseyi Osmanlılar benimsemişler ancak asırlar boyunca, diğer kurumlarda olduğu gibi medrese sisteminde de önemli değişiklik ve gelişmeler sağlamışlardır (Kurşun, 2008, s. 9).

İslamiyet'te eğitim yeri olarak medreselerin kullanılmasından önce, camiler ibadet işlevinin yanında eğitim işlevini de karşılamışlardır. Camilerde yürütülen eğitimin genel olarak dini ağırlıklı olmasına rağmen, diğer bilim dallarında da eğitim verilmiştir. Ders konuları hocaların genel bilgisine göre seçilmiş, belirli bir müfredat programı izlenmemiştir. Bu eğitim sistemi çoğunlukla genç öğrencilere yönelik olmuştur, fakat her yaş grubundan insan isteğe bağlı olarak bu derslere katılabilmıştır. Camilerde ilk ve yüksek öğretim arasında fark gözetilmemiştir, medreselerde ise sadece ileri düzeyde eğitim verilmiştir (Aşkun, 2006, s. 7).

Osmanlılarda eğitim ve öğretim umumi ölçüde medreselere dayanmaktadır. Osmanlılarda medreseye gidecek bir talebe, önce sıbyan mekteplerine öğrenciler beş-altı yaşında alınır ve bunlara alfabe (elif-ba), yazı okuma, Kur'an-ı Kerim ve amel-i erba'a denilen dört işlem problemleri öğretilirdi (Miroğlu, 1992, s. 153). Medreselerde fizik, matematik, tıp, astronomi gibi teknik ilimlerle din bilgileri verilmekteydi (Tayla, 2007, s. 56).

Asıl ana dersler, bilim yoluna yönelen talebelerin aşkla sarılması gereken İslam ilahiyatı ve hukuku kitaplarıydı. Medrese programında yer alan konular ve dersleri, akli ve nakli, dini ve din dışı ilimler, yüksek ilimler ve alet dersleri, doğrudan ve dolaylı olarak programda okutulan dersler olmak üzere çeşitli

bakımlardan sınıflandırmak mümkündür. Bütün bu ilimlerin okutulması İslami bir anlayış ve zihniyet içerisinde olurdu (Kurşun, 2008, s. 13).

Medreseler sadece din ve dünya ilimlerini öğretmekle kalmamış, ruh terbiyesi ile beden terbiyesini birlikte yürütmüşlerdir. Bu sebeple medreselerde yüzme, güreş, koşu, ok atma, cirit oyunu, ata binme gibi sporlara da yer verilmiştir (Miroğlu, 1992, s. 153).

Medreseler günümüzün üniversiteleri düzeyinde idi. Öğrenciler çeşitli şehir ve kasabalardan gelir ve medreselerde yatılı olarak kalırlardı. Öğrenciler avlu çevresindeki odalarda yaşar, imarete yemeklerini yer ve dershanede okurlardı (Tayla, 2007,s. 56). Medreselerde talim ve terbiye, sabah namazından sonra başlar, çok defa öğle namazına kadar devam ederdi. Ondan sonra, talebe, serbest bırakılırdı. Umumiyetle haftanın üç günü (Salı, Perşembe ve Cuma) tatil yapılırdı. Bu günlerde talebeler yine medresede bulunurlar ve derslerine hazırlanırlardı. Günde beş saat ders okutulurdu (Miroğlu, 1992, s. 152).

Taşradan gelen talebeler medrese hücrelerine yerleşirler, yemekhanede günde iki öğün yemek yer, vakıftan gündelik harçlık alır, üç aylarda köylerde hocalık yapar, zahire, zekat ve fitre toplayıp dönerlerdi.

Uzun, zor ve ezberci eğitimi dayatan medrese ortamları, dış dünyadan soyutlanmış revaklı hücrelerde gezinti avlularından ibaretti. Talebeler hücrelerine kapanır, mütemadiyen okur, kitapları ve soru-cevap defterlerini ezberler, dershanede veya camide hocaların anlattıklarını dinler, soru, cevap, ses, ahenk, vurgu inceliklerini kavramaya çalışır, hücrelerine çekilip ezberle zaman geçirir, uzun hazırlıklardan sonra sınav için ilgili müderrise başvururlardı. Son aşamada diploma alanlar kadro elde edebilirlerse müderrislik* ve kadılık** görevlerinin alt basamaklarından başlayıp ulema adayı olurlar, giderek bu saygın zümreye katılır, büyük müderris, büyük kadı, hatta kadı asker, nakibüleşraf***, şeyhülislam**** olabilirlerdi (Sakaoğlu, 2010, s. 646).

Medreselerde dersler sabah ve ikindi namazı sonrası olmak üzere iki devre olurdu. Ancak icazete esas olan dersler sabah dersleriydi. Hücre denilen medrese odaları genellikle diploma alma seviyesine gelmiş kıdemli, yetenekli, danışman denilen öğrencilere verilirdi. Medreselerde okuyan talebe mevcudu bugünün okullarında olduğu gibi çok değildi. Mesela XVI. yüzyılda Bursa'daki elli medreseden otuz üçünde her birinde beş-yirmi iki arasında olmak üzere toplam 363 hücre bulunmakta, bunlarda 348 talebe kalmaktaydı (İpşirli, 2003, s. 331).

Medrese esas itibariyle bir vakıf kurumu olduğundan işleyişi, mali kaynakları ve kaynakların kullanılması ve denetlenmesi tamamıyla vakıf kuralları içinde yapılırdı. Bu sistemde statüyü belirlemesi açısından vakıfın şartları ve vakfiye önemli idi. Ancak konu toplum eğitimi meselesi olduğundan devletin daima sıkı bir denetimi de vardı.

Bütün medreseler önceleri kazaskere***** bağlı iken XVI. yüzyıl sonlarından itibaren yüksek dereceliler şeyhülislam verilmiş, diğerleri kazaskerlerde kalmıştı. XIX. yüzyılda teşkilat meşihat***** makamına devredilmiştir. Her bir medresenin yönetimi genellikle müderrisin sorumluluğunda idi. Talebenin gördüğü derslerin deftere kaydını da müderris yapardı. Geliri ve kapasitesi küçük olan medreselerde ayrı bir mütevelli olmayıp bu görevi de müderris yerine getirmekteydi. Talebenin çalışmasını, medresedeki inzibatı ve gündelik hayatı müderris takip ederdi (İpşirli, 2003, s. 330).

* *Müderris: Medreselerde yada büyük camilerde ders okutan kimse.*

** *Kadı: Osmanlılarda şeriat mahkemelerinin başında bulunan, aynı zamanda görev yeri ve çevresindeki düzenle ilgili yönetim ve denetim yetkileri bulunan yargıç.*

*** *Nakibüleşraf: Peygamber soyundan olanların işlerine bakmak üzere kendi aralarından seçtikleri görevli.*

**** *Şeyhülislam: Osmanlı Devleti zamanında din işlerine bakan ve sadrazamdan sonra gelen en yüksek vazifeli şahıs.*

***** *Kazasker: İlimiye sınıfının yüksek derecesinde bulunan devlet görevlisi.*

***** *Meşihat: Şeyhülislam makamına verilen ad.*

Medrese eğitiminin temel unsurunu müderrisler oluştururdu. Osmanlı sisteminde talebelerin hangi medresede okuduğu değil hangi hocalardan ders aldığı önemliydi.

Medreselerin eğitim ve ilmi faaliyetlerini sürdürmesinde önemli bir unsur da buralarda mevcut vakıf kütüphaneleriydi. Bazı medreselerde ise kütüphane odası olmayıp vakıf kitaplar dershanenin dolaplarında kullanıma sunulurdu (İpşirli, 2003, s. 330). Özellikle İstanbul medreselerinde fetihten itibaren bunun çok sayıda ve değişik şartları içeren örnekleri bulunmaktadır. Sahn medreselerinin dördünde de kütüphane bulunduğu ancak buradaki kitapların Fatih'in sağlığında veya Bayezid devrinde cami kütüphanesine nakledildiği bilinmektedir (Kurşun, 2008, s. 18).

XVI. yüzyıl ortalarından itibaren müderris sayısının artması sisteminde önemli değişikliklere yol açmıştır. Bu hususta alınan tedbirler medrese derecelerinin artırılması, müderrislerin görev sürelerinin kısaltılmasıdır. Müderrisler ilmi yetersizlik, medreseye devamsızlık, vakıf şartlarına riayetsizlik gibi sebeplerle belirlenen sürelerini tamamlamadan görevden alınabilirlerdi (Kurşun, 2008, s. 25).

Medrese talebesi arasında zaman zaman zorbalık ve ahlak dışı işler yapanlar olurdu. Daha XVI. yüzyıldan itibaren devletin resmi kayıtlarına intikal eden şikayetler dikkat çekicidir. Özellikle suhte / softa denilen medrese talebelerinin isyanı XVI. yüzyılın ikinci yarısına damgasını vurmuştur (İpşirli, 2003, s. 331).

II. Meşrutiyet'te medreselerin ıslahı, programlarının yenilenmesi, kimilerinin birer meslek okuluna dönüştürülmesi için çalışılmış; İmam Hatip Medresesi, Kadılık Medresesi, Din uzmanlığı Medresesi açılmışsa da Tevhid-i Tedrisat Kanunu 1924'te yürürlüğe girince İstanbul'daki medreseler kapanmıştır (Sakaoğlu, 2010, s. 646).

3. 16. YY DÖNEMİ İSTANBUL' DA BULUNAN OSMANLI MEDRESELERİ

3.1. 16. Yüzyıl Medreselerine Genel Bir Bakış

Arapçada “derase” kökünden gelen “medrese” sözcüğü öğrencinin ilim öğrendiği yer anlamına gelip genel olarak sıbyan mekteplerinin ötesinde eğitim veren orta ve yüksek eğitim kurumlarını ifade etmektedir (Ahunbay, 1996, s. 12).

16. yy ortalarında Yakın Doğu ve Avrupa'nın en güçlü devleti durumuna yükselen Osmanlı İmparatorluğu, II. Selim ve III. Murat devirlerinde de bu üstünlüğünü sürdürmüştür (Sözen, 1975, s. 249).

Medrese inşaatının en yoğun olduğu dönem, diğer yapı alanlarında da olduğu gibi Osmanlı eğitiminin en yüksek seviyeye ulaştığı on altıncı yüzyıldır.

Batı Türklerinin medeniyet tarihinde dikkate değer yeri bulunan bu kuruluş, altı yüzyıllık tarihi boyunca yüzlerce yapısıyla başta öğretim görevi olmak üzere, bilimsel çalışmalar ve din işleri ile birlikte Adliye ve Mülkiye* gibi çeşitli teşkilatlara da eleman yetiştirme yolunda büyük hizmet görmüştür. Bu nedenle bütün İslam dünyasında olduğu gibi Osmanlılarda da eğitim ve öğretim genel olarak medreselere dayanmaktaydı (Ahunbay, 1996, s. 12).

Osmanlı medrese sisteminde özellikle XVI. yüzyıl ortalarından itibaren kendi içinde çeşitli hareketlilikler yaşanmıştır. Medrese-kadılık-müftülük görevlerine ait derecelerin birbirine uyumu sağlanarak genelde müderrislikten kadılığa, bazen de kadılıktan müderrisliğe geçişin olduğu görülmektedir. Medrese derecelerinin zaman zaman değiştiği de dikkati çeker. Mesela 955'te (1548) İstanbul Şehzade Medresesi elli akçelik iken altmış akçeliğe yükselmiş, 979'da (1571) Selçuk Sultan müderrisliği elli akçelikten kırk akçeliğe düşürülmüş, 1032'de (1623) hariç seviyesinde olan Mehmet Paşa Medresesi dahil derecesine çıkarılmış, dahil derecesinde olan

* *Mülkiye: Osmanlılarda, seyfiye ve ilmiye sınıflarından olmayan devlet görevlileri sınıfı.*

Soğukkuyu (Piri Paşa) Medresesi hariç derecesine indirilmiştir. Eyüp'te Zal Mahmud Paşa (Şah Sultan) Medresesi 1028'de (1619), İstanbul'da Koca Sinan Paşa Darülhadisî 1031'de (1622), Bursa Hudavendigâr Medresesi 1062'de (1652) altmışlığa yükselmiştir.

Kayseri Huand Hatun Medresesi 957'de (1550) 30 akçelik iken daha sonra kırklı ve 1062'de (1652) ellili derecesine ulaşmıştı. Medrese derecelerindeki bu değişiklikler genellikle müderrislerin kıdem durumlarıyla ilgili olup bir süre sonra medrese eski derecesine dönmektedir (İpşirli, 2003, s. 330).

İstanbul medreselerinin 15. yy ve 16. yy'da yapılanları ile ilgili temel kaynaklardan biri 1546 tarihli İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri'dir. Toplam 27 medrese, 1 darülkurra, 1 darülhadisînin adının geçtiği, mahallelerin belirtildiği, müderris, talebeler ve medrese hizmetlilerine ödenen miktarların yazılı olduğu bu belge, medreselerin yapım tarihi, büyüklükleri hakkında ancak yaklaşık bilgiler verebilmektedir. Defter yalnız İstanbul Kadılığı sınırları içindeki vakıfları almakta, Eyüp, Galata ve Üsküdar'dakileri kapsamamaktadır; bu nedenle belirtilen sayılar tüm İstanbul için geçerli değildir (Ahunbay, 1994, s. 321).

Mimar Sinan İstanbul'da 100 kadar medrese yapısı gerçekleştirmiştir. Bunların bir bölümü günümüze sağlam bir biçimde ulaşmıştır. Bazıları yok olmuş, bir bölümü ise yok olmasa bile kötü kullanım nedeniyle çeşitli oranlarda harap olmuşlardır (Kuban, 1990, s. 9).

16. yy'da Fatih'teki medrese sayısı daha da artmış ve yayılma alanı Draman, Fethiye, Edirnekapı'ya doğru uzanmıştır. Vefa, Süleymaniye çevresi ikinci yoğun bölgedir. Divanyolu'nun güneyi, Bayrampaşa Deresi (Yenibahçe), Topkapı yeni medreselerin yapıldığı alanlardır. Aksaray-Kocamustafapaşa ekseninde mevcutlara eklemelerle halkaları daha sık bir medrese zinciri oluşturulmuştur (Ahunbay, 1994, s. 323).

Günümüze ulaşan ilk Osmanlı medresesi İznik'te 1331 tarihinde Orhan Gazi tarafından kurulmuştur. Orhan Gazi İznik'i fethettikten hemen sonra, şehirdeki kiliselerden birini medreseye dönüştürmüştür. Aşık Paşazade tarihi bu kilisenin

Yenişehir kapısı yanında olduğunu kaydetmektedir. Bu medrese daha sonra aynı şehirde Süleyman Paşa'nın kurduğu medreseden ayırt edilmek için "İznik Orhaniyesi" adı ile anılmış ve döneminin en önemli kurumlarından sayılmıştır. Ancak İznik'in XVI. yüzyılda Osmanlı devletinin en önemli ilim merkezi olma özelliğinin Bursa'ya geçişi ile; bu şehirde de Orhan Gazi, Murat Hüdavendigar, Yıldırım Beyazıt, Çelebi Mehmet ve II. Murat'ın yaptırdıkları medreselerde eğitim teşkilatı geliştirilmiştir (Ahunbay, 1996, s. 13).

XV.-XVI. asırlar, Osmanlı medreselerinin ikbal devri, XVI. asırların sonları inhitat devrinin başlangıcıdır. II. Murad'ın Edirne ve Bursa'da tesis ettiği medreselerle yükselmeye başlayan ve Fatih'in "Sahn-ı Seman"ı ile zirveye çıkan Osmanlı Medreseleri, Kanuni'nin Süleymaniye Medreseleri'ni tesisi ile gelişmişse de başlayan çözüme, burada da kendini göstermeye başlamış ve asrın sonuna doğru medreselerde gerileme, bir takım tedbirlerin alınmasını gerektirmiştir (Baltacı, 2005, s. 19-20).

Osmanlı Devleti, mükemmel bir eğitim, askeri ve idari teşkilata sahipti. Bu teşkilat, XVI. yüzyılda, günümüzdeki modern devletlerin teşkilatları kadar mükemmel ve birleşik bir yapıdaydı (Baştımur, 2007, s. 121).

XV ve XVI. yüzyıllarda felsefi konular ve matematik, mühendislik, tıp gibi teknik konular Osmanlı medrese programında yer almakta ve okutulmakta iken felsefi ve teknik konuların zamanla neden ve nasıl gerilediği meselesi en çok durulan bir husustur. Taşkoprızade, daha 1540'larda medresede tartışmalı sözler ve matematik bahislerinin ulema* arasında önemini yitirmesinden, ilim seviyesinin düşmesinden yakınmaktadır (İpşirli, 2003, s. 329).

Osmanlı medreselerinde Tefsir, Hadis, Kelam, Fıkıh, Mantık, Dilbilim, Edebiyat (Meani, Belagat vb.), yabancı dil, Matematik, Tıp, Hey'et şeklinde ana hatlarıyla sıralanabilecek derslerden sadece medresenin dahil bulunduğu dereceye ait bölümler okutulurdu. Bir medresede verilecek ders, diğer deyimle onun derecesi

* *Ulema: Osmanlı Devleti döneminde yüksek din bilginlerinden oluşan sınıf.*

kurucusunun vakfiyede müderrise ayırdığı vazifeye (günlük akçeye) göre tespit edilirdi. Bununla birlikte kurucusunun gücü ne olursa olsun altmışlı medrese kurma hakkı yalnız padişahlara verilmişti (Ahunbay, 1996, s. 14).

Osmanlı medreselerinin geçirdiği bu gelişim esnasında Haric, Dahil ve altmışlı medreseler İbtida ve Hareket adı ile ikiye ayrılmış, Süleymaniye Külliyesi'ne de 5 medreseden oluşan önce "havamis" sonra "hamise" denilen ve 4 Süleymaniye ile Musile-i Süleymaniye arasında konulan yeni bir derece ilave edilmiştir. Bu şekilde yenilenen Osmanlı Medreseleri 12 dereceye ayrılmıştır (Ahunbay, 1996, s. 15).

Bunlar:

- İbtida-i haric (İlkokul ve ortaokul)
- Hareket-i haric (İlkokul)
- İbtida-i dahil (Ortaokul ve lise)
- Hareket-i dahil (Ortaokul)
- Musile-i sahn (Lise)
- Sahn-ı seman (Üniversite)
- İptida-i altmışlı (İlk ve ortaokulda müderrisine 60 akçe verilen medrese)
- Hareket-i altmışlı (İlkokulda müderrisine 60 akçe verilen medrese)
- Musile-i Süleymaniye (Süleymaniye üniversitesinin lisesidir. Mezunları kadı adayı olabilir.)
- Hamise-i Süleymaniye (Süleymaniye üniversitesinin sivil aşamasının ilk basamağı)
- Süleymaniye (4 adettir. Üniversite ötesindedir.)
- Darülhadis (Yüksek ilimler fakültesi)

İstanbul medreseleri için geçerli olan bu dereceler Bursa ve Edirne için de geçerliydi (Ahunbay, 1996, s. 15).

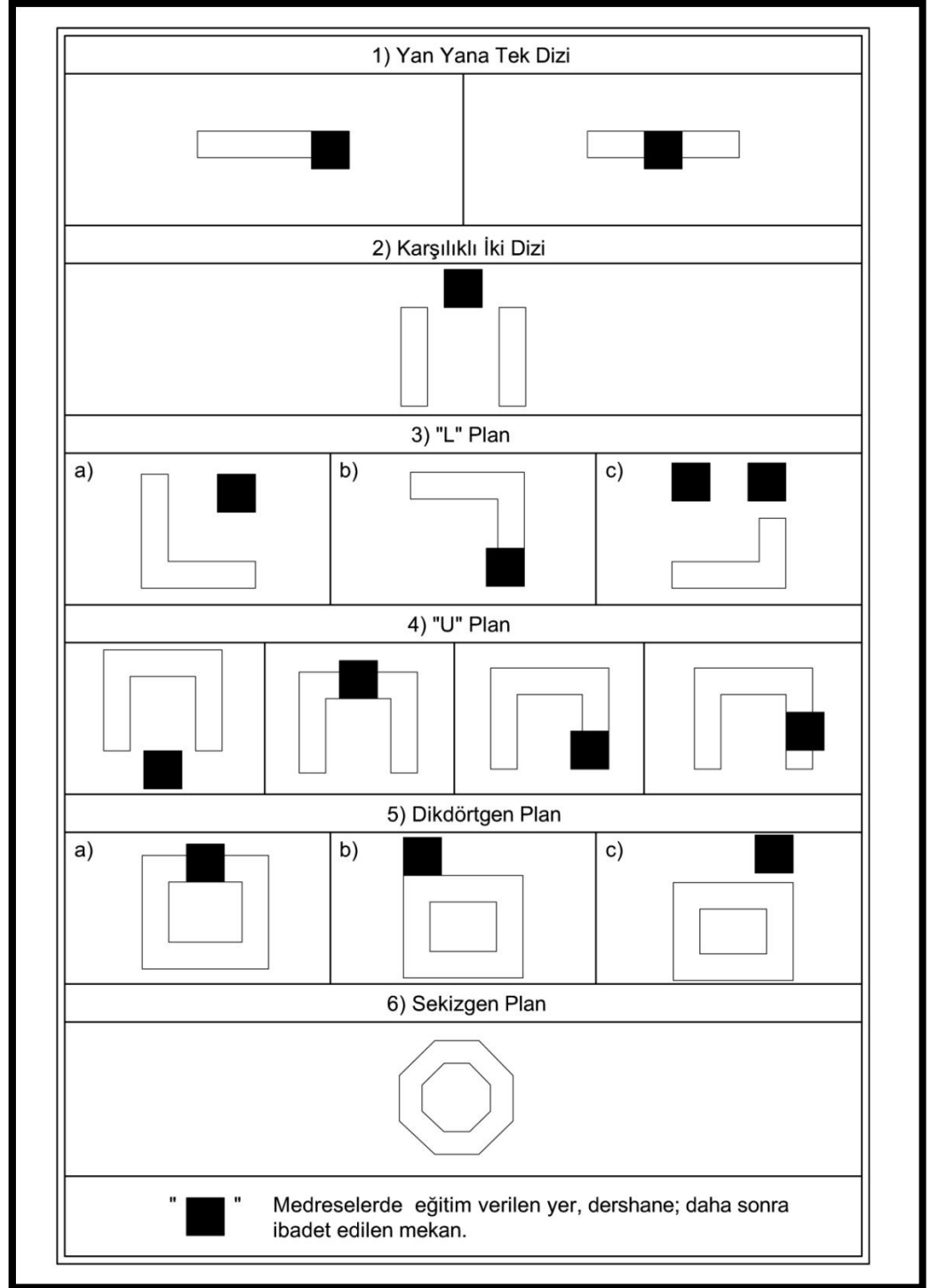
XVI. yüzyılda plan ve tasarımların zenginleştiği görülür. Mimarbaşılığı esnasında özellikle sultanlar için yaptığı medreselerde belirlenmiş plan ve tasarımların dışına pek çıkmayan Mimar Sinan, Süleymaniye Külliyesi'nde, Fatih Külliyesi'nde uygulanan düzeni işlerken Sinan Paşa, Kara Ahmet Paşa, Mihrimah

Sultan ve Sokullu Mehmet Paşa külliyelerinde aynı avluyu paylaşan cami-medrese modelini en olgun şekilde kavuşturur. Ancak Mimar Sinan'ın medrese mimarisine katkısı daha mütevazî ölçekli inşa faaliyetlerinde görülür. Yapıların birbirleri ve çevreleriyle olan ilişkilerine yoğunlaşan Sinan, külliye şemasına ya da sıkışık şehir içi dokusunun zorlayıcı topografyasına yerleştirmek zorunda kaldığı medreselerde bu şemanın dışına çıkarak yerleşme düzeni ve plan şemalarında değişikliklere gitmiş, medreseyi en sağlıklı konuma taşıyacağı değişik düzenlemeler ve tipolojik çözümler üzerinde durmuştur. Sinan'ın Edirne'deki Selimiye Külliyesi'nde medreselerin cami tarafına hücre yerleştirmesi, Süleymaniye Darülhadis Medresesi'nde tek kanatlı bir planlamaya yönelerek medreselerle cami arasındaki görsel ilişkileri araştıran, Üsküdar'daki Şemsi Paşa Külliyesi'nde ise "L" şeklinde plan kullanarak manzara faktörünü değerlendiren tutumu, plan ve tasarımdaki farklılıkla birlikte tipolojik açıdan da medrese mimarisini zenginleştirmiştir. Bu bakımdan Süleymaniye Külliyesi'nde kuzeydeki medreseleri yamaca oturtmak için uyguladığı kademeli yerleşim düzeni, Kadırga'daki Sokullu Külliyesi'nde cami ile aynı avluyu paylaşan medresenin derslik kısmı altında aldığı girişle ortaya koyduğu yapısal çözüm, Üsküdar'daki Atik Valide Sultan Külliyesi'nde medresenin derslik kısmını sokağı aşan kemerler üzerine oturtarak sağladığı çevresel uyum, onun mimari dehasının medrese yapılarındaki yansımaları olarak zikredilmesi gereken ayrıntılardır (İpşirli, 2003, s. 340).

Medrese planları incelendiğinde, düzenlemelerin hücrelerin diziliş düzenlerine ve dershanenin hücrelerle olan ilişkilerine bağlı olarak çeşitlendiği gözlenmektedir. İstanbul'da mevcut medreselerde, hücrelerin diziliş biçimleri ve oluşturdukları kütlenin dershaneye olan ilişkileri aşağıda sıralanan düzenlerde gerçekleştirilmiştir (Ahunbay, 1994, s. 325-326) (bkz. Şekil.2.):

1. Yan Yana Tek Dizi: Tek dizi hücrelerden oluşan medreselerde dersane hücrelerin ucunda veya aralarında yer almaktadır.
2. Karşılıklı İki Dizi: Hücrelerin karşılıklı iki sıra halinde dizildikleri bu plan düzeninde dersane genellikle simetri eksenini üzerinde, hücrelerden bağımsız olarak yer almaktadır.

3. “L” Plan: Hücrelerin “L” oluşturacak biçimde iki kol üzerinde dizildikleri bu plan düzeninde, dersane-hücre ilişkileri aşağıdaki çeşitlemeleri göstermektedir:
 - a. Dersane hücrelerden ayrı olarak avlunun boş kalan köşesinde yer almaktadır.
 - b. Dersane “L” nin bir ucuna bitişiktir.
 - c. Dersane kendisine eş değerli ikinci bir kütle ile birlikte, hücrelerden ayrı olarak avlunun bir kenarını sınırlayacak şekilde yerleşmiştir.
4. “U” Plan: Hücrelerin “U” oluşturacak düzende, üç kol üzerinde dizildiği bu plan tipinin çeşitlemeleri genel olarak hücre-dersane ilişkilerine göre oluşmaktadır.
5. Dikdörtgen Plan: Hücrelerin ve dershanenin avlunun dört kenarını çevreleyecek biçimde sıralandığı bu düzenin alt bölümlerinde,
 - a. Dersane hücreler arasında yer almaktadır. Bu durumda kütlesi hücrelerden koparılmış bir cami veya mescit-dersane bulunmaktadır.
 - b. Dersane kenarlardan birinin ortasında yer almaktadır.
 - c. Dersane dikdörtgenin bir köşesinde, dışa çıkıntılı olarak yer almaktadır.
6. Sekizgen Plan: Hücreler ve dershanenin sekizgen planlı bir avluyu çevreledikleri plan düzenidir.

Şekil.2. İstanbul Medreselerinin Dershane Konumuna Bağlı Plan Tipolojisi

3.2. 16.Yüzyıl Medreseleri

Saptanabilen 16. yy medreselerinin, yapılış/açılış tarihlerine göre dağılımı aşağıdadır:

Sultan Bayezid (1506), Atik Ali Paşa (16. yüzyıl başı), Dizdariye (1506), Cezeri Kazım Paşa (1515), Defterdar Ahmet Çelebi (1518), Pir Mehmet Paşa (1527), Üçbaş (1533), Haseki (Hurrem) Sultan (1539), Paşazade Mustafa Çelebi (1542), Defterdar İbrahim Efendi (1544), Kepenekçi Sinan (1545), Şehzade (1547), Mihrimah Sultan (1548), Sultan Selim (1549), Rüstem Paşa (1550), Kapuağası Mahmut Ağa (1554), Ümm-i Veled (16. yy ortası), Esmâ Sultan (16. yy ortası), Sekbanbaşı Kara Halil (16. yy ortası), Ka'riye (16. yy ortası), Kara Ahmet Paşa (1555), Sinan Paşa (1556), Havamis-i Süleymaniye (1558), Cafer Ağa (1560), İbrahim Paşa (1560), Şahhuban (1564), Perviz Efendi (1566), Cedid (Semiz) Ali Paşa (1568), Gevherhan Sultan (1568), Haydar Paşa (1569), Mihrumah Sultan (1569), Sokollu Mehmet Paşa (1570?), Şah Sultan (1574), Şemsi Paşa (1580), Zal Mahmut Paşa (1580), Kılıç Ali Paşa (1580), Atik Valide Nurbanu (1583), Kızlarağası Mehmet Ağa (1583), Süleyman Subaşı (1587), Gazanfer Ağa (1590), Siyavuş Paşa (1590), Kayış Mustafa Ağa (1591), Koca Sinan Paşa (1592), Zekeriya Efendi (1592), Sinan Paşa (1593), Nişancı Mehmet Paşa (1595), Hafız Ahmet Paşa (1596), Hadım Hasan Paşa (1597), Mirzeban/Mihriban Sultan (16. yy sonu), Hamid Efendi (16. yy sonu), Ferhad Paşa (16. yy sonu?), Damat Mehmet Efendi (16. yy sonu), Şahkulu (16. yy sonu) (Sakaoğlu, 2010, s. 646-647).

XV-XVI. yy' lar medreselerin en iyi devri olduğu halde XVI. yy' ın sonu medreselerin gerilediği dönem olmuştur. Yönetim XVIII. yy sonunda medreselerdeki çöküş ile doğan eğitimi nitelikli kılma ihtiyacını kısmen olsun gidermek için "mühendishane" ve "tıbbiye" gibi okullar açtırırken, diğer yandan da medreseleri tekrar eski düzenine kavuşturmayı istemiştir. Bu amaçla ilk ciddi çalışma 1914 yılında "İslah-ı Medaris Nizamnamesi" ile verilmeye çalışıldıysa da medrese teşkilatı en sonunda Büyük Millet Meclisi'nin 1924 tarihli kanunu ile sona erdirilerek tarihe karışmıştır (Ahunbay, 1996, s. 15).

16. yy sonunda Osmanlı devlet yönetiminde aksaklıklar ve disiplin dışı uygulamalar medrese eğitiminde de bozukluklar baş göstermiştir. Medreselerde giriş ve müderris olma kuralları, çiğnenerek iltimasla payeler verilmesi, usulsüz atamalar yapılması, öğretimin niteliğini düşürmüştür. Ayrıca tutucu çevrelerin baskısı sonucu, pozitif bilimler yönünden yetersiz olan eğitimin içeriği daha da kısıtlanarak yozlaştırılmıştır (Ahunbay, 1994, s. 324).

3.2.1. Osmanlı Dönemi'nde İşleyişlerine Göre Farklılık Gösteren Medrese Çeşitleri

Kendinden önceki İslam medreselerinde olduğu gibi Osmanlı medreseleri de amaç ve hizmetleri açısından farklılık göstermektedir.

a) Genel Medreseler

Köylere kadar yayılmış bu medreseler genel olarak müderris ve müftü yetiştirmek amacıyla kurulmuşlardır. Hem İslami hem de İslamiyet'e dışarıdan bilimler belli oranda okutulmuştur.

b) Uzmanlık Medreseleri

Uzmanlık gerektiren İslami ya da diğer bilimleri farklı yöntem ve programlarla öğretmeyi hedefleyen medreselerdir. Osmanlılardan önce Selçuklularda da görülen bu tür medreseler 3 grupta toplanabilmektedir.

b.1) Darü-l Hadisler

Özellikle Hz. Muhammed'in söz, fiil ve tasvirlerinden meydana gelen hadislerin öğretildiği yerlerdir. İlk darü-l hadis, I. Murat döneminde İznik' te inşa

ettirilmiştir. Darü-l hadislerin de medrese sistemi içerisinde genel medreseler gibi çeşitli seviye ve dereceleri bulunmaktadır.

b.2) Tıp Medreseleri

Darü-t tıblar, İslam dünyasında daha önce kurulmuş olan darüşşifalar ve özellikle Selçuklu darüşşifaları örnek alınarak kurulmuşlardır. Süleymaniye Tıp medresesinin kurulması ise darüşşifaların gelişiminde önemli bir adım kabul edilmektedir.

b.3) Darü-l Kurrallar

Genellikle cami içlerinde ya da çevrelerinde kurulan darü-l kurrallar, Kur'an-ı Kerim üzerinde eğitim vererek cami hizmetlileri yetiştirirlerdi. Sıbyan mektebi veya aynı seviyedeki bir eğitim kurumunu bitiren öğrenciler önce bir darü-l kurra'yı bitirir daha sonra yüksek seviyede olana devam ederdi (Ahunbay, 1996, s. 16).

XV-XVI. asırda en yüksek seviyelerini yaşayan Osmanlı Medreselerinin XVI. asırdan itibaren gerilemeye başladığı bir gerçektir (Baştımur, 2007, s. 122).

3.2.2. Hadım Hasan Paşa Medresesi ile Aynı Dönemde İnşa Edilen Medrese Örnekleri

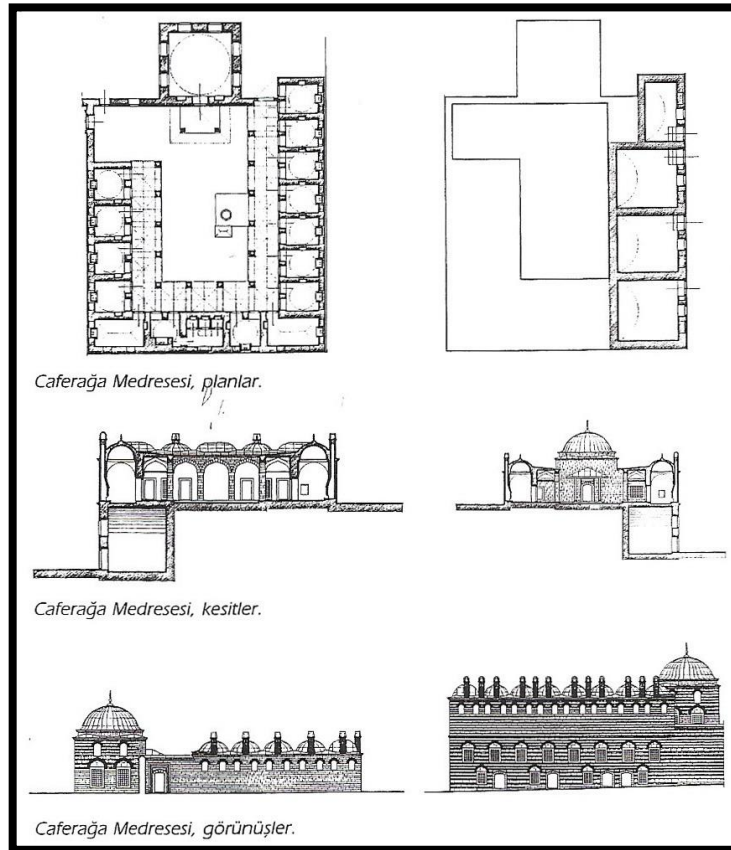
3.2.2.1. Cafer Ağa Medresesi

Osmanlı ağalarından Cafer Ağa tarafından yaptırılmaya başlanan, fakat ağanın 1557' de ölmesi üzerine kardeşi Gazanfer Ağa' nın 1559-60' da tamamladığı Ayasofya ile Alemdar Caddesi arasında yer alan bir Mimar Sinan yapısıdır (Altınoluk, 1998, s. 72).

Müdürlükleri:

- 1- Alaşehirli Mustafa Efendi (979'dan önce 20 akçe ile) (Baltacı, 2005, s. 174).

Yapı iki katlıdır. Üst katı oluşturan medrese Bursa'dan bu yana denenmiş plan şemasına uygun olarak dikdörtgen avlu çevresine U biçiminde dizilen revak ve hücrelerle, U'nun açık ucunda ve simetri aksına yakın bir yerde bulunan kare planlı bir dersane kütlesinden meydana gelir (Şekil.3.). Oturduğu zeminin çok eğimli olması nedeniyle medrese yapısı Soğukkuyu Çıkmazı yönünde bir katlı iken, Alemdar Caddesi yönünde iki katlıdır. Medrese katının altındaki katın işlevine ilişkin kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Yapının, iki yanında dörder katlı birer otel bulunan Soğukkuyu Çıkmazı yönünde girilen medrese katının kuzey cephesinde de dört katlı bir iş hanı bulunmaktadır. Bu iki yeni yapı, medresenin ilk yapılışında serbest olması gereken doğu ve kuzey cephelerini kısmen kapatmaktadır (Kuban, 1990, s. 9).

Şekil.3. Caferağa Medresesi Rölöve Çizimleri

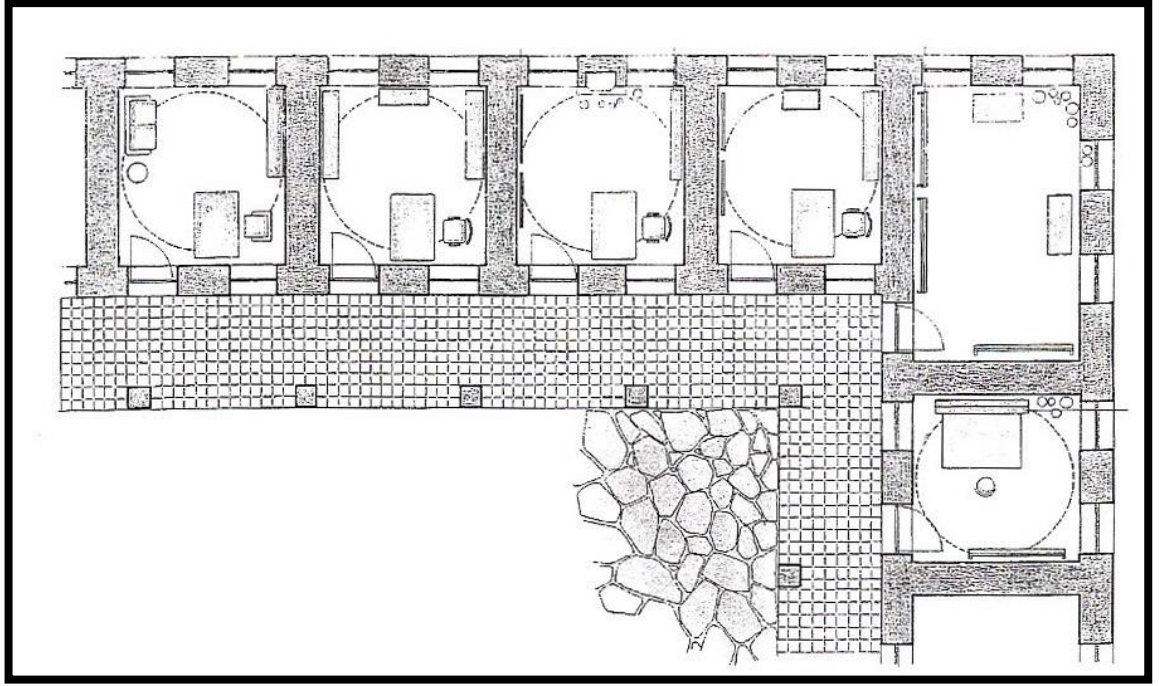
(Kaynak: Altınoluk, 1998, s. 72)

Avlu üç yönde revaklarla çevrelenmiştir. Revak genişliği hücre birimlerinden daha azdır, dolayısıyla revaklarla hücre birimlerinin aksları birbirini tutmamaktadır. 15 açıklıktan oluşan revak kemerleri avlu tarafında 14 adet kesme taş ayağa oturmaktadır. Dershanenin batısında yer alan sonuncu ayak diğerlerinden farklı olarak bir yönde 70 cm. uzatılarak revaklarla dershaneyi birleştiren bir duvar parçasına dönüştürülmüştür. Bütün revak birimleri, çapraz tonozla örtülmüştür. Tonoz, avlu yönünde ayaklara, hücre yönünde hücre duvarlarına mesnetlenmiştir. Avluda 100 cm. yükseklikte, 90x145 cm. taban alanında, üç tarafında musluklar olan bir su haznesi bulunmaktadır. Avlunun batısında ise 92 cm. çapında, yuvarlak bilezikli bir kuyu vardır (Altınoluk, 1998, s. 13).

Medresede kullanılan başlıca malzemeler: küfeki taşı, horasan tuğla horasan sıva, altıgen döşeme tuğlası, ahşap lento, kapı ve pencere doğramaları, mermer ve kurşundur. Strüktürel ve konstrüktif bozulmaları yaratan aynı nedenler malzemenin de yıpranmasına yol açmıştır.

Ülkü Altınoluk' un konuya olan yaklaşımına göre medrese, dersane dışında, hacim toplayıcı büyük, kapalı bir mekana sahip değildir. Kış aylarında eksikliği görülen bu mekan için yaz aylarında sökülebilecek prefabrike çelik şeffaf bir konstrüksiyon avluda yer alabilir. Cam yüzeylerin büyük tutulduğu, malzeme, biçim ve form etüdüleri yapılmış bir sistem burası için düşünülebilir.

Binaya turizm danışma merkezi, rezervasyon bürosu konularak burada çeşitli sergiler, küçük konserler, müzayedeler gerçekleştirilebilirse bu sanat çarşısına bir canlılık getirilebilir (Altınoluk, 1998, s. 74) (bkz. Şekil.4).

Şekil.4. Caferağa Medresesinin Yeniden Kullanımına Katkı İçin Hazırlanan İç Mekan Donatımı Çalışması

(Kaynak: Altınoluk, 1998, s. 75)

3.2.2.2. Cedid Ali Paşa Medresesi

Banisi Kanuni devri sadrazamlarından Semiz Ali Paşa (1561-1568) dir. Fatih’le Edirne Kapısı arasında Fevzi Paşa caddesi üzerinde Hattat Rakım Efendi türbesinin yanında olup, içinde “Edirne Kapı Sağlık Merkezi” vazife görmektedir (bkz. Foto.2.) (bkz. Foto.3.).

Mimar Sinan yapısı olan bina, eski adı Zincirlikuyu olan semtte, cami dolayısıyla Atik Ali Paşa adı verilmiş olan mahallede ve cami’in yakınında bulunduğu için halk arasında yanlış olarak “Atik Ali Paşa Medresesi” adıyla anılmaktadır.

Vakıflar Genel Müdürlüğündeki kayıtlarda diğer Cedid Ali Paşa'dan ayırmak üzere "Vasat Ali Paşa" olarak adlandırıldığına da rastlanmaktadır (Kütükoğlu, 1977, s. 35).

Foto.2. Cedid Ali Paşa Medresesi (2011)

Foto.3. Cedid Ali Paşa Medresesi (2011)

3.2.2.3. Gazanfer Ağa Medresesi

Banisi, II. Selim, III. Murad ve III. Mehmed devirlerinde babu's-saade* ağası olan Gazanfer Ağa'dır. Cafer Ağa'nın kardeşi olup cerrahbaşı Abdülgani tarafından ikisi de hadım edilmişken Cafer Ağa bundan sonra yaşayamayarak vefat etmiş, Gazanfer Ağa ise, 30 yıl kadar babu's-saade* ağalığı ve 20 sene kadar hasodabaşılığı yapmıştır. 1602-1603 tarihinde idam edilerek vefat etmiştir. Türbesi, medresesinin yanındadır. Gazanfer Ağa'nın İstanbul'daki medrese, türbe ve sebilinden başka Gediz'de camisi ve mektebi, Üsküdar'da İbrahim Ağa Zaviyesi yanında ve yine Üsküdar'da çeşmeleri vardır (Baltacı, 2005, s. 427).

Medrese, bütün zerafetiyle ayakta durmaktadır (bkz. Foto.4.) (bkz. Foto.5.). 17 hücre, bir dersane, türbe ve sebilinden meydana gelen manzumanede bugün kitabe bulunmamaktadır (Baltacı, 2005, s. 427) (bkz. Şekil.5).

Külliyenin güneybatı yönünde yer alan medrese kareye yakın dikdörtgen planlı bir avlu etrafında dersane ve 14 hücresi ile U plan şeması özelliklerine sahiptir. Dersane avludan 2 basamak yardımıyla yaklaşık 50 cm. yükseltilmiştir. Hücreler avluya taş söveli birer kapı ve pencere ile açılmaktadır. Hela ve gusülhane** yapının batı köşesinde çözümlenmiştir.

Medresenin güneybatısında yer alan dersane ve çevresindeki hücrelerin örtüsü kubbe, dershanenin (bugün sergi salonlarına dönüştürülen hücreler) geçiş ögesi tonoz bingi, hücrelerinki ise küresel bingidir. Duvar malzemesi kesme küfeki taşıdır (bkz. Foto.6.). Medrese kareye yakın dikdörtgen planlı avluya sahiptir. Baklavalı başlıklara sahip 12 adet sütunla taşınan revak dizisi 16 adet kubbe ile örtülüdür. Medresenin güneydoğu köşesinde yer alan tuvaletlerle çamaşırılık bölümü yapı kütesinden daha alt kotta çözümlenerek üzeri tonoz örtülmüş, havalandırma ve aydınlatma üstten sağlanmıştır (Ahunbay, 1996, s. 42).

* *Babu's-saade: Topkapı Sarayı'nın "Birun" ve "Enderun" denilen kısımlarını birbirinden ayıran üçüncü kapısıdır.*

** *Gusülhane: Eski evlerde, içinde yıkanılabilir biçimde yapılmış çinko kaplı küçük bölme.*

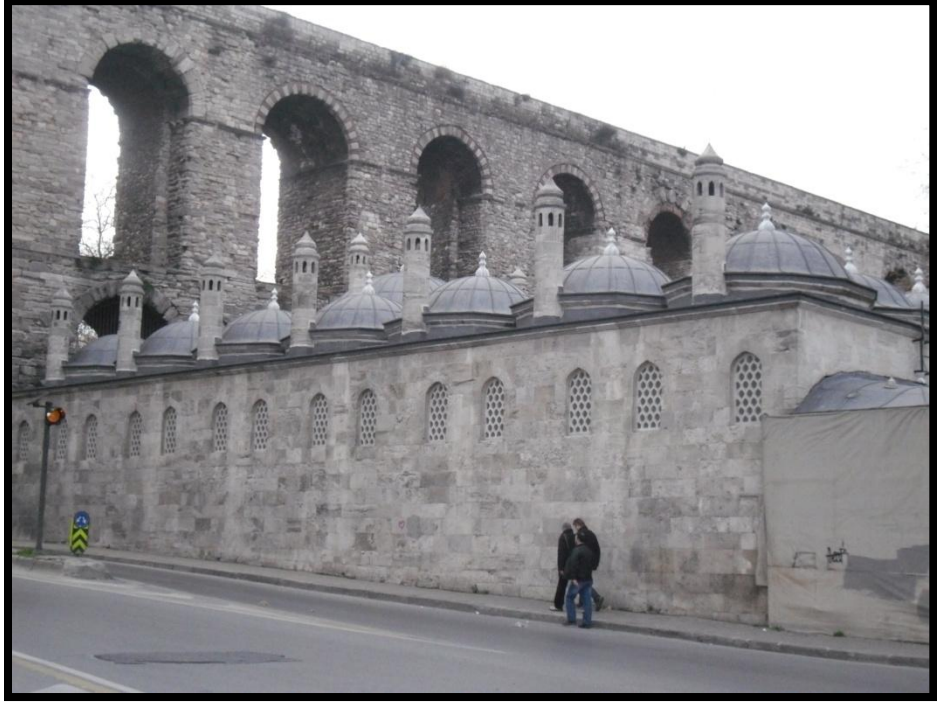

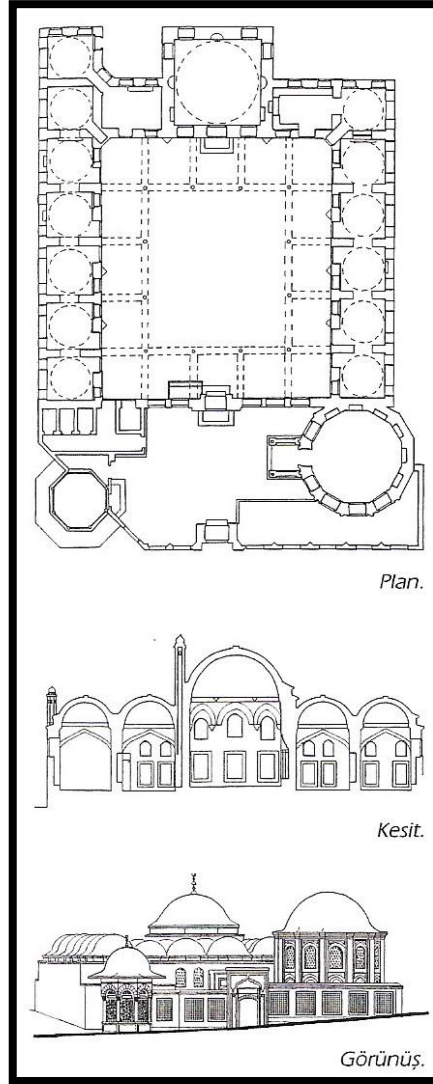
Foto.4. Gazanfer Ağa Medresesi (2011)

Foto.5. Gazanfer Ağa Medresesi-Genel Görünüm (2011)

Foto.6. Gazanfer Ağa Medresesi-Restorasyon Çalışması (2011)

Şekil.5. Gazanfer Ağa Medresesi Plan, Kesit, Görünüş Rölöveleri

(Kaynak: Altımoluk, 1998, s. 77)

3.2.2.4. Gazi Ahmet Paşa Medresesi

İstanbul'un yedinci tepesinin kuzey yamacında, Topkapı'da Topkapı Caddesi ile Arpa emini yokuşu köşesinde Bayrampaşa çayırına nazır olarak inşa edilen cami, medrese, mektep, türbe ve çeşmeden oluşan külliye Kara Ahmed Paşa tarafından Mimar Koca Sinan'a inşa ettirilmiştir (Foto.7.).

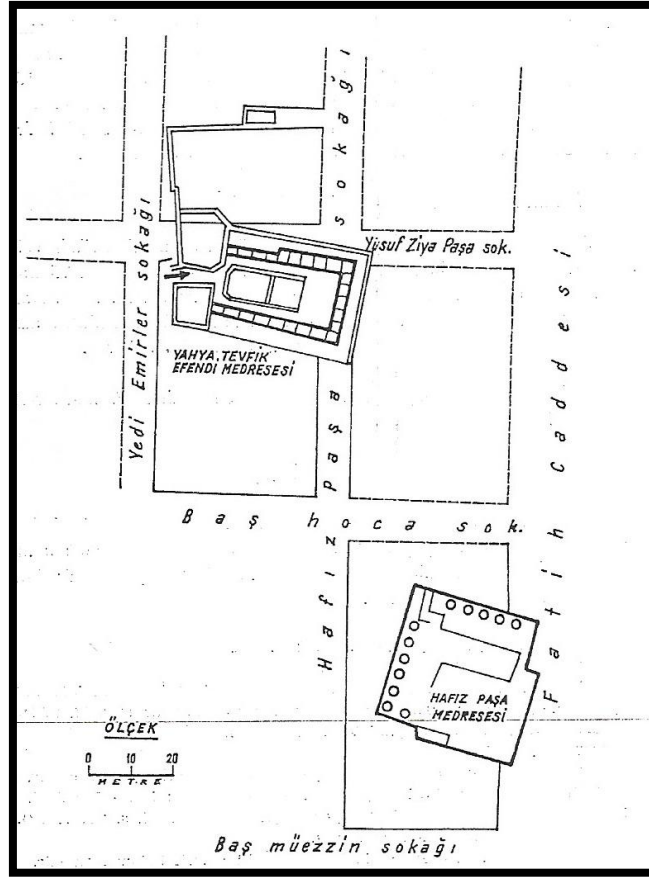
Foto.7. Gazi Ahmet Paşa Medresesi (2011)

Medrese, külliyenin kuzeydoğusunda yer alan camiye şadırvan avlusuyla birleşmektedir. Külliyenin tamamlanması ölümünden sonra kethüdası Husrev Bey'in himmetiyle olmuştur.

16 odası olan medresede okunacak derslerle talebe sayısı vakfiyesinde kayıtlıdır (Kütükoğlu, 1977, s. 51).

3.2.2.5. Hafız Ahmet Paşa Medresesi

Fatih'te Fevzi Paşa caddesine paralel üçüncü cadde olan Fatih caddesi üzerinde ve Başmüezzin ile Başhoca sokakları arasındaki adada 75 numaralı kapı iki defa sadaret kaymakamlığı yapmış olan Hadım Hafız Ahmed Paşa tarafından 1595-96 'da inşa ettirilen cami, medrese, darü'l-kura*, kütüphane, sebil ve çeşmeden mürekkebek külliyyeye aittir (Kütükoğlu, 1977, s. 53) (Şekil.6) (bkz. Foto.8.).

Şekil.6. Hafız Ahmet Paşa Medresesi Vaziyet Planı

(Kütükoğlu, 1977, s. 54)

* Darü'l-kura: Bir tek kubbesi bulunan, iki göz revaklı, fevkâni bir yapı olan, cami, mescit gibi yerlerin hemen yanında yapılan kuran okuma yeri.

Foto.8. Hafız Ahmet Paşa Medresesi (2011)

3.2.2.6. Hamid Efendi Medresesi

Zeyrek'te Unkapanı'na giderken sol taraftaki Fil yokuşu üzerinde bulunan medrese, Bizans yapısı bir bina üzerine Ebussuud Efendi'nin halefi Şeyhülislam Hamid Efendi tarafından XVI. asrın ikinci yarısında Mimar Koca Sinan'a inşa ettirilmiştir (Kütükoğlu, 1977, s. 53).

3.2.2.7. Siyavuş Paşa Medresesi

III. Murat dönemi (1574-1595) Vezir-i Azamlardan Siyavuş Paşa'nın II. Selim kızı olan eşi Fatma Sultan için yaptırılan Siyavuş Paşa Medresesi, Eminönü ilçesi Süleymaniye semtinde Odunkapı Yokuşu ile Kepenekçi Sokağı'nın kesişimindeki yapı adasında bulunmaktadır (Baltacı, 2005, s. 418). Medresenin yapım tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte Atai'ye göre bir bölümde 1590-1591'de tamamlandığı kaydedilirken bir başka bölümde 1582'de buraya yapılan bir belgeden bahsedilmektedir (Baltacı, 2005, s. 419). Buna göre medresenin Fatma Sultan'ın vefatı olan 1580-1581'den sonra 1582 yılında inşa edildiği ve eksikliklerinin 1590-1591'de tamamlandığı anlaşılmaktadır (Baltacı, 2005, s. 419) (bkz. Foto.9.).

Foto.9. Siyavuş Paşa Medresesi (2011)

Siyavuş Paşa Medresesi, yerleştiği alanın eğimli oluşu ve arsasının poligonal geometrisi nedeniyle herhangi bir plan şemasına uygun olarak çözümlenmemiştir. Bu özelliği nedeniyle Hadım Hasan Paşa medresesinde olduğu gibi kendine özgü çözümlere sahiptir.

Dershane yapının doğu ucunda yer almakta, yapının avlusuna giriş dershanenin doğusunda bulunmaktadır. 14 adet hücre avluyu 3 yönde çevrelemektedir. Hücrelerin altında yapının Fuat Paşa caddesi yönünde dükkanlar yer almakta, günümüzde de çeşitli imalathaneler bu dükkanları kullanmaktadır.

Siyavuş Paşa Medresesi'nin dershane ve hücrelerinin örtüsü kubbedir. 682 X 690 cm boyutlarında kareye yakın planlı dershane geçiş ögesi olarak tonoz bilgisi kullanılmıştır (Ahunbay, 1994, s. 21). Yaklaşık olarak 340 X 354 cm boyutlarındaki hücrelerin ara duvarlarında ocaklar yer almaktadır. Hücrelerde geçiş ögesi küresel bingidir. Revaklar günümüze ulaşamadığı için özgün durumları hakkında kesin bir

şey söylenememekle birlikte mevcut izlere bakılarak ahşap çatılı olduğu düşünülmektedir (Ahunbay, 1994, s. 21).

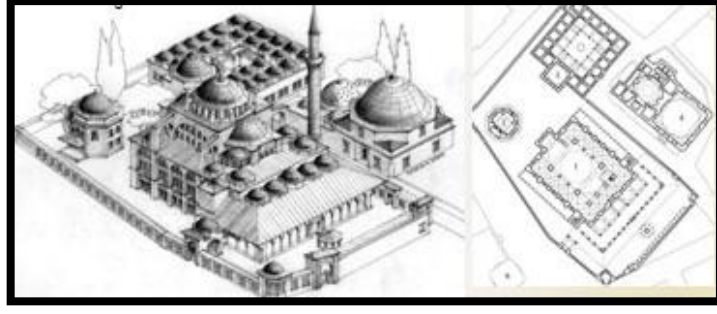
3.2.2.8. Kılıç Ali Paşa Medresesi

Kılıç Ali Paşa medresesi, cami, sebil, türbe ve hamamdan oluşan aynı isimli külliye'nin bir parçasıdır. Tophane meydanında yer almaktadır. III. Selim ve III. Murat dönemi kaptanlarından Kılıç Ali Paşa adına Mimar Sinan tarafından yapılmıştır. Cami yazıtlarına göre 1580-1581 yıllarında tamamlanmıştır (Eyice, 1994, s. 557-558). Cahit Baltacı, medresenin 1587-88 tarihinde tamamlandığını belirtmektedir (Baltacı, 2005, s. 288). Restorasyon sonrasında yapı bir dönem sağlık merkezi olarak kullanıldıysa da günümüzde harap bir durumdadır (Sezgin, 2004, s. 14) (Foto.10.).

Külliye'nin güney yönünde bulunan medrese dershanesi ve avlu etrafında sıralanan 18 hücresi ile dikdörtgen plan şemasına sahiptir. Medresenin girişi kuzeybatı cephesi üzerindedir (bkz. Şekil.7.).

Foto.10. Kılıç Ali Paşa Medresesi (2011)

Şekil.7. Kılıç Ali Paşa Medresesi

(Kaynak:http://www.felsefeekibi.com/sanat/sanatalanlari/sanat_alanlari_MimarSinanveOsmanliMimarisininKlasikCagi2.html)

Kare planlı dersane ve hücrelerin örtüsü kubbedir. Dershanede geçiş ögesi tonoz bingi, hücrelerde ise küresel bingidir. 11 sütuna oturan revak dizisinde örtü kubbe ve aynalı tonoz olarak görülmektedir. Malzeme 1 sıra taş, 3 sıra tuğladır. Dershane ve hücrelerin dış cephelerindeki pencerelerin üzerinde yer alan sivri kemerler 1 sıra taş ve 3 sıra tuğladan yapılmıştır.

Dershanenin türbeye bakan batı cephesi 3 alt 3 üst pencere düzenindedir. Alt pencere söveleri mermerden, kemer aynası taş ve tuğladan yapılmıştır. Dershanenin 2 yanında bulunan 2'şer hücre, 2 alt 2 üst pencere düzeninde iken kuzeybatı cephesi üzerinde hücreler 2 alt pencere düzeninde oluşturulmuşlardır. Restorasyon esnasında duvar derzleme ve malzeme kullanımındaki hatalar nedeniyle yapı özgün durumundan uzaklaşmıştır (Foto.11.).

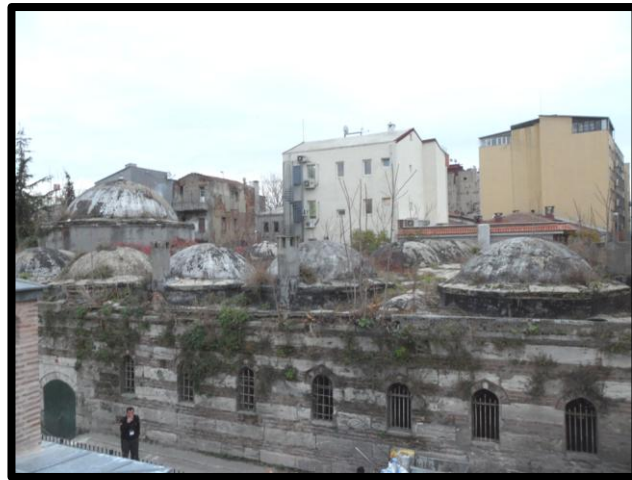

Foto.11. Kılıç Ali Paşa Medresesi (2011)

3.2.2.9. Koca Sinan Paşa Medresesi

Medrese, türbe ve sebilden (Foto.12.) oluşan külliye Eminönü ilçesi Çarşıkapı semtinde Yeniçeriler Caddesi ile Bileyciler Sokağının kesişimindeki parselde yer almaktadır. Sebildeki yazıta göre Sadrazam Koca Sinan Paşa tarafından 1593'te Mimar Davud Ağa'ya yaptırılmıştır (Yavaş, 1994, s. 4-5).

Yapı günümüzde Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği İstanbul Şubesi olarak kullanılmaktadır. Dershane, kantine dönüştürülmüş, revak dizisinin bir bölümü de branda ile kapatılarak çay ve kahve salonu olarak kullanılmaya başlanmıştır.

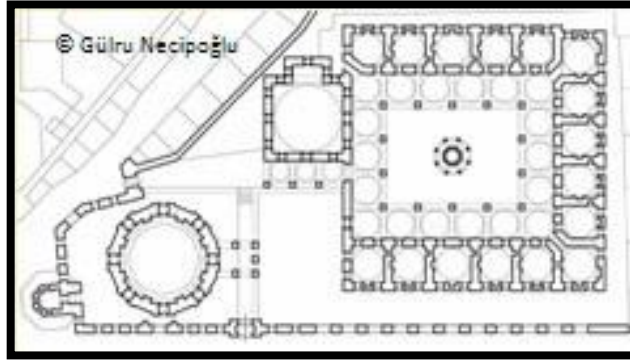
Külliye yapıları poligonal bir arsa üzerinde batı-doğu doğrultusunda yerleştirilmiştir. Yapıları güney ve batı yönünde demir şebekeli kesme taş duvarlar çevrelemektedir. Medrese külliyesinin doğu yönünde dershane ve 16 hücreden oluşmakta, U plan şeması özellikleri taşımaktadır. Dershane alışlagelmişin dışında uzun kenarı ile hücre dizileri ile birleştirilmiş ve girişi medrese avlusunun dışından, batı yönünden açılmıştır. Böylece dershane'nin güney yönündeki 3 açıklıklı revak dizisi hem dershane'ye hem medrese avlusuna geçişi sağlamaktadır (bkz. Foto.13.). Kare planlı avluda hücreler 18 açıklıklı bir revak dizisi çevresinde sıralanmaktadır (bkz. Şekil.8.). Avlunun ortasında sekizgen planlı bir şadırvan bulunmakta, çatısı baklavalı başlıklı 8 sütun ile taşınmaktadır.

Foto.12. Koca Sinan Paşa Medresesi-Sebil (2011)

Foto.13. Koca Sinan Paşa Medresesi-Revak Dizisi, Avlu (2011)

Şekil.8. Koca Sinan Paşa Medresesi Rölöve Planı

(Kaynak:http://www.felsefeekibi.com/sanat/sanatalanlari/sanat_alanlari_OsmaliMimarisindeGecKlasikCag.html)

Dershane ve hücrelerin örtüsü kubbedir. Dershanenin geçiş ögesi tonoz bingî hücrelerinki ise küresel bingidir. Dershanenin duvarları 1 sıra taş, 2 sıra tuğla ile örülmüştür. Hücre duvarları ise kesme küfeki taşındandır. Dershane önündeki 3 açıklıklı revak dizisi 2 kubbe ve 1 aynalı tonoz ile örtülmüştür. Revakları taşıyan baklavalı başlıklı sütunlar mermerdir. Revak kemer açıklıklarında metal gergi demirleri bulunmaktadır. Avludaki revak kemerleri arasında kalan üçgen parçalarda çatıda toplanan suyu almak üzere 14 adet taş çörtlen bulunmaktadır (bkz. Foto.14.).

Foto.14. Koca Sinan Paşa Medresesi-Revak Dizisi (2011)

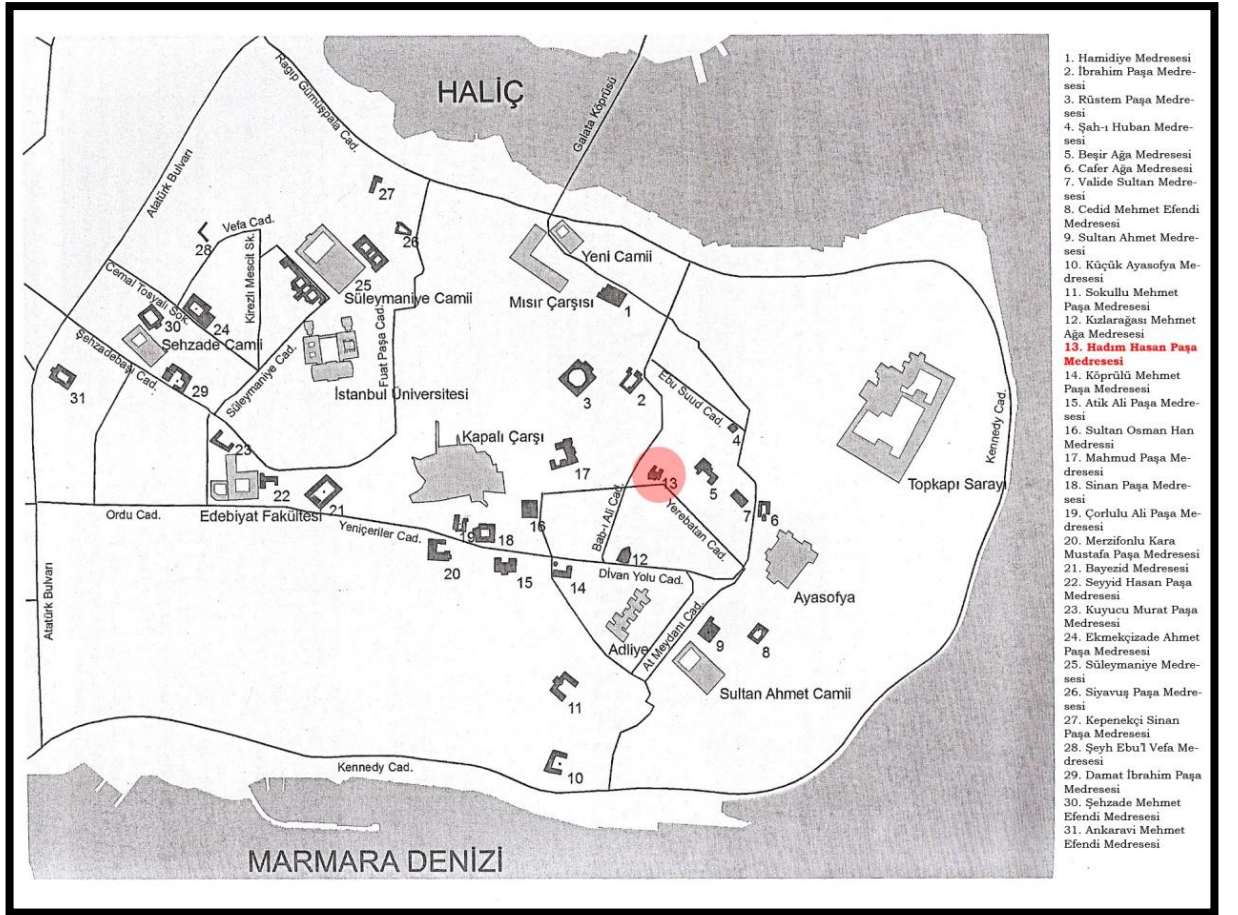
Dershanenin batı cephesinde 3 alt 3 üst pencere düzeni görülmektedir. Alt pencereler taş söveli ve basık tuğla kemerlidir. Üst pencereler de söve yoktur. Pencere açıklıkları tuğladan yapılmış sivri kemerlerle geçilmiştir.

Hücrelerin avlu cephelerinde söveli birer kapı ve pencere yer almaktadır. Dış cephelerde ise 2 alt, 2 üst pencere düzeni hakimdir. Alt pencereler taş söveli ve taştan basık kemerli, üst pencereler sövesiz, taş sivri kemerlidir (Ahunbay, 1996, s. 43).

3.2.3. Eminönü Semtinde Günümüzde Mevcut Olan Medreseler

İstanbul Eminönü semtinde günümüzde mevcut olan medreseler: Hamidiye Medresesi, İbrahim Paşa Medresesi, Rüstem Paşa Medresesi, Şah-ı Huban Medresesi, Beşir Ağa Medresesi, Cafer Ağa Medresesi, Valide Sultan Medresesi, Cedid Mehmed Efendi Medresesi, Sultan Ahmed Medresesi, Küçük Ayasofya Medresesi, Sokullu Mehmed Paşa Medresesi, Kızlarağası Mehmed Ağa Medresesi, Hadım Hasan Paşa Medresesi, Köprülü Mehmed Paşa Medresesi, Atik Ali Paşa Medresesi, Sultan Osman Han Medresesi, Mahmud Paşa Medresesi, Sinan Paşa

Medresesi, Çorlulu Ali Paşa Medresesi, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Medresesi, Bayezid Medresesi, Seyyid Hasan Paşa Medresesi, Kuyucu Murad Paşa Medresesi, Ekmekçizade Ahmed Paşa Medresesi, Süleymaniye Medresesi, Siyavuş Paşa Medresesi, Kepenekçi Sinan Medresesi, Şeyh Ebu'l Vefa Medresesi, Damat İbrahim Paşa Medresesi, Şehzade Mehmed Medresesi, Ankaravi Mehmed Paşa Medresesi'dir (Harita.1.).

Harita.1. Eminönü Semtinde Günümüzde Mevcut Olan Medreseler

(Kaynak: Kurşun, 2008, s. 47)

4. HADİM HASAN PAŞA MEDRESESİ

4.1. Hadım Hasan Paşa

Hayatının ilk yılları hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Hadım Hasan Paşa, Enderun’ da akağalar koğuşunda yetişti. Hazinedarbaşı olarak görev yaparken, Mısır valiliğiyle taşraya çıkarıldı (1580) (Devrim, 1969, s. 5060). Bu görevde iken adı zulüm ve rüşvet olaylarına karıştı; üç yıla yakın süren beylerbeyliği sırasında büyük miktarlarda para topladığı söylentileri çıktı. Hakkında yapılan şikayet üzerine görevinden alındı ve bir müddet İstanbul’ da Yedikule Zindanı’nda hapsedildi. Bu arada mallarına el konuldu. III. Murad’ın annesi Nurbanu Sultan’a olan yakınlığı, ayrıca sunduğu para ve hediyeler sayesinde affedilen Hasan Paşa, Anadolu Beylerbeyiliğine tayin edildi ve bu sıfatla Gence kuşatmasına katıldı. 1588’ de Şirvan beylerbeyi oldu. Bazı şikayetler üzerine vezirliği kaldırıldı ve evi teftiş edildi. Ancak çok geçmeden yine affa uğrayan Hasan Paşa, Gence fethinin ardından bir süre bu şehrin muhafızlığında bulundu. 22 Ocak 1594’ te kubbe vezirliğine getirildi. III. Mehmet’ in Eğri seferine (1596) çıkması üzerine İstanbul kaymakamlığında bulundu. Bu görevi sırasında kendisine Rumeli vilayeti dışındaki yerlere hüküm yazma yetkisi verildi. 3 Kasım 1597 tarihinde Damat İbrahim Paşa’ nın yerine III. Mehmet’in annesi Safiye Sultan’ın da iltimasıyla üçüncü vezirlikten veziriazamlığa getirildi (Özcan, 1997, s. 5).

Kaynaklarda son derece mürtekip* bir kişi olarak nitelendirilen Hasan Paşa’ nın yüksek devlet görevlerini müzayede usulüyle satın aldığı paraları Valide Sultan’a verdiği belirtilir. Nitekim kendisi de, “beni Valide Sultan kıtsa etmiştir” diyerek bunu itiraf etmişti. Sadrazamlığı esnasında Safiye Sultan’a her hafta hediyeler takdim ettiği bilinen Hasan Paşa, daha önce kendisinin hapsedilmesine sebep olan Kapıağası Gazanfer Ağa’ya kin besliyor ve onu ortadan kaldırmak istiyordu. Bunun için III.

* *Mürtekip: Rüşvet alan ve yiyen kimse.*

Mehmet'e başvurduğunu duyan Gazanfer Ağa, Hasan Paşa'nın, yüksek devlet memuriyetlerine tayinlerden aldığı paraları Valide Sultan'a verdiğini herkese söylediğini ifşa etti. Hasan Paşa ayrıca, Bostanzade Mehmed Efendi'den boşalan şeyhülislamlık makamına Hoca Sadeddin Efendi'nin değil ünlü şair ve Rumeli kazaskeri* Baki'nin veya Anadolu kazaskeri Karaçelebizade Hüsam Efendi'nin de düşmanlığını üzerine çekmişti. Nihayet sarayda büyük nüfuzu olan Gazanfer Ağa'nın telkinleri sonucu, Safiye Sultan'ın Eminönü'nde yaptırmak istediği ve kendisinin de nazırı olduğu caminin temelini kazmaya giderken 9 Nisan 1598 günü Bostancıbaşı Ferhad Ağa tarafından yakalandı ve Yedikule' de tevkif edildi; birkaç gün sonra da öldürüldü (14-15 Nisan 1598). Kaynakların belirttiğine göre idam kararını büyük bir tevekkülle dinleyen Hasan Paşa yatsı namazını kılmış, vakıfların devam ettirilmesini ve cesedinin sebilin yanına gömülmesini vasiyet etmiştir. Hasan Paşa'nın konağına giden Yeniçeri Ağası Tırnakçı Hasan Ağa mallarına el koymuş, ancak hazinedarı meblağın önemli bir kısmını alıp kaçtığından asıl hazinesine ulaşamamış, 100.000 altın tutan meblağ daha sonra ele geçirilebilmiştir.

Beş altı gün sadrazamlıkta bulunan, İstanbul'da Cağaloğlu Sarayı civarında medrese, çeşme ve sebil yaptıran , vasiyeti gereği buraya defnedilen Hasan Paşa'yı Osmanzade Ahmet Taib akıllı, bilgili, fakat aşırı derecede tamahkar ve mağrur bir kişi olarak nitelirmektedir (Özcan, 1997, s. 5).

Paşanın öldürülme nedeni ile ilgili bir başka yorum ise Şeyhülislam Hoca Sadeddin Efendi ile Yeniçeri ağası Tırnakçı Hasan Ağa'nın işbirliği yaparak, savaşlarda uğranılan başarısızlıkların ve çeşitli olayların sadrazam tarafından kendisinden sakladığının padişaha söylenmesidir (Devrim, 1969, s. 5060).

* *Kazasker: İlmiye sınıfının yüksek derecesinde bulunan devlet görevlisi.*

4.2. Hadım Hasan Paşa Medresesi' nin Tarihçesi Ve Mimarı

Hadım Hasan Paşa Medresesi' nin yapım kitabesinin bulunmamasından dolayı, tam olarak ne zaman ve kimin tarafından yapıldığı bilinmemektedir. Fakat medresenin mimarı olarak, o dönemin hassa mimarlar ocağının başı olan Davut Ağa'nın olabileceği düşünülmektedir (Öz, cilt 1, s. 66).

Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde adı geçen Hadım Hasan Paşa Medresesi şu şekilde tarif edilmektedir (Baltacı, 2005, s. 445):

Birincisi:

“ Sadr-i bülend kadr-i Hasan ki zamanede

Oldur ki kemal-i lütfle cuyay-ı ehl-i fazl

Ruha, erince medrese itmama zevk edup

Tarih söyledi ona “Me’va-i ehl-i fazl.” Sene: 1004.

Günümüz Türkçe'si:

“Zamanın en yüce, itibarlı sadrazamı Hasan ki,

Üstün alimlerde aranan hüneri büyük bir olgunlukla lütfetti ve yaptı,

Ruhuna medrese tamamlamanın hazzı erişince,

Tarih söyledi ona; ‘mekanların en ilimli, faydalısı’. ” Sene: 1004.

İkincisi:

“Asaf-i sahib-i kereme daver ali himem

Malik-i seyf ü kalem sadr-ı mükerrer Hasan

Söyledi tarihini Ruhı-i sahib-i kelim

Oldu bu ali bais-i nam-i Hasen” Sene: 1004 (Baltacı, 2005, s. 445).

Günümüz Türkçe’si:

“ Yüce vezirlik sahibine Allah’ın yüce yardımlarını,

Kılıç gibi sahip olan en iyi, en muhterem Hasan,

Söyledi tarihini ruha sahip olan sözünü,

Bu yüce binanın olmasına namı güzel olan sebep oldu.” Sene: 1004.

Medrese, 16. yüzyıl sonunda yapılmış olup, kesin yapım tarihi konusunda kaynaklar müttelik olmasalar da 1595-96 yıllarında yapıldığı tamir kitabesinden anlaşılmaktadır (Kurşun, 2008, s. 151) (Foto.15.). Ayvansarayı Hüseyin Efendi Hadikat-ül Cevami adlı eserinde (Ayvansarayı, 2001, s. 98) Cağaloğlu Sarayı yakınında bulunduğunu belirttiği medreseden mescit niteliğini ön planda tutarak bahsetmektedir.

Foto.15. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Tamir Kitabesi (2009)

(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

Cahit Baltacı, XV.-XVI. asırlar Osmanlı Medreseleri adlı çalışmasında yapının II. Mahmut döneminde (1808-1839) bir onarım gördüğünü ve çeşmenin üzerinde yer alan tuğranın Sultan Mahmut' a ait olduğunu söylemektedir (Baltacı, 2005, s. 445).

“ Yabdı binbeşde Hasan Paşa sebil ü medrese
Suhte olmuş kalmamış nam ü nişan vesselam.
‘Alem-i şahan-i han Mahmud sahib-i ictihad
Eyledi ta'mir anı ehl-i oldu benam.
Şuğlün olursa usul-i fikh u tefsir u hadis
Ahsenü'l a'mali ve'l-evkati ve'l-fazlı't-talibe
Medrese tecdi oldu ilme sa'y ile müdam.” Sene : 1247

Günümüz Türkçe'si:

“ Hasan Paşa bin beşte (1005) sebil ve medreseyi yaptı,
Medrese yandıktan sonra artık ünü ve izi kalmadı,
Alemlerin şahı, kudrete ve kuvvet sahibi han Mahmut,
Tamir edince onu, bütün medrese meşhur oldu,
Hadis tefsiri ve fıkıh usulü ile işin olur,
En yüce faziletler en güzel ameller ve en iyi vakitlerde,
Medrese yenilendi ve ilim için çalışmaya devam etti.” Sene : 1247

Bu kitabeğe göre medresenin yapım tarihi 1596 olarak görülmekte ve Evliya Çelebi'nin verdiği 1595 tarihinden 1 yıl farklılık göstermektedir. Cahit Baltacı bu

farkı 1595'te Ebubekir Efendi'nin buraya müderris olarak atanmasından bahsederek bazı eksikliklerin tamamlanmış olması için geçen süre olarak açıklamıştır. Medrese yapıldığı dönemde ellili medreseler, 1652 yılında ise dahil medreseler arasında yer almaktadır (Ahunbay, 1996, s. 21).

Külliye, bu bölgede büyük tahribat yapan 1865 yangınında büyük zarar görmüştür (Foto.16.) (bkz. Foto.17.). Ayrıca yangından sonra şehrin buradaki bazı sokak ve caddelerini yeniden düzenleyen Islahat-ı Turuk Komisyonu'nun tesbit ettiği plan uyarınca yapının bir kısmı istimlak edilerek yıktırılmıştır (Özcan, 1997, s. 6).

Foto.16. Hadım Hasan Paşa Medresesi-1865 Yangınından Sonraki Hasar Görmüş Hali

(Kaynak: Kurşun, 2008, s.154)

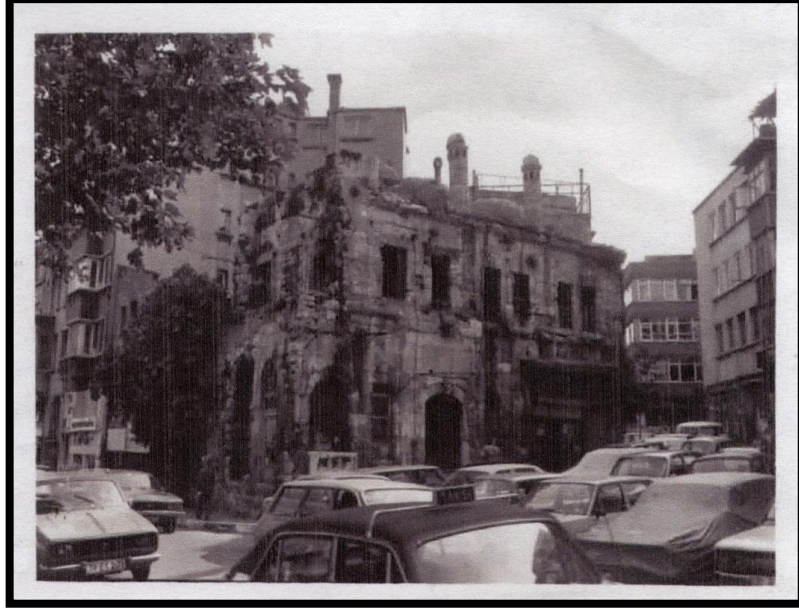

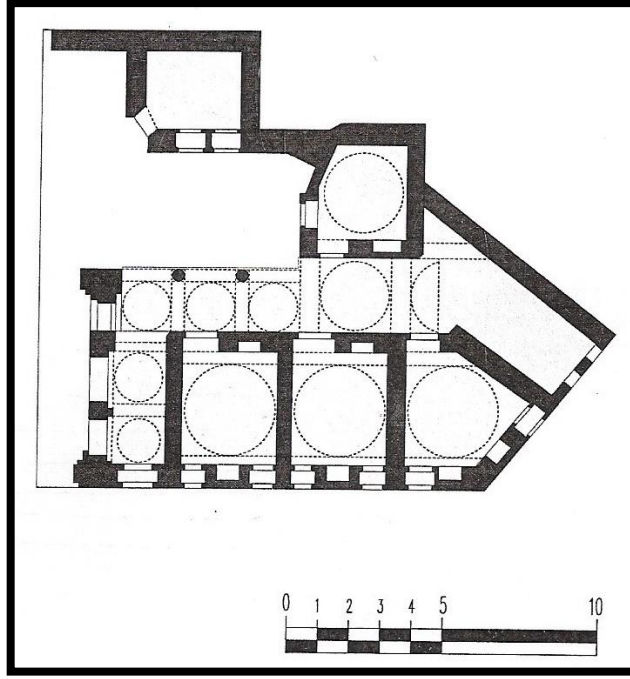
Foto.17. Hadım Hasan Paşa Medresesi-1865 Yangınından Sonraki Hasar Görmüş Hali

(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

1282 (1865)' de kurşun ve taşları elden geçirilen medresenin tamirini Tamirat Ruznamecisi* Hasan Efendi üstlenmiş ve tamirat 1.185 kuruşa mal olmuştur (Kütükoğlu, 2000, s. 69).

M.S. Kütükoğlu'nun 1869'da faal İstanbul Medreseleri'nin listesini verdiği çalışmada 53 no'lu Hadım Hasan Paşa Medresesi'nin 9 öğrencisi olduğu belirtilmektedir (Kütükoğlu, 1977, s. 5). Kütükoğlu'nun İstanbul Müftülüğü, Şer-i Siciller Arşivi'nde ders vekaleti medrese ve müderris defterinin içinde bulunan raporlarda ise medresenin 8 hücreli olduğu (bkz. Şekil.9.), ikisi birer kişilik fevkani ve altısı ikişer kişilik 8 odası ile çamaşırhane, gusülhane ve abdesthanenin harap durumda olması nedeniyle öğrencilerin ikamet edemeyeceği ve yapı sınırlarının zemin katta çevre yapılarca ihlal edildiği mevcutta 16 öğrencisi olduğundan bahsedilmektedir (Kütükoğlu, 1978, s. 150).

* *Ruznameci: Günlük defteri tutmakla görevli olan kimse.*

Şekil.9. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Özgün Hali Rölöve Planı

(Kaynak: Kurşun, 2008, s. 153)

Mimar Sinan'ın ölümü ile 1587-1598 yılları arasında mimarbaşı olan Mimar Davud Ağa'nın Yeni Cami planlarını hazırlamasından sonra 1598 yılında temel atma işleminin yapılacağı dönemde Yeni Cami'nin nazırı ve aynı zamanda sadrazam olan Hadım Hasan Paşa'nın azli nedeniyle temel atma işinin ertelendiği bilinmektedir (Erdoğan, 1955, s. 189). Olasılığa göre Hadım Hasan Paşa 1565-1596 yıllarında Yeni Cami'nin yapılmasından önce 4. vezir iken medresesinin yapımını Hassa Mimar Davud Ağa'dan istemiş ve yapım, Mimar Davud Ağa gözetiminde gerçekleşmiş olabilir. Muzaffer Erdoğan Davud Ağa'nın eserlerinin pek çoğunda isminin kayıtlı olması yanı sıra pek çoğunda da böyle bir ize rastlanmadığından bahsetmektedir (Kütükoğlu, 1977, s. 40). Nitekim bu medrese de Davud Ağa'nın kayıtlı olmayan bir eseri olabilir.

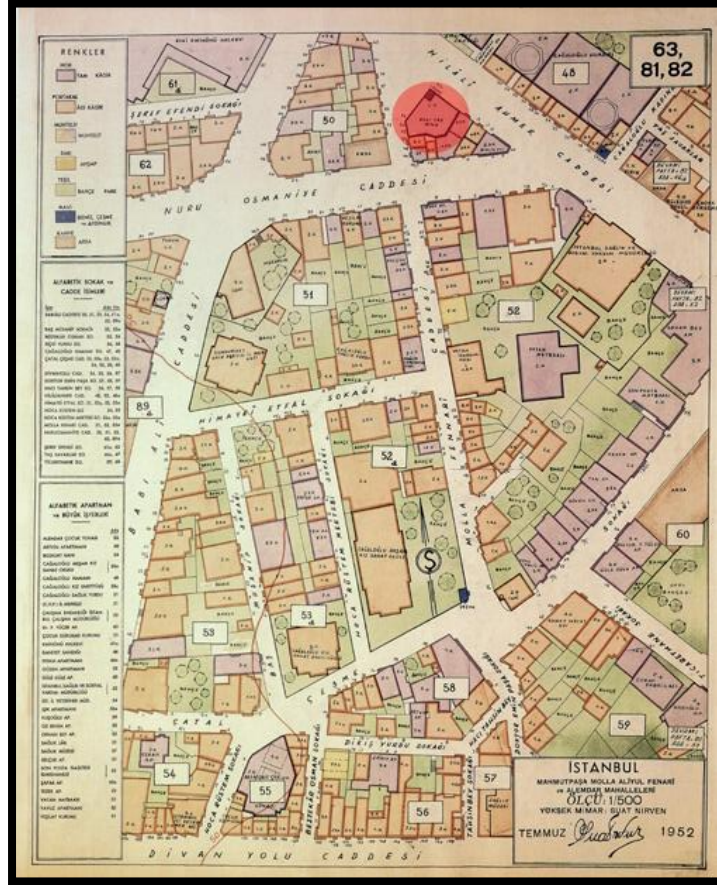
Müdürlükleri:

- 1- Mustafa Efendi (989' dan önce 40 ile),
- 2- Ebu Bekir Efendi (1004'te 50 akçe ile),

- 3- Hacı Yahya Efendi : Mülazemetle bazı medreselerde müderrislikten sonra 40'dan ayrılmışken 1595-1596 'da Bekir Efendi yerine Hadım Paşa Medresesi'ne müderris oldu. 1601-1602' de Şah Sultan, iki sene sonra Edirnekapı' da Mihrimah Sultan, bir sene sonra Semaniye'den birine, 1606-1607' de Eyüb, bir sene sonra Edirne Selimiye'sine müderris tayin edilmişken gitmeyerek İstanbul'da Valide-i Cedid Medresesine müderris oldu. 1608-1609' da Yenişehir, 1612-1613' te Eyüb, bir sene sonra tekrar Yenişehir, 1623-1624'te Şam, 1626-1627'de Bursa kadısı, aynı yıl içinde tekaüd tarikiyle Süleymaniye Daru'l-Hadisi müderrisi olan Yahya Efendi, 1630-1631' de vefat etti (Baltacı, 2005, s. 446-447).

4.3. Yapının Konum Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi

Hadım Hasan Paşa Medresesi, Eminönü ilçesinin Cağaloğlu semtinde, Ankara (Bab-ı Ali) Caddesini dik olarak kesen Prof. Kazım İsmail Gürkan Caddesi ile Molla Fenari Sokağının oluşturduğu üçgen adada yer alan köşe parsel üzerindedir (Ahunbay, 1996, s. 22) (bkz. Harita.2.) (bkz. Çizim.1.). Ayvansarayı, medrese dershanesinin mescid olarak kullanıldığını belirtir (Kurşun, 2008, s. 151) (bkz. Foto.18.).

Harita.2. Hadım Hasan Paşa Medresesi Konumu

(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

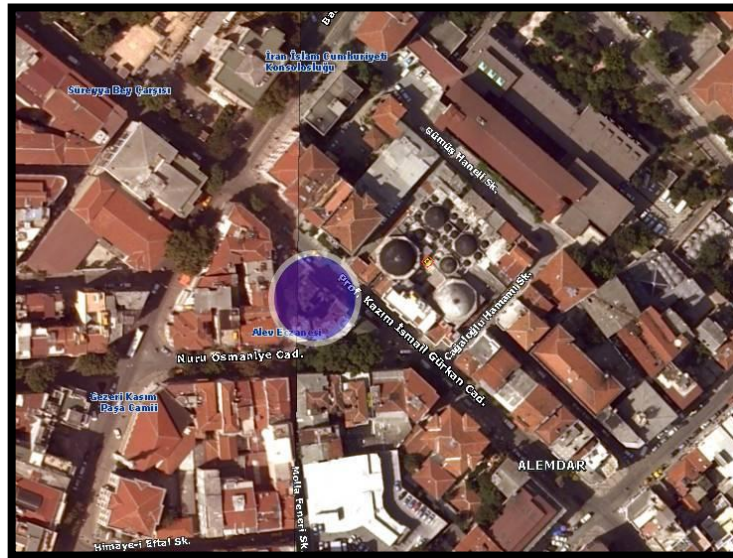
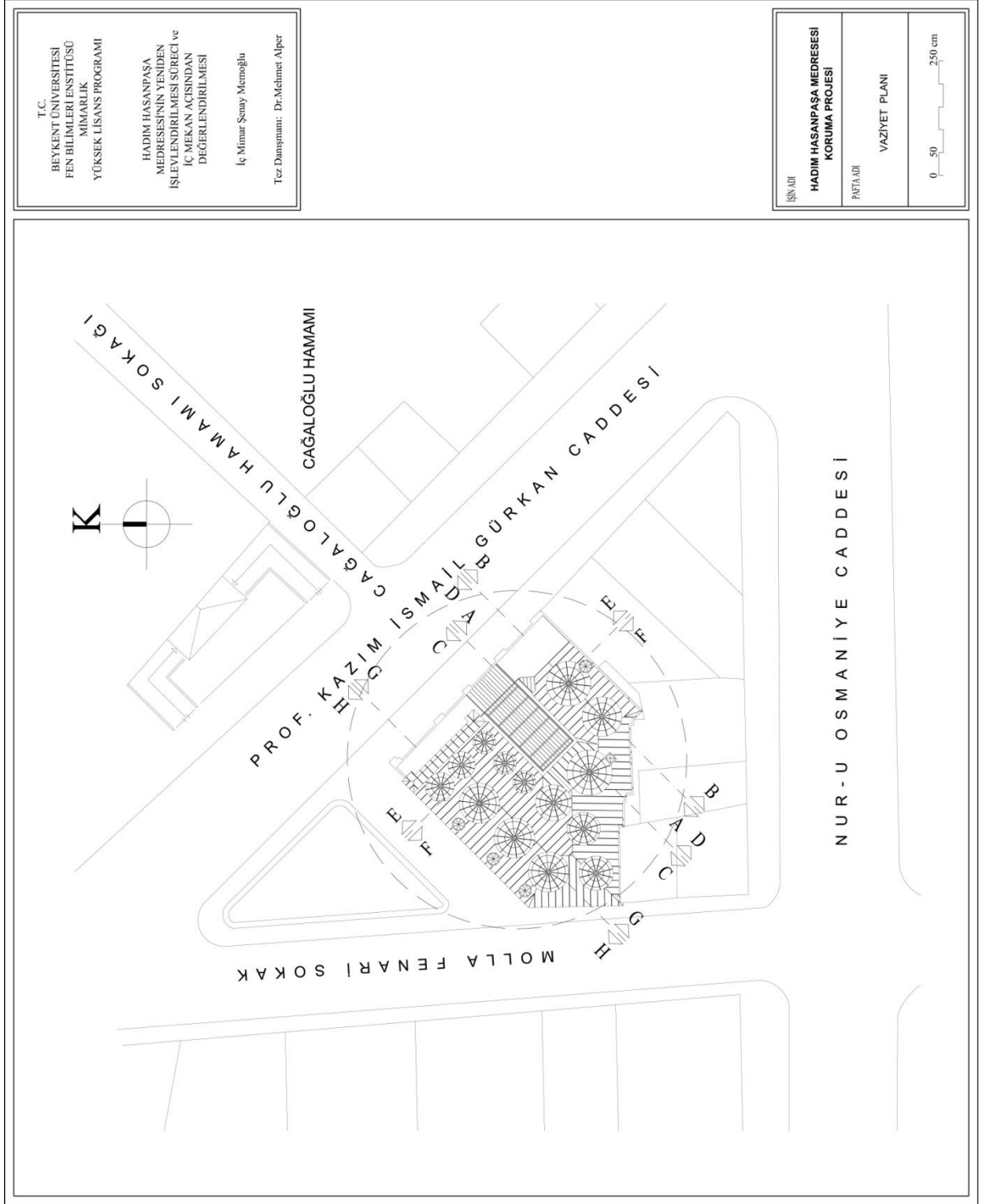

Foto.18. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Hava Fotoğrafi (2011)

(Kaynak: Google Earth)

Kent yaşamının en önemli birkaç odağından biri olan ve dünyanın en ünlü limanlarından birinin merkezini oluşturan Eminönü; Unkapanı yolu üzerindeki İstanbul Ticaret Odası binası ile Sirkeci arasındaki kıyı şeridini ve onun hemen arkasındaki çarşı bölgesini kapsar (Kuban, 1993, s. 158). Toplumsal, tarihsel konumu gereği, Cağaloğlu'nda yüzyıllar boyunca, kimisi günümüze kadar kalmış, kimisi ise yok olmuş önemli yapılar vardır (Taşkın, 1994, s. 371).

Çizim.1. Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (Vaziyet Planı)

(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

4.4. Yapının Plan Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi

Medrese bodrum, zemin ve 1. kat olmak üzere üç kattan oluşmaktadır. Düzgün olmayan beşgen bir plan şemasına sahip bu yapının ana giriş kapısı kuzeybatı cephesinde olup; kuzeydoğu cephesinden de bir girişi bulunmaktadır. Ayrıca batı cepheden bodrum katına inışı sağlayan ayrı bir girişi de vardır (Foto.19.).

Foto.19. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Ana Giriş Kapısı (2011)

Medresenin batı cephesinde bulunan ana giriş tonoz çatılı bir hole açılmaktadır (bkz. Foto.20.). Dershane ve medrese hücrelerine merdivenle çıkılmaktadır (bkz. Foto.21.). Odalar labirent gibi, birbirlerine açılmaktadır (Grube, 1979, s. 51). Medresenin, özgün halinde dükkan işlevi gören bodrum katı bulunmaktadır. (bkz. Foto.22.).

Foto.20. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Giriş Bölümü (2011)

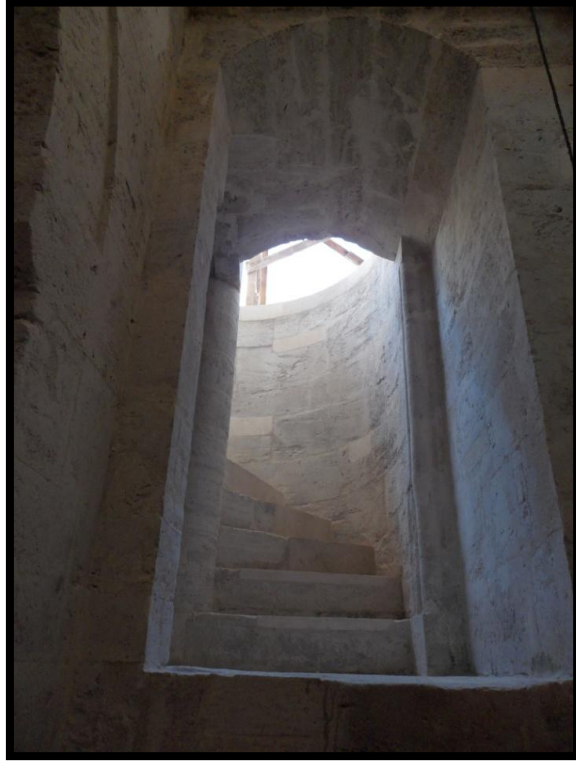

Foto.21. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Merdiven Kovası (2011)

Foto.22. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Bodrum Kat (2011)

Medrese dershanesi kare planlı olup aynı zamanda mescit işlevi de görmektedir. Medrese hücrelerinin sayısı 1792 tarihli kayıta 9, 1914 tarihli teftiş raporunda ise 8 olarak verilmiştir. Günümüzde üst katta 9 hücre bulunmaktadır (Kurşun, 2008, s. 155).

Medresenin özgün halinde; zemin katta 3 dükkan, sebil, çeşme ve çamaşırhane, gusülhane ve abdesthane bulunurken; 1. katta 8 hücre ve mescid olarak kullanılan bir dersane bulunmaktadır. Yapı günümüze gelene kadar, hem yol genişletme çalışmaları hem de geçirdiği yangın, işgal ve bakımsızlık gibi nedenlerden dolayı bazı değişikliklere uğramıştır. Buna göre; zemin katta bulunan 3 dükkan ve sebil yol genişletme çalışmaları sırasında yıkılmış, üst kattaki mekanlardan da sadece 4 adeti günümüze ulaşabilmiştir (bkz. Foto.23.).

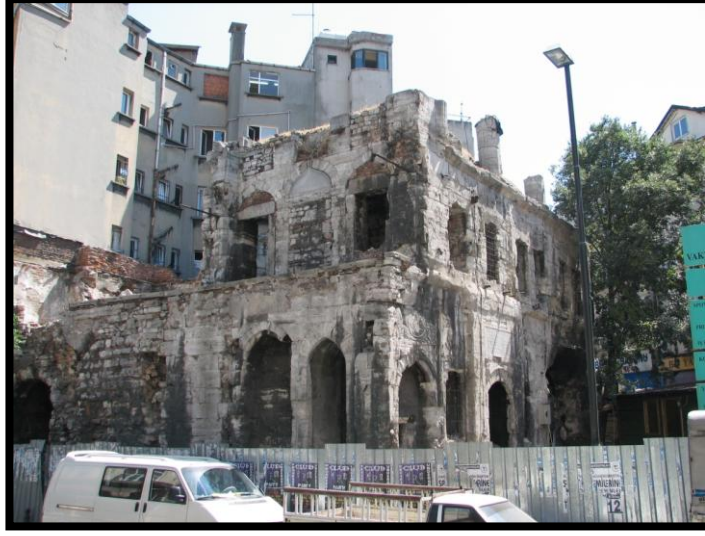

Foto.23. Hadım Hasan Paşa Medresesi Cephe-Restorasyon Öncesi (2009)
(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

4.4.1. Bodrum Kat

Bodrum kat, Molla Fenari sokak üzerinden ulaşımı sağlayan giriş kapısı yapıyı daha önce işyeri olarak kullanan şahısça kapatıldığından görülememiştir. Bu verilere göre -1.46 kotundaki bodrum kata Molla Fenari sokaktan açılan bir kapı ile yaklaşık 26 cm yüksekliğinde ve 35 cm genişliğinde 10 basamak yardımıyla ulaşılmaktadır. Bodrum kat bağımsız olarak dışarıdan kullanılmaktadır (Ahunbay, 1996, s. 27).

Bodrum kat yapının tamamına yayılmamakta ve üstteki galerinin iz düşümüne kadar olan kısmı kaplamaktadır. Bodrum katı merdivenin ulaştığı ana mekan, çokgen bir plan şeması göstermekle birlikte bu bölüm kuyu haznesinin bulunduğu daha küçük bir alana bağlanmaktadır. Ayrıca bu katta ana mekandan geçilerek ulaşılan, iki bölümlü bir mekan daha bulunmaktadır (bkz. Foto.24.). Dolayısıyla bodrum kat, 3 ana mekan ve tek kollu bir merdivenden oluşmaktadır. Bu katın döşemesi tamamen topraktır.

Foto.24. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Bodrum Kat (2009)

(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

Taş bir merdivenle inilen bodrum üç mekanla bir dehlizden ibarettir. Alt katta ise gerçekten ne işe yaradıkları anlaşılamayan çeşitli büyüklükte mekanlar ve bunları bağlayan koridorlar bulunur. Bu mekanlardan bir tanesinde bir kuyu bileziği görülür. Girişin arkasındaki dikdörtgen büyük mekandan bir dehlizle yukarı kata çıkışı minare basamakları gibi helezonlu bir merdiven sağlar (Özcan, 1997, s. 7).

4.4.2. Zemin Kat

Zemin katına kuzeybatı yönündeki basık kemerli giriş kapısından ulaşılmaktadır. Giriş kapısı +1,25 kotlu mekana (ZK01) açılmaktadır. Bu mekanın döşemesi toprak, örtü sistemi ise aynalı tonozdur. Buranın kuzeydoğu duvarı kesme küfeki taş iken güneybatı duvarı taş ve tuğla karışımı almaşık duvardır (bkz. Foto.25.). Bu mekanın hemen sol tarafında çeşmenin ve yıkılmış olan sebilin ortak kullandığı düşünülen su haznesi bulunmaktadır.

Foto.25. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Zemin Kat (2011)

360x412 cm boyutlarındaki aynı mekanın (ZK01) kuzeybatı duvarı üzerinde giriş kapısının 105 cm doğusunda döşemeden yüksekliği 100 cm olan 75x155 boyutlarında pencere yer almaktadır (Foto.26.) (bkz. Foto.27.). Mekanın güneydoğu duvarı üzerinde ise 100x155 cm boyutlarında ve 290 yüksekliğinde üzeri sivri tonozla örtülü bir girinti bulunmaktadır. Mekanın kuzeydoğu duvarında sonradan kapatılmış 108x300 boyutlarında basık kemerli bir kapı bulunmaktadır.

Foto.26. Hadım Hasan Paşa Medresesi Kuzeybatı Cephesi-Pencere (2011)

Foto.27. Hadım Hasan Paşa Medresesi Kuzeybatı Cephesi-Pencere (2011)

Bu giriş mekanından üstte galeri boşluğunun ve zemin katı üst kata bağlayan merdivenin bulunduğu +1,70 kotlu mekana ulaşılır. Bu mekandan da bu kattaki diğer mekanlara geçilmektedir. Buradan güneydoğu yönündeki birbirine bağlı yan yana dizilmiş ve çift tonoz örtülü + 0,85 kotlu mekanlara inilmektedir. Ayrıca bu mekanın sağ tarafında büyük bir su haznesi yer almaktadır. Bu mekanların kuzeydoğu yönüne açılan bölümü ise + 0,18 kotundadır ve birkaç basamak ile inilmektedir. Zemin kattaki mekanlar arasındaki geçişlerin bir çoğu sivri kemerler ile sağlanmaktadır (Foto.28.). Bu mekanların döşemesi topraktır.

Foto.28. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Mekan Geçişleri (2011)

Giriş mekanının sağ tarafındaki +1,25 kotlu ve zemin kattaki diğer bölümlerden bağımsız bir mekan (ZK03) bulunmaktadır. Buranın kuzeydoğu ve güneydoğu (iç duvar) duvarları almasıktır. Kuzeybatı cephesinden ayrı bir girişi bulunan bu mekanın dükkan olduğu düşünülmektedir.

ZK04 mekanının güneydoğu yönünde açıldığı 220 cm, üzengi noktasına dek yüksekliği 255 cm olan iki sivri kemer yardımıyla ZK07 mekanına geçilmektedir (Foto.29.). Bu mekanın 256 cm boyutlarındaki güneybatı duvarına dayalı olarak 85x175x70 cm boyutlarında mekanın özgün kotundan 50 cm yükseklikte bir su teknesi bulunmaktadır. Mekanın kuzeybatı duvarı üzerinde 90x186 cm boyutlarında özgün kottan 220 cm yüksekliğinde üzeri sivri tonozla geçilmiş bir girinti bulunmaktadır (Foto.30.).

Foto.29. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Mekan Geçişleri (ZK07) (2011)

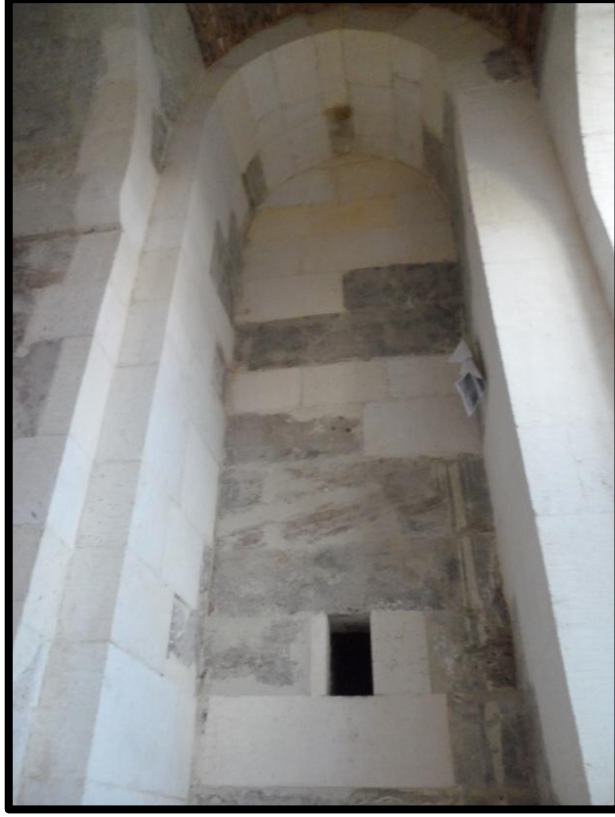

Foto.30. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Niş (ZK07) (2011)

Medresenin zemin katından yüksekliği 16 cm genişliği 29 cm olan küfeki taşından 6 basamak ile sahanlığa çıkılmakta daha sonra yükseklikleri 20 cm genişlikleri 22 cm olan 12 basamak ile + 5.77 kotundaki üst kata ulaşılmaktadır (Foto.31.).

Foto.31. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Merdiven (2011)

4.4.3. 1. Kat

Zemin kattan başlayan merdivenle çıkılan üst katta + 5,82 kottaki avluya ulaşılmaktadır. Avlu galeri boşluğu ile zemin kata açılmaktadır. Merdivenden çıktığımızda sağ tarafta (avlunun kuzeybatısında) Marmara mermerinden yapılmış 2 sütunun taşıdığı 3 açıklıklı kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanan tek kollu revak dizisi bulunmaktadır. Revak altı ve avlu zeminine şap dökülmüştür.

Bu revak dizisinin sağ (kuzey) tarafında üstü eşit kubbe ile örtülü ve günümüze ulaşmamış olan dersane kısmının kapısı ve penceresine açılan mekan (1K01) bulunmaktadır. Bu mekanlardan en sağdaki + 6,12 kotundadır. Revak dizisinin kuzeybatısında basık kemerli kapılar ile ulaşılan iki kareye yakın dikdörtgen planlı hücre bulunmaktadır. Bu mekanların üstü kubbe ile örtülü olup; kubbe geçiş ögesi tonoz bingidir (Foto.32.). Bu mekanların zemini taban tuğlası ile kaplıdır (bkz. Foto.33.).

Foto.32. Hadım Hasan Paşa Medresesi-1K01 Mekanı (2011)

Foto.33. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Taban Tuğlası (1K03) (2011)

Hücrelerin kuzeybatı duvarları üzerinde iki adet pencere bulunmaktadır. Pencerelerin arasında ise ocak bulunmaktadır (Foto.34.). Bu hücrelerin güneydoğu duvarında birer adet niş yer almaktadır (bkz. Foto.35.). Ayrıca hücrelerin diğer duvarları üzerinde kapatılmış niş izlerine rastlanmaktadır.

Foto.34. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Pencere ve Ocak (1K03) (2011)

Foto.35. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Nişler (1K03) (2011)

Düzgün olmayan beşgen planlı mekanın (1K04) batı duvarı üzerinde yer alan pencere döşemeden 70 cm yükseklikte 75x140 cm boyutlarındadır. Pencerenin kuzeyinde yer alan niş 72x140 cm boyutlarında, döşemeden 70 cm yükseklikte ve 50 cm derinliğindedir. Mekana ait kubbe mevcut değildir. Geçiş ögesi tonoz bingidir (Foto.36.).

Foto.36. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Geçiş Ögesi Tonoz Bingi (2011)

Medresenin güneyine bitişik iş hanının dış duvarı ile sınırlanan mekanın günümüze kalmış tek duvarı olan batı duvarı tuğla ile örülmüştür. Bu duvar üzerinde iki adet pencere bulunmaktadır. Bu mekanların döşemelerinin bir bölümü taban tuğlası bir bölümü ise şapıdır.

Yapının güneydoğusunda yer alan hücrenin (1K06) güneydoğu duvarında ocak nişi, kuzeydoğu duvarında ise avluya bakan bir pencere yer almaktadır. Hücrenin kuzeybatı duvarında da bir niş bulunmaktadır. Hücrenin örtü sistemi kubbe olup günümüze ulaşmamıştır. Geçiş ögesi olarak kullanılan dilimli tonozlar görülmektedir. Kuzeydoğu-güneybatı yönündeki revağın devamında bulunan alan iki kubbe ile örtülmüştür. Kuzeydoğu yönündeki ilk kubbe günümüze bütünüyle ulaşmış, güneybatı yönündeki diğer kubbe günümüze ulaşmamıştır. Yapının güneydoğu yönündeki mekanın kuzeybatı yönündeki duvarı yıkık durumdadır. Bu duvar üzerinde iki adet pencere boşluğu görülmektedir. Mekanın güneydoğu duvarı üzerinde bir niş yer almaktadır. Kuzeydoğu duvarı yıkılmış ve örtü sistemi günümüze ulaşmamıştır.

4.5. Cephe Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi

4.5.1. Kuzeybatı Cephesi

Medresenin Ankara Caddesi yönüne bakan cephesidir. Medresenin esas girişi bu cephe üzerinde bulunmaktadır (bkz. Foto.37.). Kuzeybatı cephesinin zemin katında basık kemerli giriş kapısı bulunmaktadır. Bu kapının iki yanında simetrik birer pencere bulunmaktadır. Bu pencereler üst kattan farklı olarak düz atkılı değil basık sivri kemerli olup; şebekeleri bulunmamaktadır. Bu cephenin sol köşesinde çeşme bulunmaktadır. Giriş kapısının üzerinde yapının tamir kitabesi, çeşmenin üzerinde ise II. Mahmud'a ait tuğra bulunmaktadır. Üst katta ise altı adet pencere bulunmaktadır (bkz. Çizim.2.).

Foto.37. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Kuzeybatı Cephesi (2009)
(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

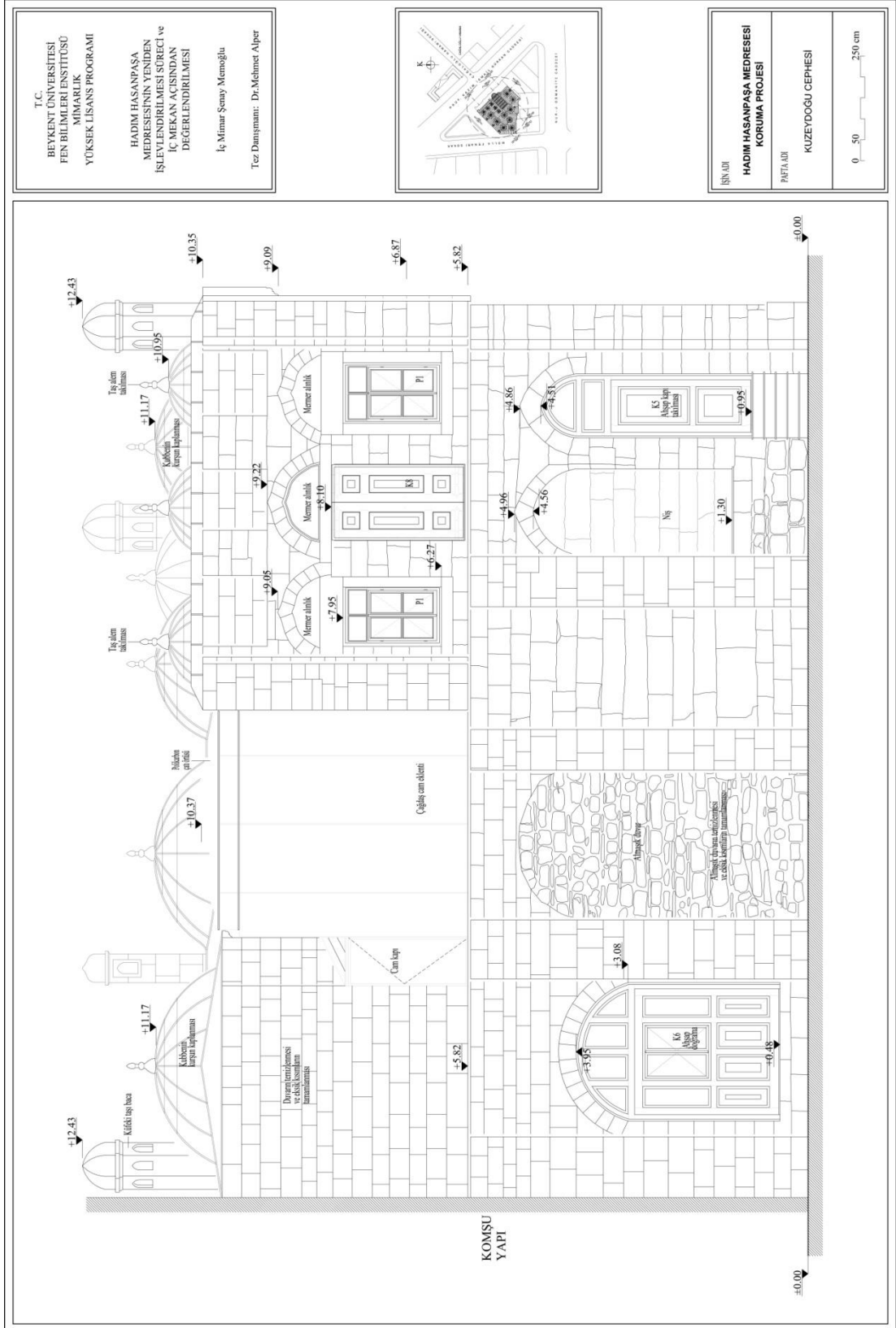
4.5.2. Kuzeydoğu Cephesi

Medresenin kuzeydoğu cephesinin 5m.'lik kısmı yol çalışmaları sırasında yıkılmıştır. Bu yüzden cephenin özgün hali görülmemektedir. Bu bakımdan yapının şuan ki cephe görünüşünde zemin katta sebil içerisinde yer aldığı düşünülen bir niş, bir kapı vardır. Yol çalışması sırasında yıkılan yöndeki mekanın örtüsü olduğu düşünülen iki beşik tonozun biri almaşık örgü ile kapatılmış olup; diğeri ise ZK08 mekanına açılan yönde durmaktadır (Foto.38.). Kapatılmış olan bölümün sağ tarafında bir ağaç bulunmaktadır. Bu da yapıya zarar vermektedir. Üst katta dersane duvarı dışında cepheyi sınırlayan bir duvar bulunmadığından avlu cephesi açığa çıkmıştır (bkz. Çizim.3.).

Foto.38. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Kuzeydoğu Cephesi (2009)

(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

Çizim.3. Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (Kuzeydoğu Cephesi)

(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

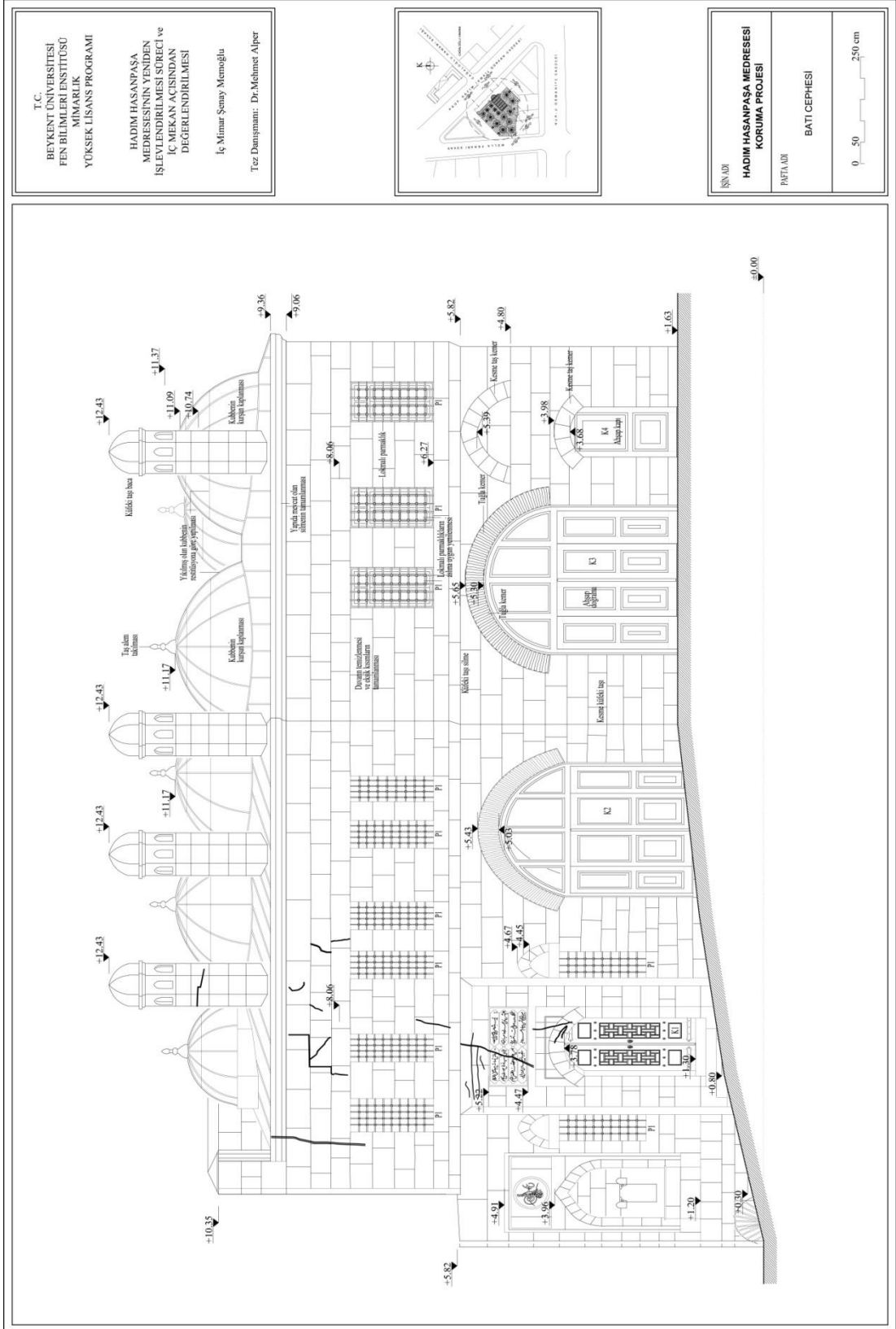
4.5.3. Batı Cephesi

Bu cephede bir beşik kemer ve bodrum kata iniş merdiveninin bitişinde yer alan bir kapı görölmektedir. Üst katta 1K04 hüresinin penceresi ile yapının konut olduğu dönemlerde tuğla ile örölmüş iki adet penceresi bulunmaktadır (Foto.39.) (bkz. Çizim.4.).

Foto.39. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Batı Cephesi (2009)

(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. şti.)

Çizim.4. Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (Batı Cephesi)

(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

4.6. Hadım Hasan Paşa Medresesi'nin Yapım Sistemi Ve Malzeme Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi

4.6.1. Bozulmalar

Gerek zamanın olumsuz etkileri, gerekse geçirmiş olduğu onarımların bıraktığı yıpratıcı izler nedeniyle yapı oldukça kötü bir durumdadır.

Anıtlarda bozulmaya neden olan etkenler iki kümede incelenmektedir (Ahunbay, 1996, s. 38).

1- İç etkenler

- a) Yapının konumundan kaynaklanan hasarlar
- b) Zemin özellikleri
- c) Strüktür tasarımındaki hatalar
- d) Hatalı malzeme kullanımı
- e) Kötü işçilik ve detay kullanımı

2- Dış etkenler

- a) Uzun süreli doğal etkenler
- b) Doğal afetler
- c) İnsanların neden oldukları hasarlar

- 1- Yapının uzun süre onarım görmemesi
- 2- Kötü kullanım ve onarımlar
- 3- Yangınlar
- 4- Savaşlar
- 5- Vandalizm
- 6- Bayındırlık etkinlikleri
- 7- Turizm
- 8- Hava kirliliği
- 9- Trafik

Proje müellifi ve tez yöneticisi olan Dr. Mehmet Alper'in yaklaşımına göre Hadım Hasan Paşa Medresesi'nde iç etkenlere bağlı bozulmalar:

- Duvarlarda yıkılma, çatlak, taş kayıpları ve oyuklar görülmektedir.
- Kuzeybatı cephesinde medrese giriş kapısı üzerinde korniş altından yazıta dek inen bir çatlak vardır.
- Zemin katı üst kattan ayıran korniş ile üst kat kornişinde taş kayıpları görülmektedir.
- Kesilmiş olan kuzeydoğu cephesinde sonradan yapılmış taş + tuğla almaşık duvarda harç kayıpları, kırık ve ayrılmış tuğla ve çatlak taşlar bulunmaktadır.
- Kuzeydoğu cephesinde yaklaşık 35 cm. derinliğinde bir oyuk mevcuttur.
- Revak sütunlarının kaideleri yıkılmıştır, gövdelerinde çatlaklar görülmektedir.
- Üst katta hücre kapılarının sövelerinde taş kayıpları ve aşınmalar bulunmaktadır.

Proje müellifi ve tez yöneticisi olan Dr. Mehmet Alper'in yaklaşımına göre Hadım Hasan Paşa Medresesi'nde dış etkenlere bağlı bozulmalar:

- Yapının uzun süre bakımsız kalması ve ciddi bir onarım görmemiş olması yapıyı her tür dış etkene açık bırakmıştır. Üst katta merdiven kovanının üstünün açık olması ve döşemedeki 160x280 cm boyutlarındaki boşluk yapının zemin katının kötü hava koşullarından korunamamasına neden olmuştur.
- Bozulan çatı kaplaması yağmur sularının etkisini de bünyesine alınca yosun ve likenlerin gelişimine uygun bir ortam oluşmuştur.
- Yapının, Vakıflar Genel Müdürlüğü mülkiyetinde bulunması ve zaman zaman kiralanması nedeniyle bina bilinçsiz kullanıcı müdahalesine açık bırakılmıştır.
- Yapı geçirdiği yangından zarar görmüştür.
- Geçirdiği yangının ertesinde kurulan İslahat-ı Turuk komisyonu tarafından Babialı ve Divanyolu için düzenlenen imar planları kapsamında Hilal-i

Ahmer (Prof. Kazım İsmail Gürkan) caddesinin açılması için medresenin kuzeydoğu cephesi yaklaşık 5m kesilmiştir.

4.6.1.1. Bodrum Kat Bozulmaları

Medresenin restorasyon müdahalesinden önce, Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti tarafından yapılan incelemelere göre, bu kattaki yapı elemanları, yapının geneline göre bozulmalardan daha az etkilenmiştir (Foto.40.). Strüktürel anlamda bir tehlike içermediği düşünülmektedir.

Foto.40. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Bodrum Kat Bozulmalar (2007)

(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

4.6.1.2. Zemin Kat Bozulmaları

Medresenin restorasyon müdahalesinden önce, Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti tarafından yapılan incelemelere göre, zemin kat üst kata göre daha iyi bir durumda olmakla birlikte oldukça yıpranmıştır. Galeri bölümünün hava şartlarından daha çok etkilenmesinden dolayı bozulmaları da daha

fazladır. Bu katın örtüleri sağlam durumdadır. Duvarlarda yapının geçirdiği yangınlardan dolayı yoğun kararma (is) görülmektedir (Foto.41.). Ayrıca yapının duvarlarında yer yer tuzlanma görülmektedir (Foto.42.). Bu katta özgün kapı ve pencere doğramasına rastlanmamıştır.

Foto.41. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Zemin Kat Bozulmalar (2007)
(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

Foto.42. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Zemin Kat Bozulmalar (2007)
(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

4.6.1.3. 1. Kat Bozulmaları

Medresenin restorasyon müdahalesinden önce, Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti tarafından yapılan incelemelere göre, duvarlarda yıkılma, çatlak ve taş kayıpları görülmektedir (Foto.43.). Revak sütunlarının kaideleri kırılmış, gövdelerinde çatlaklar görülmektedir. Gergi demirinin korozyona uğraması sütun başlığını tahrip etmektedir. Mekanların örtü sisteminde yer alan kubbeleri yıkılmıştır (bkz. Foto.44.). Kubbelerin iç yüzleri sıvalıdır. Sıvalar üzerinde çatlaklar ve dökülmeler vardır (bkz. Foto.45.). Dış yüzleri ise şap ile sıvanmıştır. Şapta çatlaklar bulunmaktadır. Bacaların bir kısmı günümüze ulaşmamıştır (bkz. Foto.46.). Bozulan çatı kaplaması ve yağmur sularının etkisiyle, çatıda çok fazla bitkilenme görülmektedir (bkz. Foto.47.). Bazı mekanların örtüsünün bulunmaması, bozulan döşeme kaplaması ve yağmur sularının etkisiyle çok fazla bitki oluşumuna sebep olmaktadır.

Foto.43. Hadım Hasan Paşa Medresesi-1. Kat Bozulmalar (2007)

(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

Foto.44. Hadım Hasan Paşa Medresesi-1. Kat Örtü Sistemi Bozulmalar (2007)

(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

Foto.45. Hadım Hasan Paşa Medresesi-1. Kat Bozulmalar (2007)

(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

Foto.46. Hadım Hasan Paşa Medresesi-1. Kat Bozulmalar (2007)
(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

Foto.47. Hadım Hasan Paşa Medresesi-1. Kat Bozulmalar (2007)
(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

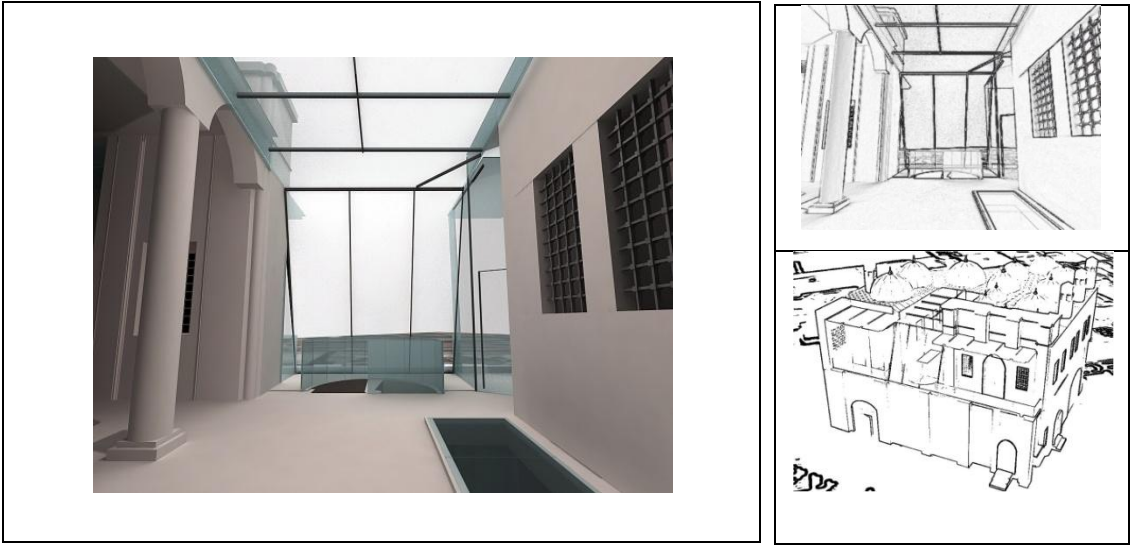
4.7. Hadım Hasan Paşa Medresesi' nde Uygulanan Restorasyon Çalışmaları Ve Değerlendirilmesi

Kültürel mirasın korunması, sosyo-ekonomik değişimler, büyümeye yönelik ve geleneksel kültürümüzün yok olmasını önlemek amacıyla büyük önem taşımaktadır. (Pinkepank, 2010, s. 72)

Sayıları gittikçe azalan mimari ve kültürel mirasımızın önemli bileşenleri olan bu tür yapıların korunması ve gelecek nesillere aktarılması önemli bir görevdir. Hadım Hasan Paşa Medresesi'nin bulunduğu atıl durumdan kurtarılması ve yaşatılması amacıyla restorasyon projesi hazırlanmıştır.

Hadım Hasan Paşa Medresesi proje müellifi ve tez yöneticisi Dr. Mehmet Alper' in yaklaşımına göre, restorasyon projesinde yapının mevcut kısımlarının onarılması, günümüze gelemeyen kısımların ise restitüsyon çizimleri hazırlanarak günümüz koşullarına göre tamamlanması, kısmen çağdaş ekler ile yapının zenginleştirilmesi hedeflenmiştir. Rölöve çizim, fotoğraf ve raporunda belirtildiği gibi, yapının atıl durumda olmasından ileri gelen sorunları strüktürü de olumsuz etkilemiştir. Problemleri olan malzemelerin değiştirilmesi veya onarılması, yer yer takviyeler yapılması öncelikli müdahale olmuştur. Sorunlu taşların yerinde incelenmesi sonucu; kimi taşların çürütülerek yerine aynı özellikte yeni taş (mümkün ise aynı taşocağından alınan taş) konulması, kimi taşların özgün taş tozu ve pirinci, epoksi, kireç ve az miktarda beyaz çimento karışımı ile tamamlanması yöntemleri uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre belirlenecek özgün sıva ve harçların kullanılması uzun vadede doğabilecek sorunları önlemiştir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta; farklı fiziksel ve kimyasal özellikler nedeniyle çimento kullanımından kaçılması gerektiğidir. Yapının uzun süre dış etkilere açık kalması ve yangınlar, taş malzemenin kirlenmesine yol açmıştır. Restorasyon uygulamasında -her yapıda önerilmese de- taşların ince tarakla taraklanması ve cephelerin temizlenmesi uygun bir yöntem olmuştur. Günümüzdeki parselizasyon, restorasyon projesini şekillendiren bir diğer etken olmuştur. Birinci katta cam ve çelik bir cephe ile hem atmosferik etkilere açık avlununun kapatılması sağlanmış hem de çağdaş bir ek yapılmıştır (bkz. Şekil.10.) (bkz. Şekil.11.). Restorasyon projesinde buraya bir de açık teras yapılması sağlanmıştır (bkz. Şekil.12.). Restorasyon projesinde yapının

üstü restitüsyona uygun şekilde kurşun kaplama ile örtülmüştür (bkz. Foto.48.) (bkz. Foto.49.). Günümüz kullanım ve konfor şartları dikkate alındığında, yapının modern ısıtma sistemi ile donatılması gerekliliği de ortaya çıkmaktadır. Uygun görülecek ısıtma sisteminin duvar ve döşemelere en az zararı vermesi hedeflenmiştir. Restorasyon uygulamasında yapının içeriden ve dışarıdan aydınlatılması da estetik açıdan olduğu kadar kullanım açısından da bir zorunluluktur.

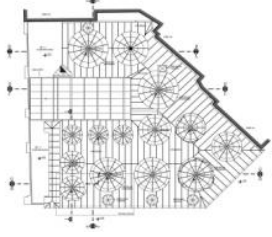

Şekil.10. Hadım Hasan Paşa Medresesi-3D Modeli-Çağdaş Cam Eklenti
Önerisi

Şekil.11. Hadım Hasan Paşa Medresesi-3D Modeli-Çağdaş Cam Eklenti
Önerisi

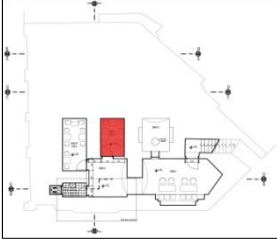

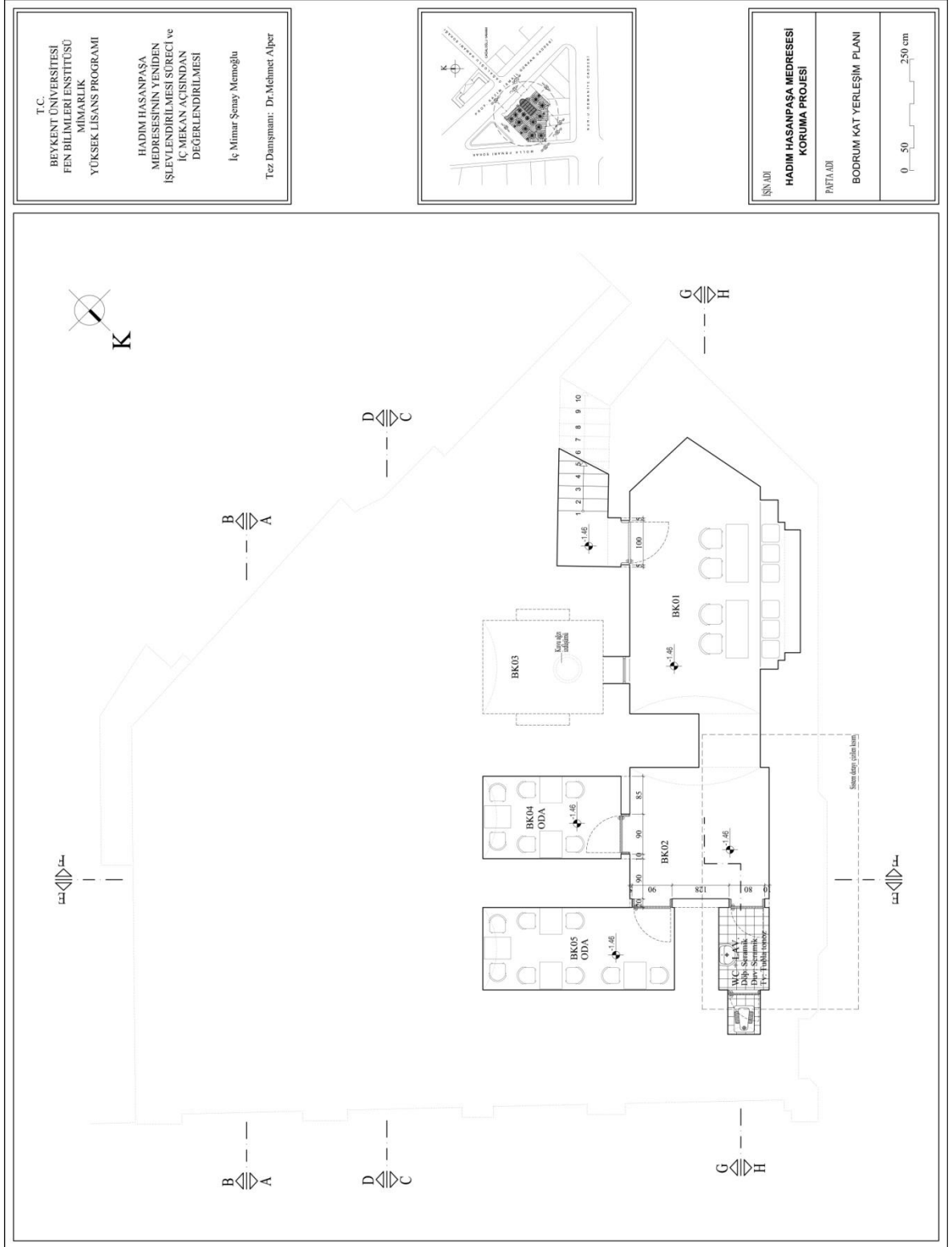
Şekil.12. Hadım Hasan Paşa Medresesi-3D Modeli-Çağdaş Cam Eklenti
Önerisi

		
<p>Foto.48. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Çatı Restorasyon Öncesi (2007) (Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)</p>	<p>Çatı Planı</p>	<p>Foto. 49. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Çatı Restorasyon Sonrası (2011)</p>

4.7.1. Bodrum Kat Restorasyonu

Hadım Hasan Paşa Medresesi proje müellifi ve tez yöneticisi Dr. Mehmet Alper' in yaklaşımına göre, bodrum katta duvarların ve tuğla tonoz örtünün temizlenmesi öngörülmüştür. Toprak olarak bulunan döşeme günümüz kullanım koşullarına göre ve yapının diğer döşeme kaplamaları göz önünde bulundurularak taban tuğlası ile yenilenmiştir (bkz. Foto.50.) (bkz. Foto.51.). BK02 mekanının kuzeydoğusunda bulunan küçük hacim WC olarak değerlendirilirken diğer mekanlara ve merdivenin indiği sahanlığa birer kapı eklenmiştir (bkz. Çizim.5.).

		
<p>Foto. 50. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Bodrum Kat Taban Tuğlası Restorasyon Öncesi (2009) (Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)</p>	<p>Bodrum Kat Planı</p>	<p>Foto. 51. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Bodrum Kat Taban Tuğlası Restorasyon Sonrası (2011)</p>

Çizim.5. Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (Bodrum Kat Yerleşim Planı)

(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

4.7.2. Zemin Kat Restorasyonu

Hadım Hasan Paşa Medresesi proje müellifi ve tez yöneticisi Dr. Mehmet Alper' in yaklaşımına göre, zemin katta tüm duvarların temizlenmesi duvarlardaki eksikliklerin tamamlanması, çatlakların onarılması ve onarılamayacak durumdaki taşların yenilenmesi öngörülmüştür (Foto.52.) (Foto.53.). Aynı şekilde tonoz örtülerin ve geçiş kemerlerinin de temizlenmesi ve eksikliklerinin tamamlanması ve gerektiği yerlerde derzlerin tamamlanması sağlanmıştır. Bu tamamlamalarda yeni konulacak parçanın tamamı ile özgün dokuyla aynı nitelikte olması gerekmektedir (Tanyeli, 2005, s. 52). Yine onarılacak derzlerde kullanılacak harcın analiz edilen mevcut özgün harç ile aynı olmasına dikkat edilmiştir. Bu katın tüm döşemelerinde de taban tuğlası kullanılmıştır. Yapının güney köşesine, komşu bina sınırına kadar uzanan kısma WC yapılmıştır. Bunun için yan bina ile olan sınıra yeni duvar eklenmiştir. Bu duvarlar günümüz tekniği ile yapılmıştır. Ayrıca WC olarak kullanılacak kısımda işlevin gerektirdiği duvar ve döşeme kaplamaları kullanılmış, ara bölme duvarlar eklenmiştir.

A photograph showing the interior of the Hadım Hasan Paşa Medrese ground floor before restoration. The walls are made of brick and stone, with some areas showing significant damage and decay. A wooden beam is visible in the foreground, and a red date stamp '12/11/2009 11:41:57' is visible on the left side.	A floor plan diagram of the ground floor of the Hadım Hasan Paşa Medrese. The plan shows the layout of the rooms and corridors, with a red rectangular area highlighting a specific section of the building.	A photograph showing the interior of the Hadım Hasan Paşa Medrese ground floor before restoration, similar to Foto. 52. The walls are made of brick and stone, and the floor is made of brick. A blue tarp is visible on the floor, and a red date stamp '12/11/2009 11:41:57' is visible on the left side.
<p>Foto. 52. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Zemin Kat Restorasyon Öncesi (2009) (Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)</p>	<p>Zemin Kat Planı</p>	<p>Foto. 53. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Zemin Kat Restorasyon Öncesi (2011)</p>

Bu kattaki giriş kapısı yanındaki pencerelere lokmalı parmaklık yapılmış tüm doğramalar özgün halindeki gibi yenilenmiş ve yeni ahşap giriş kapıları yapılmıştır (Foto.54.). Yapının kuzeybatı cephesindeki girişinin önüne 3 kuzeydoğu cephesindeki girişinin önüne ise 4 basamak eklenmiştir (Foto.55.) (bkz. Çizim.6.).

Foto.54. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Restorasyon Sonrası-Ahşap Giriş Kapısı (2011)

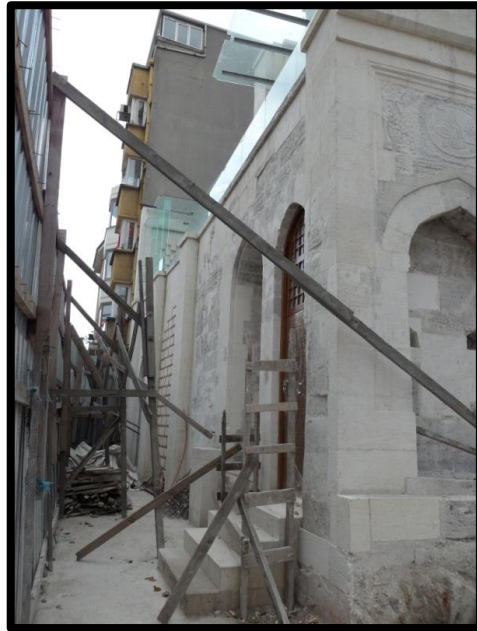
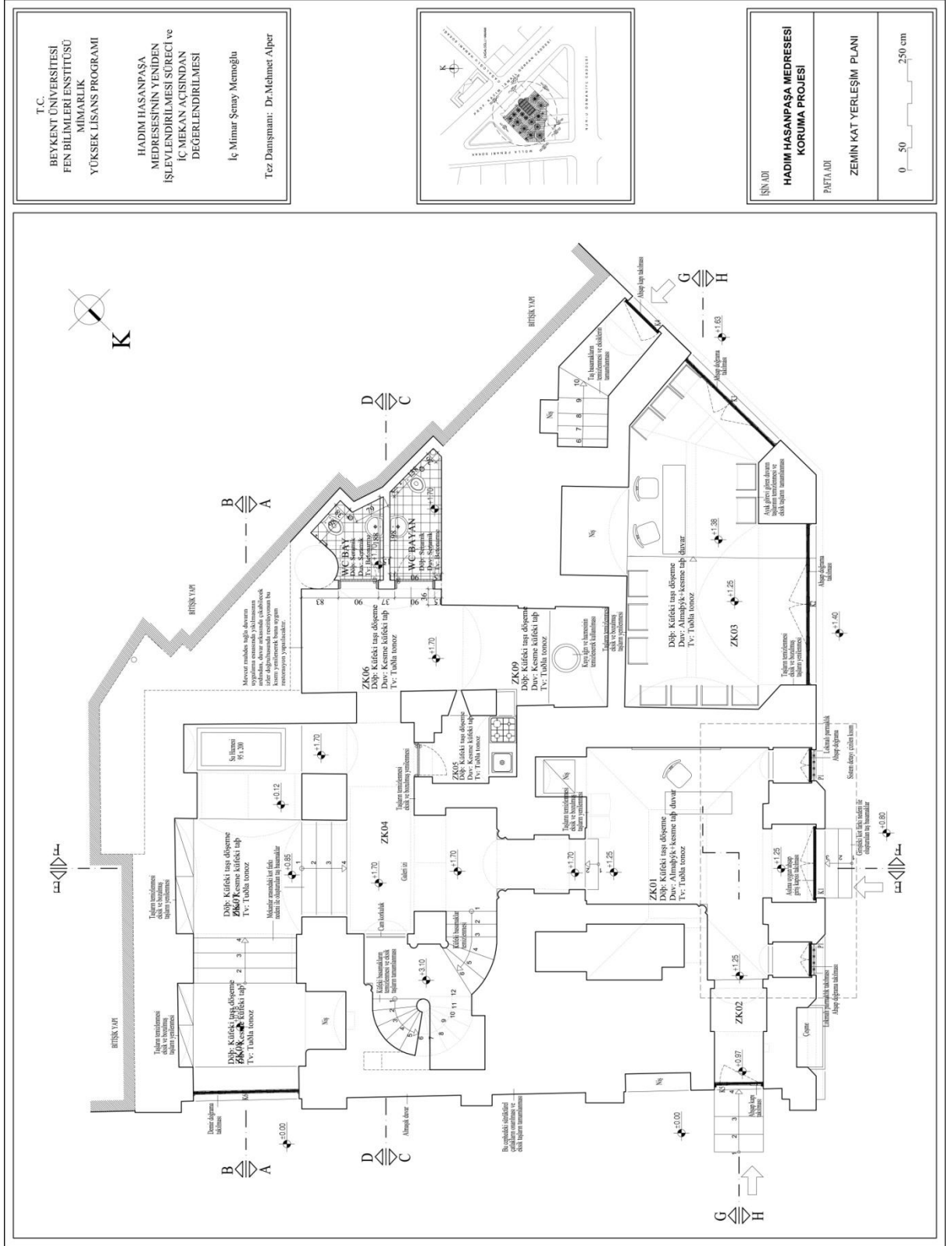

Foto.55. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Restorasyon Sonrasında Eklenen Basamaklar (2011)

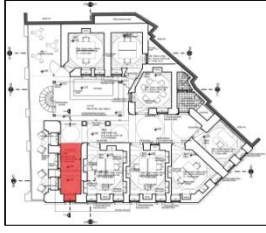

Çizim.6. Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (Zemin Kat Yerleşim Planı)

(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

4.7.3. 1. Kat Restorasyonu

Hadım Hasan Paşa Medresesi proje müellifi ve tez yöneticisi Dr. Mehmet Alper' in yaklaşımına göre, bu kat örtü öğelerinin yer yer yıkılmış olmasından dolayı atmosfer etkilerine daha fazla maruz kalmış ve çok yıpranmıştır. Bu sebeple yapının restorasyon öncesi durumunda duvarlarda bozulmalara, çatlaklara ve döşemelerde bitkilenmeye birçok yerde rastlanmaktaydı (Foto.56.) (Foto.57.). Öncelikle bu bitkilenmeler temizlenip, duvarlarda temizleme, çatlakların onarımı ve eksikliklerin tamamlanması sağlanmıştır. Birinci katta avlu ve revak altlarındaki özgün küfeki taşı döşemesinin şap dökülmüş kısımların temizlenmiş ve eksik kısımları tamamlanmıştır (bkz. Foto.58.) (bkz. Foto.59.) (bkz. Foto.60.) (bkz. Foto.61.). Merdiven kovanında ise mevcut basamakların kırık olanlarının değiştirilmesi ve eksik kısımların tamamlanması sağlanmıştır. Duvarlarının bir kısmı ve kubbesi yıkık durumdaki mekanın (1K08) özgün duvar kalınlıkları ile yeniden oluşturulmuş cephesine diğer hücrelerdeki pencereler boyutlarında 2 adet pencere açılmış (bkz. Foto.62.) (bkz. Foto.63.) ve kubbesi yeniden yapıp diğer hücrelerdeki kubbe geçiş elemanı olan tonoz bingi uygulanmıştır (bkz. Foto.64.) (bkz. Çizim.7.) (bkz. Çizim.8.). Kapı ve pencere doğramalarında ahşap kullanılmıştır (Dalkılıç, 2010, s. 49).

		
<p>Foto. 56. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Avlu Restorasyon Öncesi (2009) (Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)</p>	<p>1. Kat Planı</p>	<p>Foto. 57. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Avlu Restorasyon Sonrası (2011)</p>

<p>Foto. 58. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Avlu Restorasyon Öncesi (2009) (Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)</p>	<p>1. Kat Planı</p>	<p>Foto. 59. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Avlu Restorasyon Sonrası (2011)</p>

<p>Foto. 60. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Avlu Restorasyon Öncesi (2009) (Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)</p>	<p>1. Kat Planı</p>	<p>Foto. 61. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Avlu Restorasyon Sonrası (2011)</p>

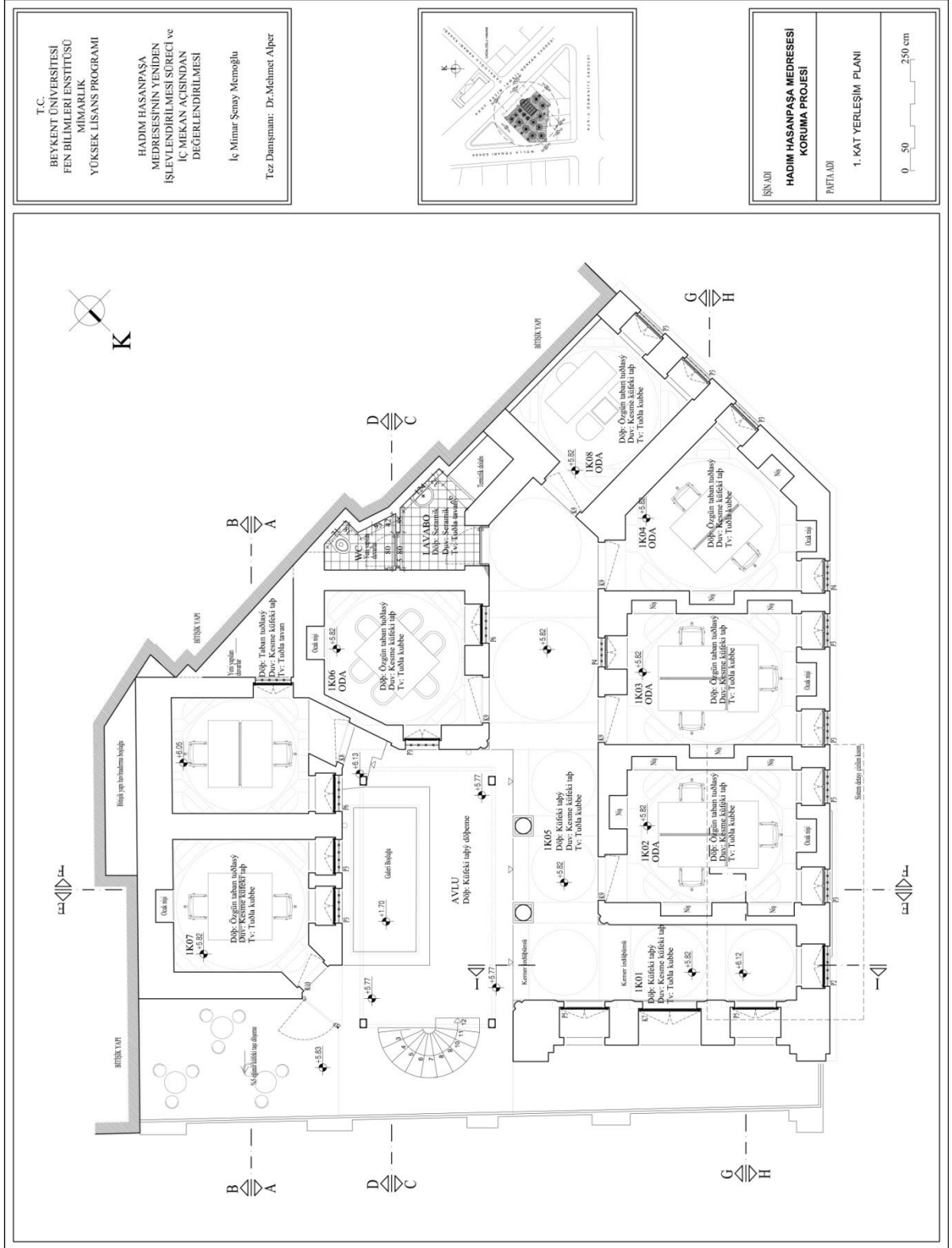
		
<p>Foto. 62. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Pencere ve Ocak Restorasyon Öncesi (1K03) (2009) (Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)</p>	<p>1. Kat Planı</p>	<p>Foto. 63. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Pencere ve Ocak Restorasyon Sonrası (1K03) (2011)</p>

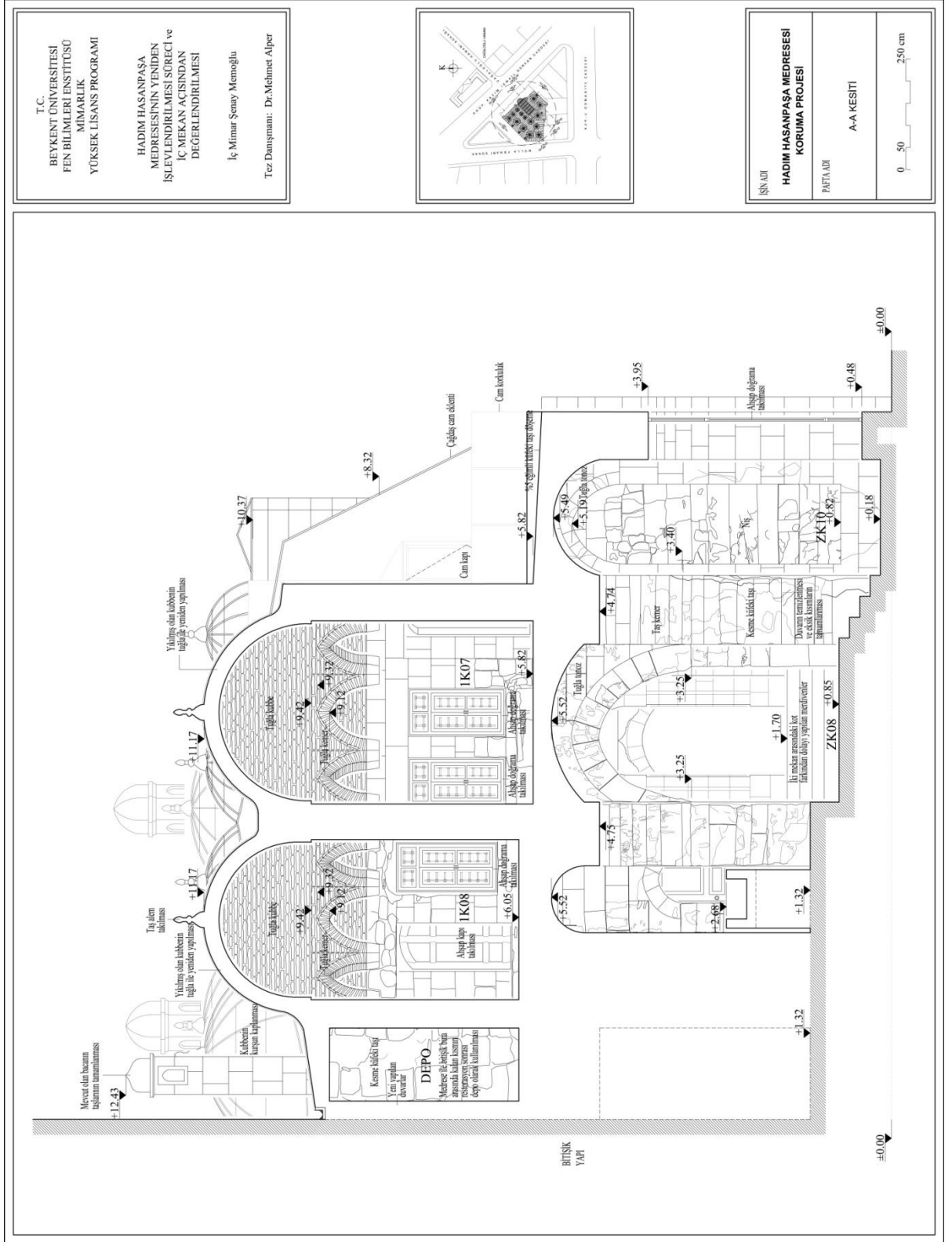

Foto.64. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Kubbe Restorasyon Sonrası (1K03) (2011)

Çizim.7. Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (1. Kat Yerleşim Planı)

(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

Çizim.8. Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (A-A Kesiti)

(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

4.8. Hadım Hasan Paşa Medresesi' nde Uygulanan Restitüsyon Çalışmaları Ve Değerlendirilmesi

Hadım Hasan Paşa Medresesi'nin 12 Ağustos 1826 yılındaki bu bölgeyi geniş çaplı hasara uğratan yangından zarar gördüğü düşünülmekte ve bunun üzerine II. Mahmut tarafından 1831-32 yılında tamir edildiği kapısındaki tamir kitabesinden bilinmektedir. Yapının 1865 yangınından da zarar gördüğü tahmin edilmektedir. Ayrıca bu yangınlardan sonra şehrin bu bölgedeki yollarının düzenlenmesi sırasında yapının bir kısmı istimlak edilerek yıkılmıştır. Restitüsyonundaki yıkılmış olan cadde cephesindeki mekanlar alt katta sebil ve dükkanlar üst katta dersane ve medrese hücreleri olarak çizilmiştir. Yapının kuzeydoğu cephesi yol çalışmaları için yıkıldığından, yıkılan kısma ait verilere kuzeydoğu cephesindeki izlerden ve çeşitli kaynaklardaki yapının eski durumu hakkındaki yazılardan ulaşılmaya çalışılmıştır. Yapının yıkılan yaklaşık 5 metrelik kısmı için yeterli veri olmayışı restitüsyon çalışmasını zorlaştırmıştır. Hadım Hasan Paşa Medresesi'nin tüm restorasyon ve İstanbul Vakıflar Kurulu Bölge Müdürlüğü'ne bağlı ofisler fonksiyonu ile yeniden hayata geçirilmesini gerçekleştiren Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti restoratör mimarı Dr. Mehmet Alper' den elde edilen bilgiler kaynak olarak kullanılmıştır. Yine bu yapının restitüsyon çalışması Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti tarafından hazırlanmış, koruma kurulu tarafından onaylanmıştır.

4.8.1. Zemin Kat Restitüsyonu

Hadım Hasan Paşa Medresesi proje müellifi ve tez yöneticisi Dr. Mehmet Alper' in yaklaşımına göre, zemin katın kuzeydoğu bölümündeki yıkılmış bölümü için üst katın kuzeydoğu cephesindeki dershanenin duvarından faydalanılarak duvarın iç ölçüsü alınmış ve mekan tam kareye tamamlanmıştır. Bu ölçünün alt kata iz düşümü bize zemin kat dış sınırını vermiştir. Aynalı tonoz örtünün yarım kalması, bu mekanın daha büyük olabileceğini ve mekanın kuzeydoğusundaki duvarın daha sonradan mekanı bölmüş bir duvar olabileceğini düşündürmüştür. Bu duvar kaldırıldığında yapının kuzeybatı cephesindeki ana giriş kapısının sağ ve solundaki simetrik pencereler, simetrik nişler aynı mekan içinde kalmıştır.

Kaynaklardan da anlaşıldığı üzere özgün halde yapıda bir de sebil bulunmaktadır. Bu durumda günümüze gelemeyen sebinin, çeşme ile birlikte zemin kattaki su haznesini kullandığı düşünülmüş ve çizime aktarılmıştır. Kuzey köşeye çizilen sebil aynı dönem sebilleri dikkate alınarak ikisi kuzeydoğu biri kuzeybatı cephesinde üç pencerele olabileceği düşünülmüştür. Kuzeydoğu cephesindeki kapı boşluğu ve yanındaki nişin düzgün yüzeyli ve kesintisiz küfeki taşından oluşu yol çalışmaları sırasında bu kısmın zarar görmediği ve özgün konumunu koruduğu ve sebile ait bir su teknesinin olabileceği izlenimini uyandırmıştır.

Kuzeydoğu cephesinde mevcut beşik tonoz örtü izi vasıtası ile geride kalan mekanların izleri değerlendirilmiş ve üst kattaki dershanenin kuzeydoğu duvarının iz düşümü alınarak duvar kalınlıkları tespit edilmiştir. Bu şekilde zemin katta meydana çıkan mekanların (ZK14 ve ZK15) dükkan olabileceği düşünülmüştür.

4.8.2. 1. Kat Restitüsyonu

Hadım Hasan Paşa Medresesi proje müellifi ve tez yöneticisi Dr. Mehmet Alper' in yaklaşımına göre, üst katta dershanenin mevcut kuzeydoğu duvarının iç ölçüsü alınarak mekan tam kareye ulaşabilecek şekilde tamamlanması ile oluşacak sınır yapının kuzey köşesi olarak değerlendirilip, dershanenin kuzeybatı (yapının kuzeydoğu) duvarında yer alan alt ve üst pencere düzeni plana aktarılmıştır. Dershanenin kubbe geçiş ögesinin bilinmemesi ile birlikte hem dönemin benzer yapılarında hem de hücrelerde kullanılması sebebi ile tonoz bingi kullanılmıştır. Kuzeydoğu yönündeki son revak kemerinin dersane duvarına oturduğu noktadaki izden dolayı, yapının kuzeydoğu – güneydoğu doğrultusunda bir revak dizisine daha sahip olabileceğini düşündürmüştür. Duvarları yarı yıkık durumdaki mekanın (1K07) hücresinin avluya bakan iki penceresinin boyutları esas alınarak yeniden düzenlenmiştir.

Yapının özgün durumunda kubbeleri kurşun kaplı olduğu, dönemin özelliklerinden bilinmekte ve buna göre restitüsyona aktarılmıştır. Tüm ocak bacalarının çatıya ulaştığı yerlerde özgün kalan kubbe boyutlarında kubbeler yapılmıştır.

Tüm pencerelere lokmalı parmaklıklar konulmuş, dönemin özelliklerine uygun künde kari tekniği ile yapılmış ahşap kapılara yer verilmiştir. Mevcut izlerin değerlendirilmesi ile oluşturulan restitüsyon çalışmasına göre, yapı 9 hücre, 1 dersane-mescit, 3 dükkan, çeşme, sebil, hela, ve çamaşırhane gibi mekanlardan oluşmaktadır.

5. HADİM HASAN PAŞA MEDRESESİ'NİN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ SÜRECİ ve İÇ MEKAN AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

5.1. Hadım Hasan Paşa Medresesi' nin Yeniden İşlevlendirilmesi

Yeniden kullanım, çevresel, toplumsal, kültürel, ekonomik, teknolojik vb. nedenlerle işlevini yitirmiş mevcut yapıların günümüz gereksinimlerine cevap verecek şekilde kimlik değişimi ve yeni amaçla kullanımı için işlev kazanmasıdır. Aynı zamanda yapılara, yeni işlev verirken mekansal değerler de yüklemektir (Eren, 2007, s. 71).

Toplumlarda görülen sosyal ve ekonomik değişimlerin neden olduğu yeni eylemlere bağlı olarak doğan ihtiyaçlar kente yeni işlevleri ve buna bağlı olarak eski yapıların yeniden kullanımlarını veya yeni yapılar inşa edilmesini gerektirmektedir (Aydemir, 2007, s. 205).

Tarihi yapılar, meydana getirildikleri dönemlerin mimari, kültürel, siyasi özelliklerini taşıyarak, toplumsal hayat üzerinde etkileri bulunmaktadır. İşlevleri zaman içinde değişse de yapılar ayakta kalabilmektedir (Eren, 2007, s. 1).

Binalar her zaman işleve tam cevap verir durumda kalmamıştır, zaten bu olanaksızdır. Yüzyıllar boyunca kimse koruma ile ilgili bir şey düşünmemiştir, ama en baştan yeni bir binanın yapımı çok zor olduğundan, kullanımları daha süreklidir. Bir binanın maliyeti çok yüksekti ve eklerle, kısmen değiştirilerek, yükseltilerek, değişen gerçeklere uygun hale getirilmekteydiler. Bu aynı zamanda emeğe ve kendinden öncekine saygının bir göstergesi olmuştur (Güner, 1996, s. 73).

Yapının mimarisi ve mekansal oluşumu, yeniden kullanımda en önemli unsurlardan biridir. Yapı tek bir yapı yada birkaç bloktan oluşabilir. Binaya yüklenecek yeni fonksiyonun, yapının mimari özelliklerine ters düşmeyecek şekilde olması gerekmektedir. Aksi takdirde yapı korunmaya çalışılırken mimarisi bozularak kimliğinden uzaklaşmış olacaktır.

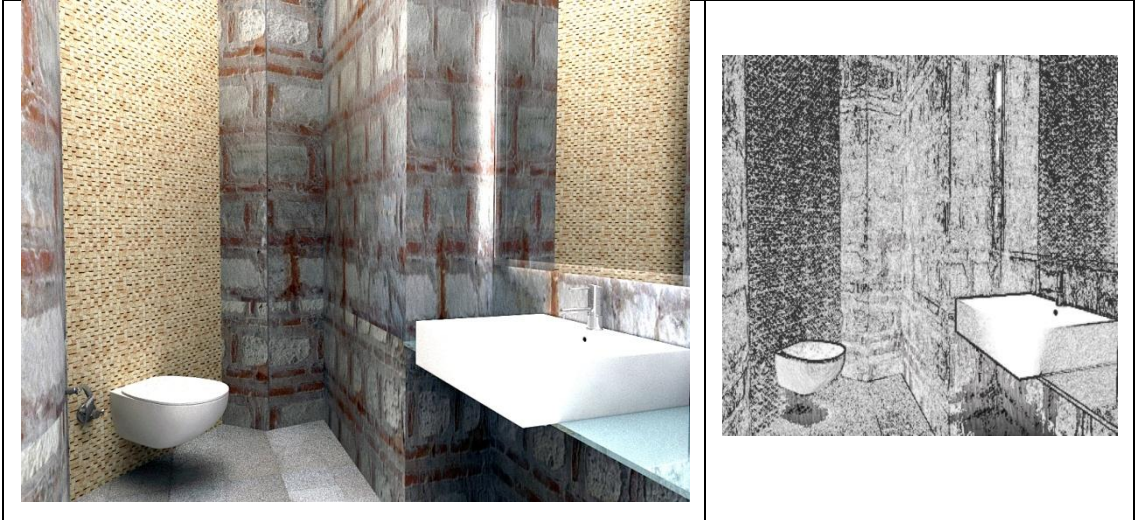
Yeniden işlevlendirme sürecinde yapılacak tasarımdan önce mevcut yapının kapladığı alan ile yeni programı oluşturan mekanların kaplayacağı alan hesap edilmeli ve mevcut mekan ile yeni programın hacimsel uzunlukları göz önünde bulundurulmalıdır. Yeniden kullanılacak yapılarda işlevler yapının mimari özelliklerine uygun olmalı, yapılacak tasarımda birbirini takip eden işlevler kullanılmalıdır.

Başarılı bir yeniden yapılandırma, kültürel mirasımıza duyulan saygı ile gerçekleşebilir (Cantell, 2005, s. 5).

16. yüzyılın sonuna tarihlenen Hadım Hasan Paşa Medresesi, ait olduğu dönemde ticari ve sosyal yaşamın yoğun olduğu bir bölgede yer almaktaydı. Bu bölge, gelişen ticari ve sosyal yaşam içinde değerini korurken, Hadım Hasan Paşa Medresesi' nin özgün işlevi ile hayata geçirilmesi mümkün değildir. Bu yüzden özgün kullanımını yitiren dersane-mescit, dükkan, hela, çamaşırhane gibi mekanların kullanım dışı kalmasıyla yapı hızla yok olmaktaydı. Bu yüzden Hadım Hasan Paşa Medresesi, mimari kimliğini kaybetmeden günümüz koşullarına ve çevre değerlerine uygun bir işlevin kazandırıldığı bir restorasyon süreci geçirmiştir. Hadım Hasan Paşa Medresesi' nin geçirmiş olduğu restorasyon, medresenin tarihi değerinin yanı sıra, harabiyete bağlı yapı değerini kaybetmek üzere olması ve iç mekan değerleri açısından tarihi değerini yeniden kazandırılması konusunda büyük önem taşımaktadır. Yok olmaya yüz tutmuş ve "Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti." tarafından tekrar hayata kazandırılan bu yapı, İstanbul Vakıflar Kurulu Bölge Müdürlüğü'ne ait ofisler olarak işlev kazanmıştır.

Binanın 1. katında bulunan ve özgün işlevi derslane-mescit olan mekanlar günümüzde ofis fonksiyonu kazanmıştır. Bu fonksiyonlar içerisinde ofisler, toplantı salonu, yönetim bürosu, arşiv yer almaktadır. Binanın giriş katında, özgün işlevi dükkan, hela, çamaşırhane olan mekanlar, günümüzde hobi&satış bölümü, çay ocağı, tuvalet olarak işlev kazanmıştır. Bodrum katta ise, özgün halinde depo olarak kullanılan mekanlar, günümüzde kafeterya olarak işlev değiştirmiştir.

Medreseye kazandırılan yeni işlevin gereksinimleri arasında tuvalet çözümleri yer almaktadır. Medresenin zemin katında ve kuzeydoğu bölümünde bulunan alana tuvalet eklenmiştir. Bu tuvaletin tam ortasına duvar örülerek iki adet tuvalet bölümü oluşturulmuştur (Şekil.13.) (bkz. Foto.65.).

Şekil.13. Hadım Hasan Paşa Medresesi-3D Modeli-Tuvalet Önerisi

Foto.65. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Tuvalet Çözümü (2011)

Tarihi yapıları korumak için kullanımlarının sürekliliğini sağlamak doğru bir yaklaşımdır. Zira kullanım dışı kalan yapılar hızla yok olacaktır. Tarihi yapıların kullanımları, iç mekanı koruyarak, özgün ve yeni işlevle olabilir. Ancak bu noktada korumak ile kullanmak kavramlarının arasındaki ilişkiyi doğru kurabilmek son derece önemlidir. Amaç korumaktır, kullanmak korumak için bir araçtır (Gönül, 2010, s. 35).

Tarihi yapılarda iç mekanlar kullanım ve kullanıcının etkisi altında değer kaybedebilmektedir. Kullanım ile kastedilen işlev tanımının yanı sıra kullanmak eyleminin kendisi olarak da düşünülebilir. Kullanmak eyleminin sürekliliği, iç mekan ve elemanlarında oluşturacağı eskimeye bağlı olarak koruma açısından tehdit oluşturmaktadır. Bu da sürekli bakım gereğini gündeme getirmektedir. Özgün işlev geçerliliğini kısmen yitirmişse, tarihi yapı, bulunduğu çevre ve kullanıcılara bağlı olarak, yeni bir işlevle kullanılabilir. Bu durum daha çok yeni işlevle kullanılan tarihi

yapılarda söz konusudur. Özgün iç mekan her işlevle uyumlu olamayabilir. Tarihi yapıları korumak, iç mekanla uyumlu yeni bir işlevle kullanmak doğru olacaktır (Gönül, 2010, s. 36).

Tarihi yapıların, özgün yada yeni işlevle, kullanımlarının sürekliliği için yeni ve çağdaş yaşama ayak uydurmaları gereği kaçınılmazdır. Bu yüzden tarihi yapılarda yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Burada tasarımcının iç mekana katkısı büyüktür. Tarihi yapıların iç mekan tasarımı, konusunda uzmanlaşmış mimarlar yada iç mimarlar tarafından gerçekleştirilmelidir. Bu alanda gerek eğitim, gerekse profesyonel yaşamda iç mimarlık mesleğinin önemli rol oynaması gerekmektedir (Gönül ve Emiroğlu, 2007, s. 367-385).

Kullanımı devam eden tarihi yapılar ihtiyaca cevap vermesinin yanı sıra iç mekanın tarihi değerini ön plana çıkaracak şekilde planlanmalıdır. Bu esnada tasarımcının, yatırımcı veya kullanıcıyı bilinçli yönlendirmesi, tasarımın mekana uygunluğu ve koruma açısından oldukça önemlidir.

Tarihi yapılarda iç mekanı korumak açısından ilkeli tasarım anlayışının yanı sıra uygulama ve uygulayıcının rolü de büyüktür. Tarihi yapılara yapılacak müdahalelere titizlikle yaklaşılması gerekmektedir. Söz konusu uygulama teknik ve malzeme açısından doğru kararlar içererek sıklıkla denetlenmelidir. Ayrıca uygulayıcının nitelikli elemanlardan oluşmasına özen gösterilmelidir.

Ülkemizde tarihi yapılar yasalar çerçevesinde korunmaktadır. Ancak bu durumun iç mekanların korunmasında her zaman yeterli olmadığı görülmektedir. Yasal sürecin zorluğu, yasaların kullanıcı, yatırımcı ve uygulayıcı tarafından kabullenilmemesi korumaya engel oluşturan unsurlar olarak dikkat çekmektedir. Ülkemizde iç mekan tasarımı imza yetkisi gerektirmeyen bir uygulama olarak sürdürülmektedir. Bu durum özellikle tarihi yapıların iç mekan tasarımının, uzman

kişiler, yasalar ve denetimden uzak bir anlayışla, korumaya aykırı uygulamalarla sonuçlanmasına neden olabilmektedir (Gönül, 2010, s. 38).

5.1.1. Medresenin Yeniden İşlevlendirilmesi Durumunun Tefriş Elemanları Açısından Değerlendirilmesi

Hadım Hasan Paşa Medresesi örneğinde olduğu gibi, işlevini yitirmiş ve yeni işlev kazandırılan anıtsal yapılarda, mevcut fonksiyonlara uygun olacak tefrişler, bu tefrişlerin tarihi mekana uyarlanması çok önemli bir unsurdur. Özellikle tefrişlerin yerleşimi ve mobilya seçiminde dikkat edilmesi gereken en önemli konu, anıtsal nitelik taşıyan yapının önüne geçmeyecek şekilde olmasıdır. Burada görev alacak olan iç mimarın önemi ortaya çıkmaktadır.

Mekanlara yerleşecek olan tefrişler tamamen ince hatlara sahip, kaba olmayan ve dolayısıyla yapının özgün değerini kaybettirmeyecek özelliklerde seçilmelidir (bkz. Çizim.9.).

Hadım Hasan Paşa Medresesi'nde bulunan tüm mekanlar için seçilen mobilyalar cam, ince metal detayları, ortam atmosferine uyum sağlayacak tekstil malzemesi seçenekleriyle bir bütün oluşturan, ofis ihtiyaçlarına hizmet eden, aynı zamanda tarihi atmosferi ikinci plana atmayan özelliklere sahiptir. Bu tarihi yapı için seçilen tefrişler, mekanların kullanım alanlarının sınırlı olmaları nedeniyle bu alan boyutlarına uyum sağlayacak niteliklerde olmaktadır (bkz. Şekil .14.) (bkz. Şekil .15.) (bkz. Çizim.10.) (bkz. Çizim.11.).

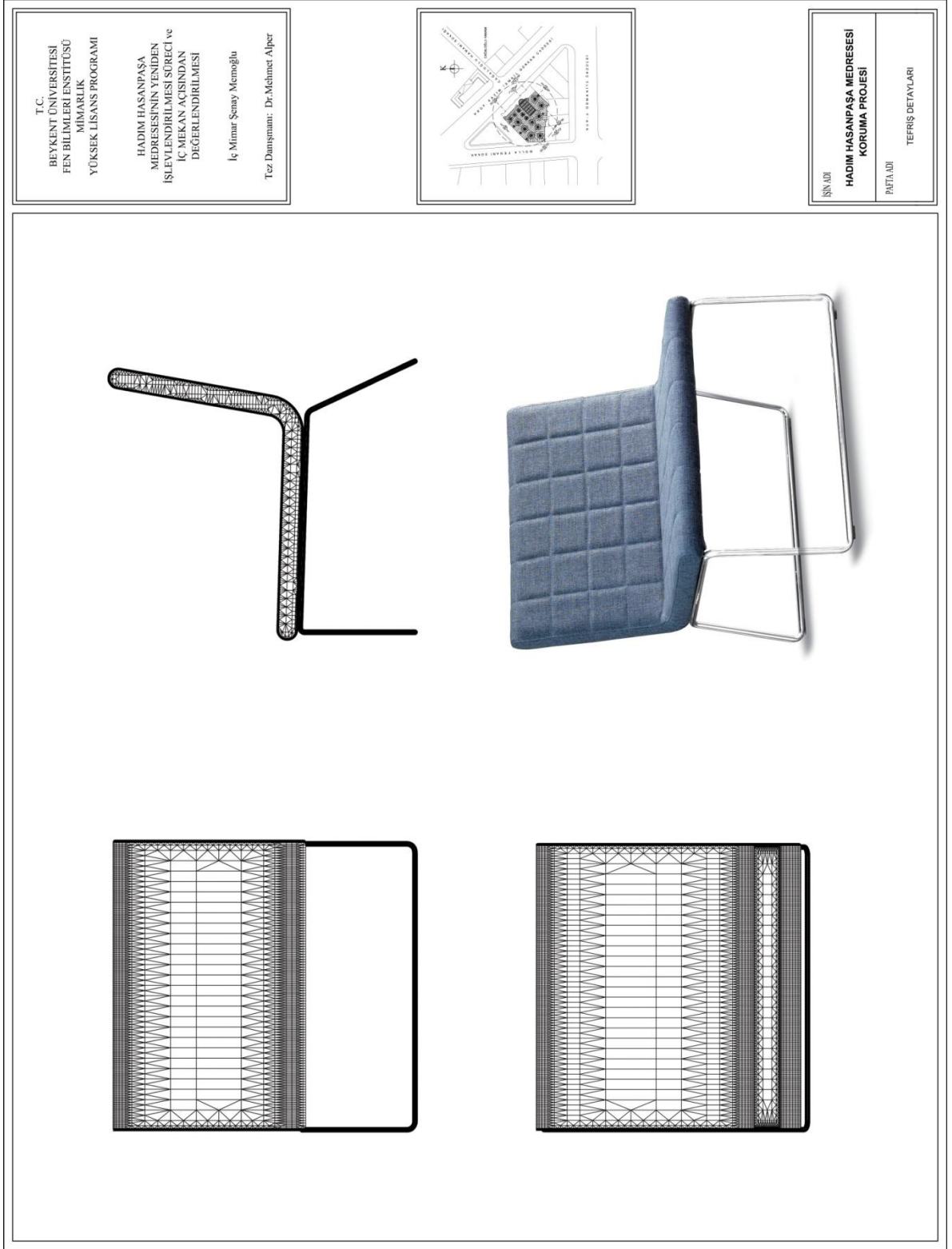

Şekil.14. Hadım Hasan Paşa Medresesi-3D Modeli-Ofis Mekanı Tefriş
Önerisi

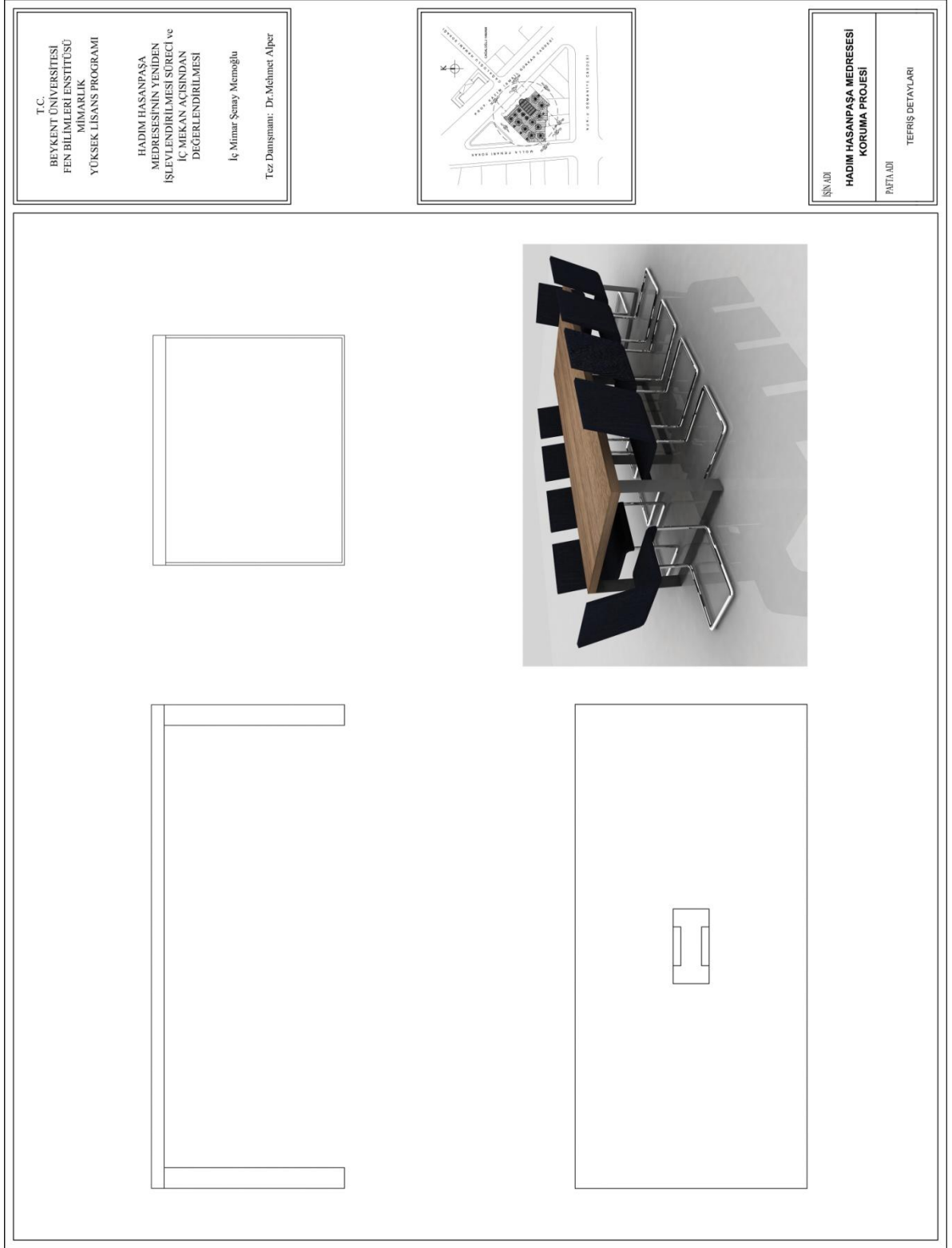

Şekil.15. Hadım Hasan Paşa Medresesi-3D Modeli- Giriş Bölümü Tefriş
Önerisi

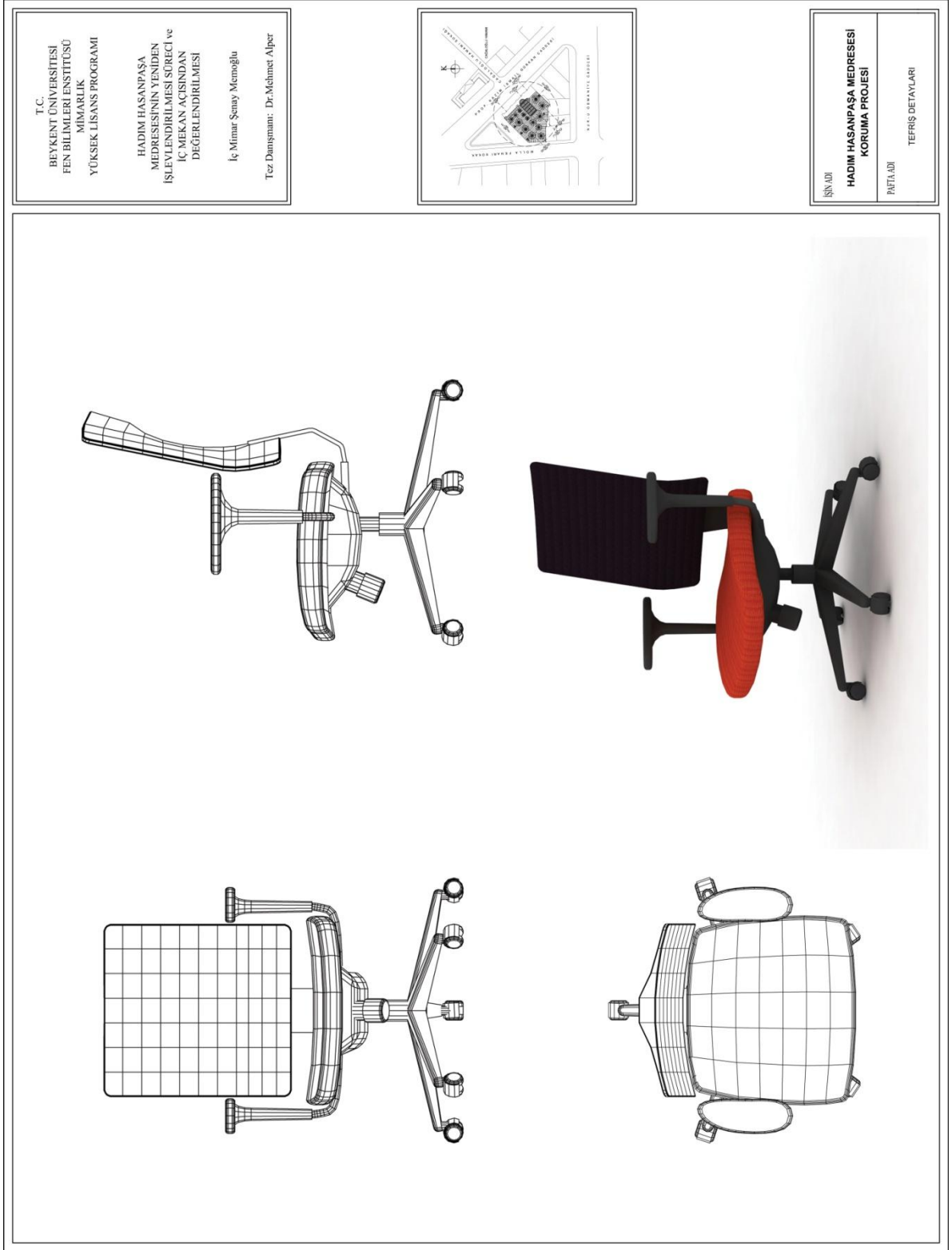
Ofis mekanlarında, toplantı odalarında, dükkanda, hobi&satış bölümünde ve kafeteryada kullanılacak olan masalar, raflar, tezgahlar vb. tüm tefrişler genel olarak şeffaf/cam olarak düşünülmüştür (bkz. Çizim.12.). Şeffaflık, çağdaş olmasıyla birlikte tarihi dokuya zarar vermeyen önemli bir unsurdur. Cam ve ince hatlara sahip metal mobilya aksesuarları modern ve şık, aynı zamanda kaba ve ağır görüntüye sahip olmayan bir etkiye sahiptir. Dolayısıyla tüm bu zarif müdahaleler tarihi yapıya olan saygının ve doğru uygulamanın bir kanıtı olacaktır.

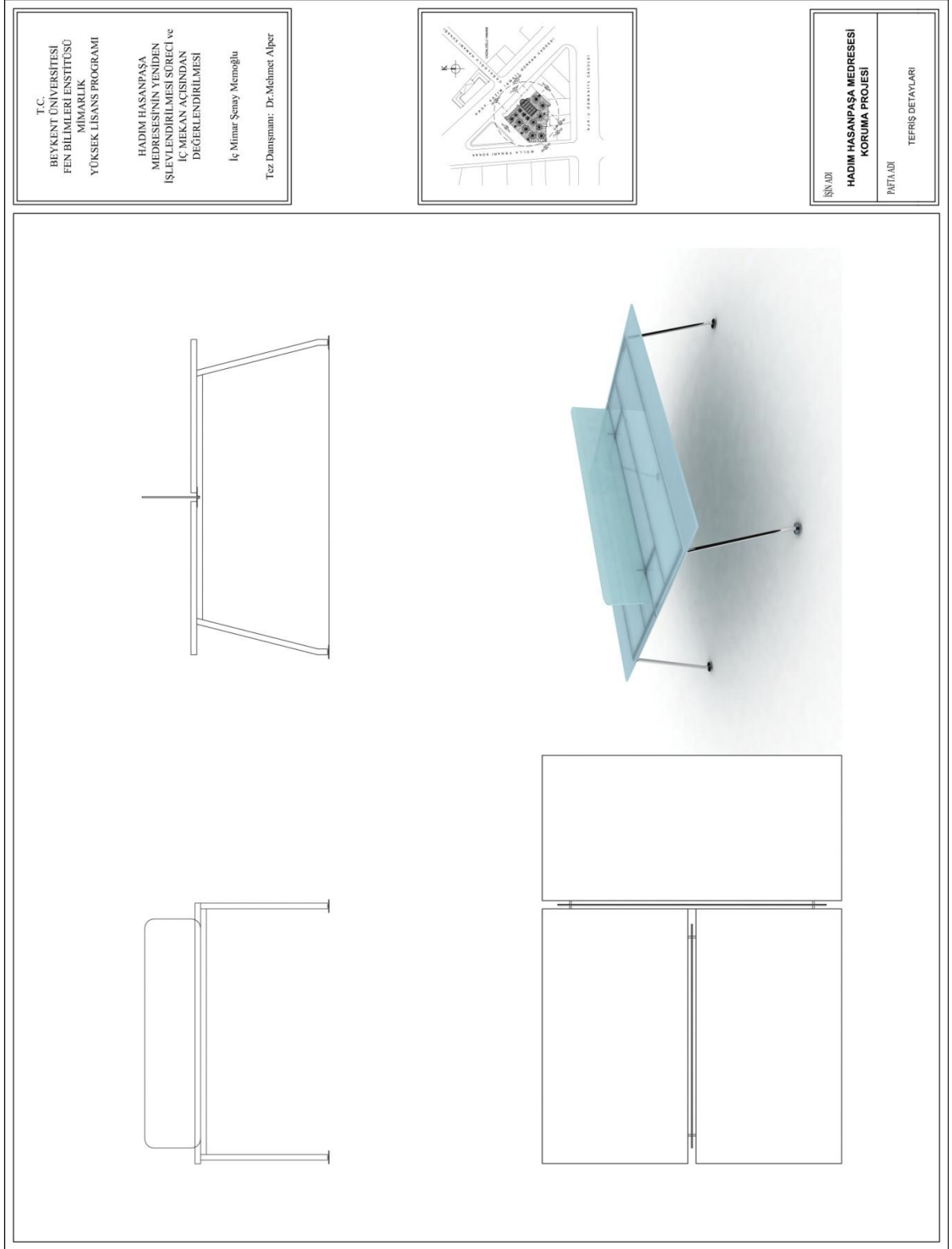
Çizim.9. Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (Tefirish Detayları)

Çizim.10. Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (Tefriş Detayları)

Çizim.11. Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (Tefriş Detayları)

Çizim.12. Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (Tefriş Detayları)

5.1.2. Medresenin Yeniden İşlevlendirilmesi Durumunun Aydınlatma Çözümleri Açısından İncelenmesi

Işık; sınırlanan uzamın niteliklerinin doğru algılanabilmesi ve herhangi bir eylemin bu sınırlar içinde yerine getirilmesini insanın fizyolojik ve psikolojik gereksinmelerini karşılayarak sağlanması (Küçükdoğu, 2002, s. 1) dışında; mekanı sınırlama veya sınırlara açıklık kazandırma işlevine de sahip olduğu için yapı yada kentsel mekanın önemli bir bileşenidir (Özdeniz, 1996, s. 40-41).

Işık olmadan görme olayı gerçekleşemez. Görsel algılamada önemli bir yere sahip olan ışık, insanların kontrol etmek istedikleri bir konudur. Doğal ışığın yetmediği yerlerde yapay ışıktan yararlanılmıştır. Günümüzde yapay aydınlatma bir bilim dalı olarak kabul edilmiştir. Yapılan çalışmalarla, mimari için yapılan aydınlatmanın bir lüks değil; bir gereklilik olduğu anlaşılmıştır. Görsel konfor şartlarının sağlanmasının, insan sağlığı açısından da önemli olduğu kanıtlanmıştır (Tansel, 2007, s. 1).

Bir mekanın karakteristik özelliklerini ancak görsel algılama yoluyla anlayabiliriz. Bu bakımdan mekanda kullanılacak ışık, görsel algılamamızı dolayısıyla mekanı algılamamızı etkiler. Işıkla birlikte oluşturulacak atmosfer, mekanın kimliğini vurgular.

Tarihi mekanlarda atmosfer konusu ayrı bir önem taşımaktadır. Tarihi mekanlar açısından zengin ülkemizde, bu tür mekanları bozmadan, tarihi karakteristik özelliklerini vurgulamak önemlidir. Bu mekanların yeniden işlev kazandırılması ise bir gerekliliktir. Özgün hali korunarak işlev verilmiş mekanlar gelecek nesillere aktarılabilir. Ancak işlev verilirken kimliklerini kaybeden mekanlar değer de kaybederler.

Sergilenecek mekan, estetik ve didaktik konseptte uygun şekilde yerleştirilen ve seçilen aydınlatma aygıtlarıyla aydınlatılmalı, birincil ve ikincil ışık kaynaklarında koruma ve sergilemeye uygun önlemler alınarak, aydınlatma tasarımı yapılmalıdır (Küçükdoğu, 2002, s:116). Yapıyı ve ruhu değiştirmeden, fiziksel ve estetik zarar vermeden ve belge niteliğini bozmadan değerini vurgulayacak bir aydınlatma sisteminin tasarlanması ve ekonomik koşullar içinde uygulanması esas amaçtır.

Bir ortamda kullanıcı nereye baktırılmak isteniyorsa o mahal kullanıcı için en iyi aydınlatılmış yer olmalıdır. Dikkat çekmesi istenen yüzeyin, malzeme ve detay yönünden ayrıntılı şekilde algılanması sağlanmalıdır. Yapay aydınlatma tasarımı, gün ışığından farklı olduğu için teknik problemlerle karşılaşılabilir. İyi aydınlatma koşullarının sağlanmasına engel olabilecek bu tip problemler, ışık kaynağından yada bir yüzeyden yansıyan ışıkla ilgili olabilir.

Hadım Hasan Paşa Medresesi' nde mekanın biçimi ve işlevine uygun olarak düşünülmüş iç mimarisi mekanda fonksiyonu ön plana çıkarmak amacıyla oluşturulmuştur. Medresenin taş dokusu ile birleşen biçimsel özellikleri yapay aydınlatma ile en iyi şekilde vurgulanmıştır. İç aydınlatmaları, aydınlatma kriterleri yerine getirmesi bakımından başarılıdır (bkz. Çizim.13.) (bkz. Çizim.14.) (bkz. Çizim.15.). Mekanların genel aydınlatmasına yönelik olarak duvarların taş dokusunu vurgulamaya yönelik yapılan bölgesel aydınlatma mekanın atmosferine katkıda bulunmuştur. Aydınlatma için gerekli olan tüm teknik sistem zemin altında çözümlenmiştir (bkz. Foto.66.). Tarihi dokuya zarar vermeksizin tüm geçiş mekanlarında, sütunlarda özel olarak seçilmiş spot ışıklar ile aydınlatma sağlanmıştır. Ofis mekanlarında ve diğer odalarda duvarların taş dokusunu ortaya çıkaran zarif metal duvar aplikleri tercih edilmiştir.

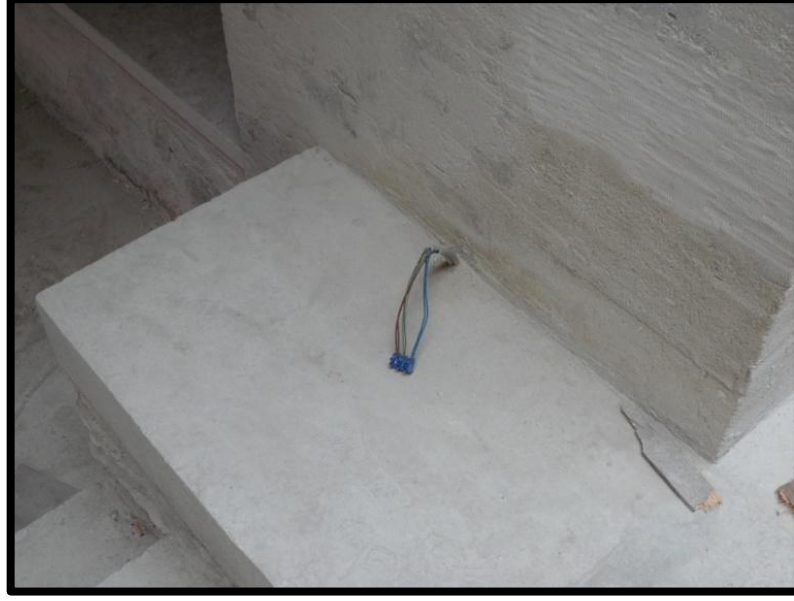
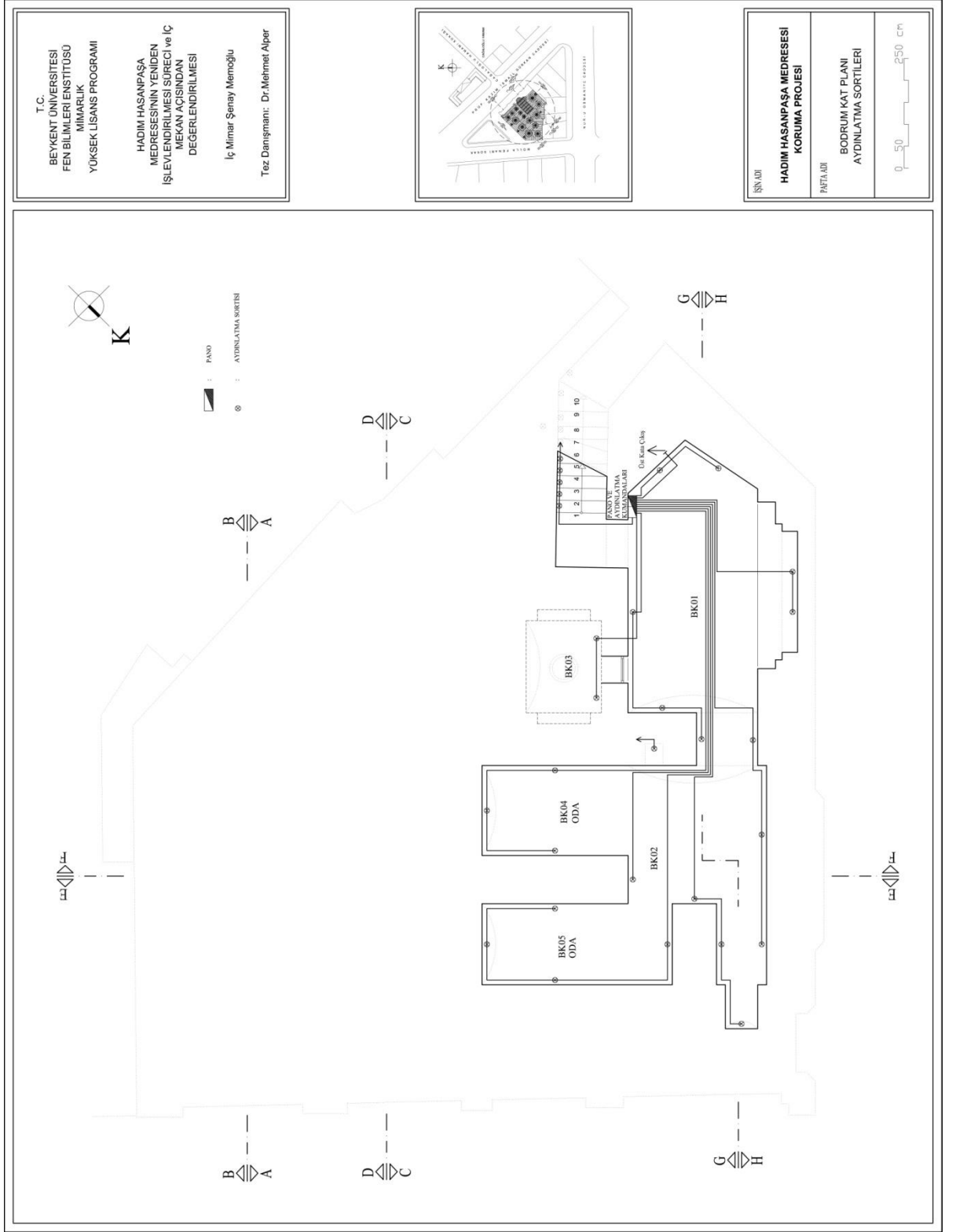

Foto.66. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Aydınlatma Çözümü (2011)

Yapının ofis mekanlarında kullanılacak tüm elektrik çözümleri zemin kenarlarında bırakılan boşluklarda sağlanmıştır (Foto.67.). Mekan duvarlarında hiçbir şekilde elektrik kablosu, anahtar, priz vb. elemanları görmemekteyiz. Dolayısıyla yapının tarihi değeri tüm bileşenleri ile en iyi şekilde yansıtılmıştır.

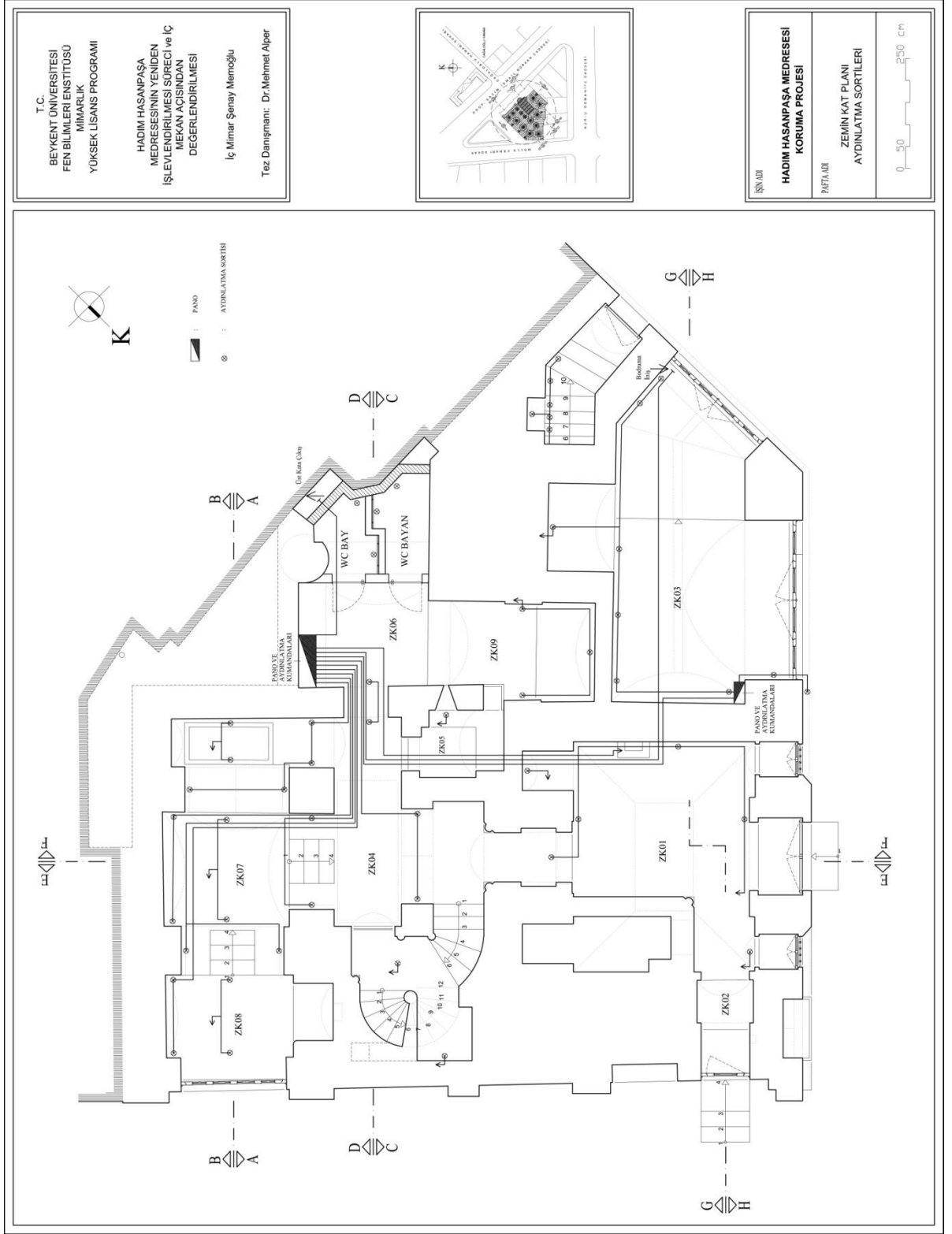

Foto.67. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Elektrik Çözümü (2011)

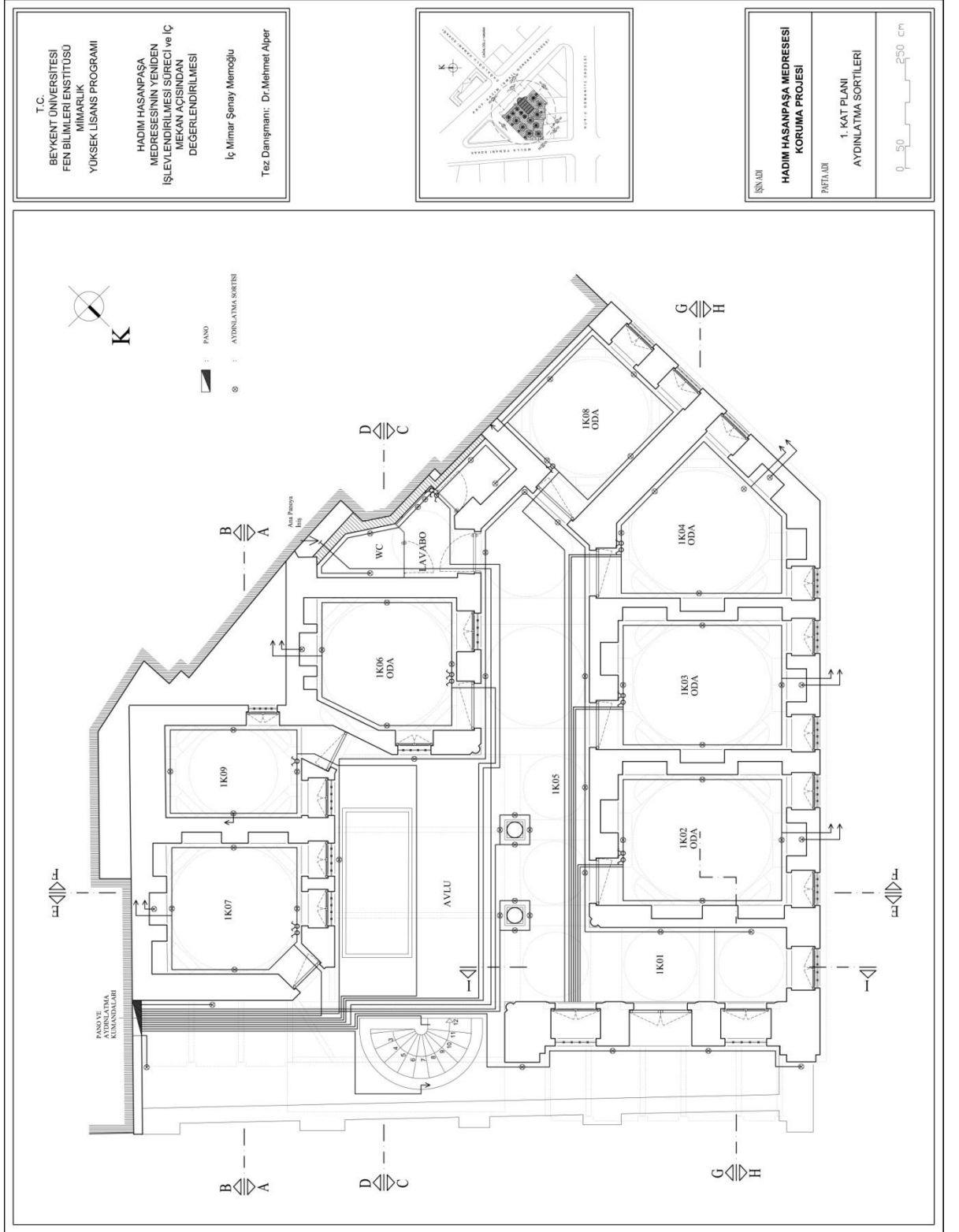
Çizim.13. Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (Bodrum Kat Aydınlatma Planı)

(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

Çizim.14. Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (Zemin Kat Aydınlatma Planı)

(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

Çizim.15. Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (1. Kat Aydınlatma Planı)

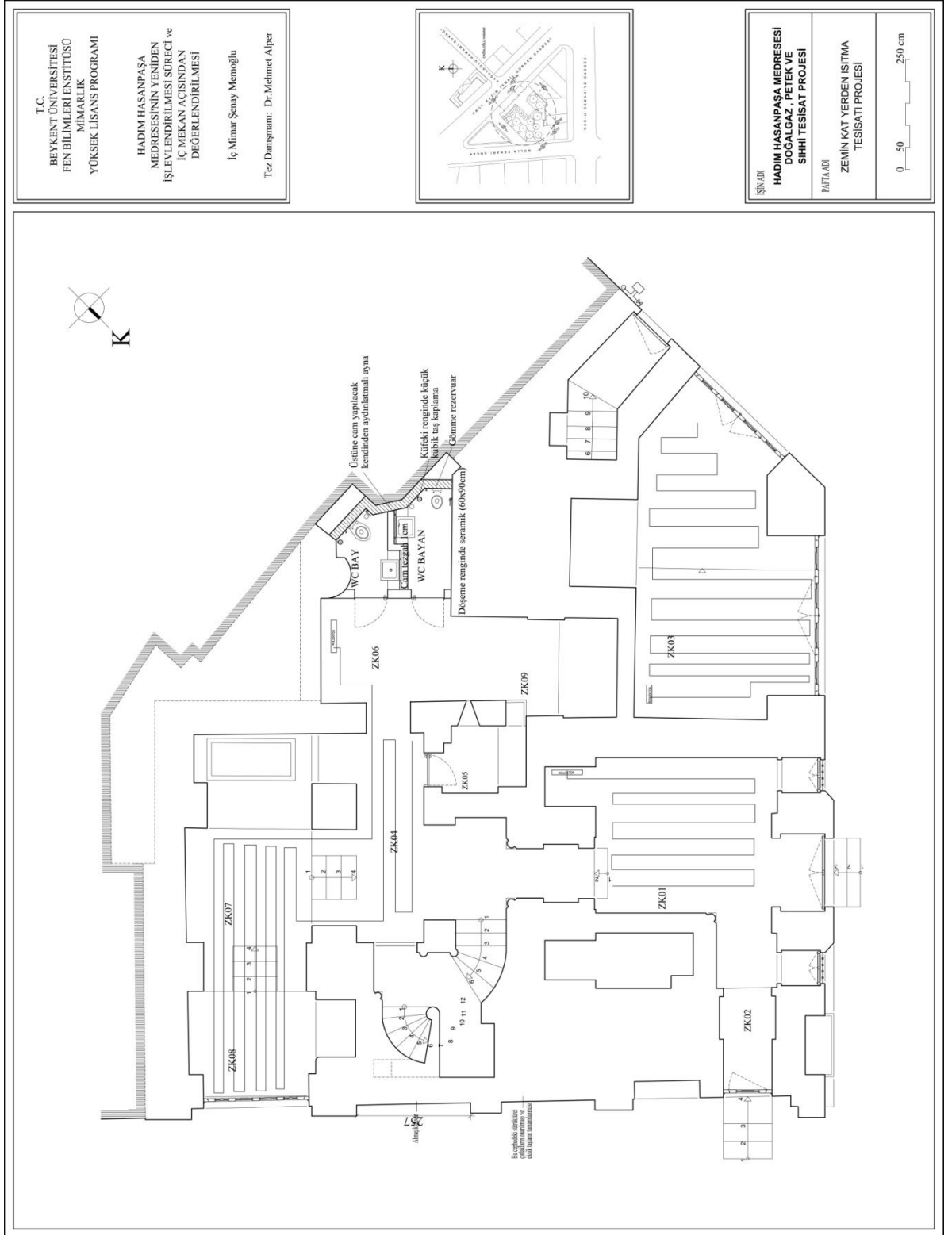
(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

5.1.3. Medresenin Yeniden İşlevlendirilmesine Bağlı Gerçekleştirilen Isıtma ve Su Tesisatı Çözümleri

Tarihi bir yapının, ne denli önemli olduğu, bütün dünyada bilinmektedir. Yapının kalıcı olması hedef alınarak, yapılan tüm çalışmalar sırasında yaşanan en büyük problem ısıtma ve su tesisatının, yapının tarihi dokusuna zarar vermeden uygulanmasıdır. Tarihi eser olan bir yapı, yeni bir fonksiyon kazandığında, bu tesisat problemi büyük önem taşımaktadır.

Tarihi yapılarda yapılması gereken ilk faaliyet, restorasyon ilkeleri içerisinde onarmak ve yapı kullanılır hale geldikten sonra, yeni işlev için gereken fonksiyonları yapı içine yerleştirmektir (Küçükdoğu, 2002, s. 115). Bu fonksiyonlar ihtiyaca göre, yapıya bağlantılı olacak şekilde de yerleştirilebilir. Yapının kalıcılığını ve fonksiyonların yerleşimi programını sağladıktan sonra, kullanılacak her hacmin ısıtma ve su tesisatını, yapıya zarar vermeyecek şekilde yapmak gerekir.

Hadım Hasan Paşa Medresesi'nde yeni işlevlere yönelik olarak ihtiyaç duyulan ısıtma ve su tesisatları çözümü, tarihi yapının özgün dokusuna zarar vermeyecek şekilde zemin altlarında sağlanmıştır. Tesisat uygulaması için öncelikle şap atılan zemine daha sonra ısı yalıtım malzemesi yerleştirilmiştir. Bu yalıtımlar üzerine tesisat boruları döşendikten sonra üzeri şap ile kapatılıp, yapının özgün malzemesi olan taban tuğlası ile döşeme uygulanmıştır. Zemin altına yerleştirilen bu borulardan geçecek olan sıcak su ile ısınma sağlanacaktır. Aynı zamanda tuvalet alanlarında pis ve temiz su tesisatı zemin altında çözümlenmiştir. Dolayısıyla medrese, özgün durumuna sadık kalınarak ve aynı zamanda yeni işlev gereksinimlerini karşılayacak şekilde bir müdahale süreci geçirmiştir (bkz. Çizim.16.) (bkz. Çizim.17.).

Çizim.16. Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (Zemin Kat Yerden Isıtma TesiSATI Projesi)

(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

Çizim.17. Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (1. Kat Yerden Isıtma Tesisatı Projesi)

(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

5.1.5. Medresenin Yeniden İşlevlendirilmesi Durumunun Malzeme Açısından İncelenmesi

İnsanlar, kagir yapıyı eski çağlardan itibaren, taşı doğada buldukları şekilde kullanarak oluşturmuşlardır.

19. yüzyıldan itibaren, teknolojinin gelişmesi ve bunlardan elde edilen olanaklar, kagir yapılara mekan ve biçim zenginliği kazandırmıştır (Sezgin, 1990, s. 1).

Eski eser niteliğindeki kagir yapıların restorasyonu öncesinde yapının tanımı, belgelenmesi, bilimsel tetkiklerin yapılması ve restorasyon sonrasında yapının işlevinin önceden belirlenmesi doğru bir restorasyonun gereklerindedir.

Çağdaş koruma malzemeleri ve geliştirilen teknikler, taş, harç ve tuğla bozulmalarını daha iyi kontrol edilmesini sağlamaktadır. Bütün bu gelişmeler, her durumda restorasyon kararına bağlı değişiklikler olsa bile oldukça sağlam bir müdahale prosedürünün gelişmesini sağlamıştır.

Hadım Hasan Paşa Medresesi'nde anıtsal niteliğine sadık kalınarak mekanın hem içinde hem dışında taş malzemeyi (küfeki taşı) görmekteyiz. Ayrıca mekanda yoğun olarak kullanılan tuğla malzemesi de mekanın taş dokusunu destekleyici nitelik taşımaktadır (bkz. Foto.68.).

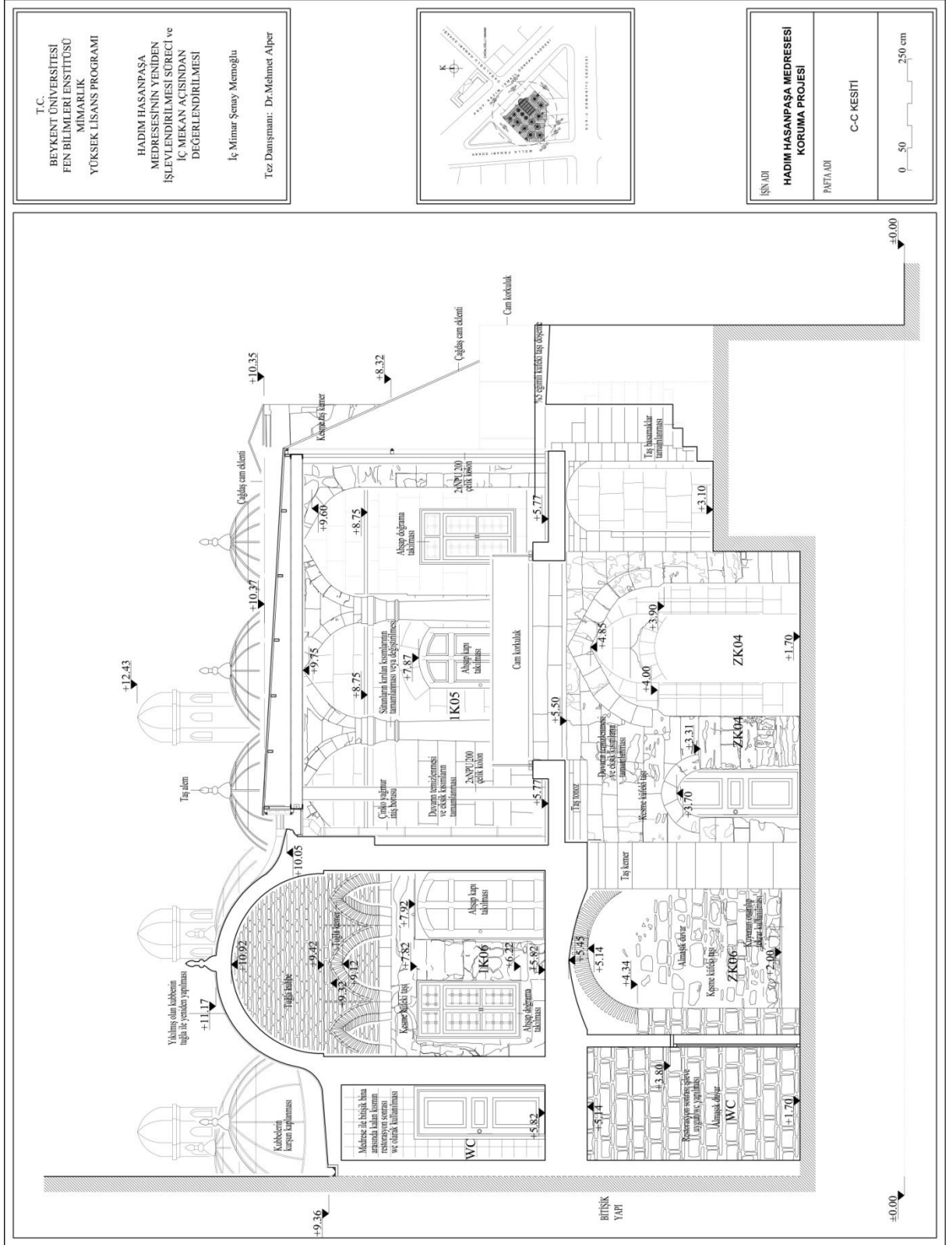

Foto.68. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Malzeme Çözümü (2011)

Medresenin duvarlarında, zeminde ve kubbelerinde mevcutta bulunan malzemeler onarımdan geçerek korunmuş, eksik olan kısımları aynı malzeme temin edilerek tamamlanmıştır (bkz. Çizim.18.). Burada eski malzeme ve yeni malzeme arasındaki farkı görebilmemiz, tarihi dokunun ön plana çıkması bakımından büyük önem taşımaktadır (Foto.69.).

Foto.69. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Eski ve Yeni Malzeme Farkı (2011)

Çizim.18. Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (C-C Kesiti)

(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

Medresenin özgün zemin malzemesine sadık kalınarak mekanlarda Kayseri’den temin edilen incesu taşı taban tuğlası olarak kullanılmıştır (Foto.70.).

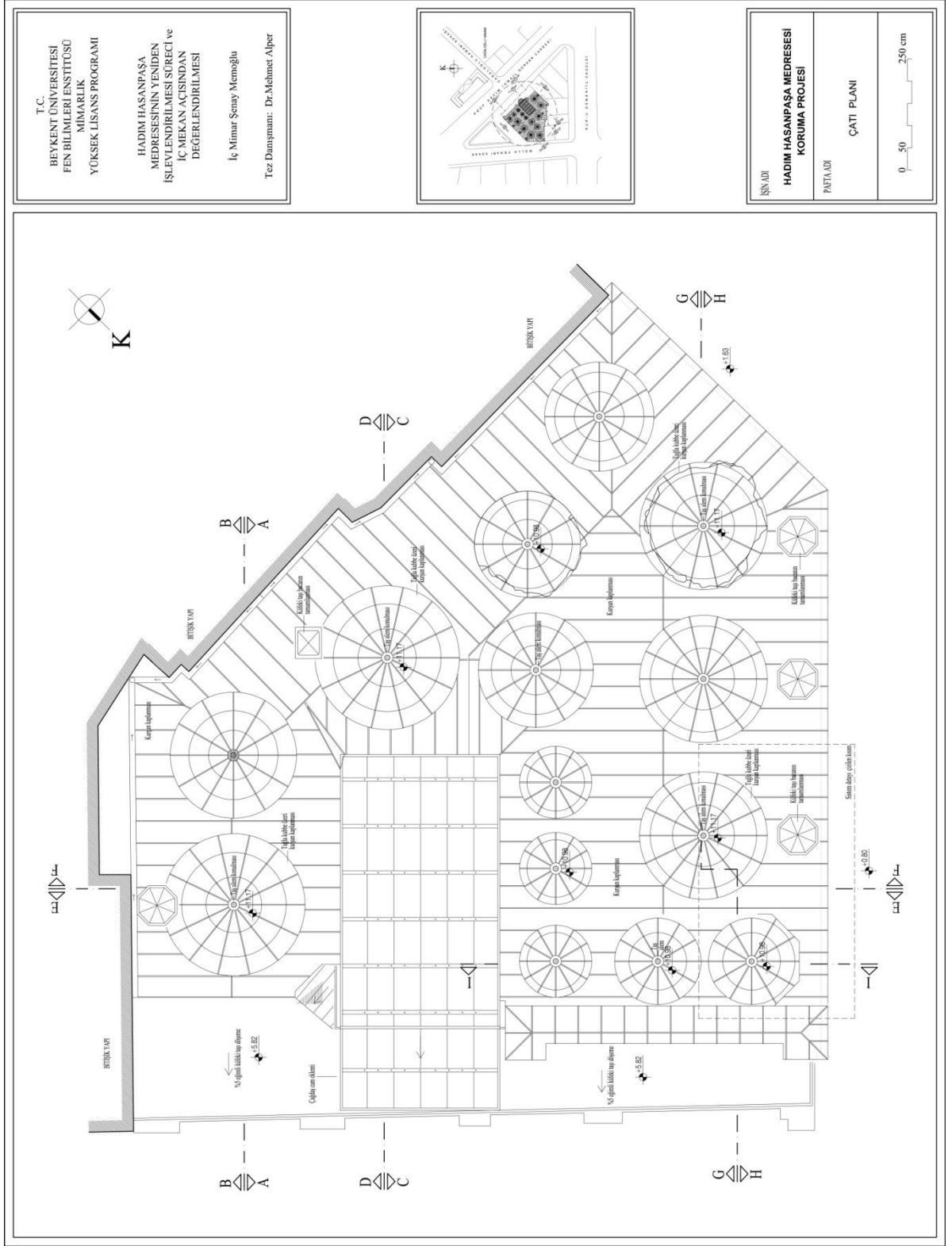

Foto.70. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Taban Tuğlası (2011)

Aynı zamanda yapının özgün durumunda kubbeleri kurşun kaplı olduğu, dönemin özelliklerinden bilinmekte ve buna göre restitüsyona aktarılmıştır. Tüm ocak bacalarının çatıya ulaştığı yerlerde özgün kalan kubbe boyutlarında kubbeler yapılmıştır (Foto.71.) (bkz. Çizim.19.).

Foto.71. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Kubbeler (2011)

Çizim.19. Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (Çatı Planı)

(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

Tüm pencerelere lokmalı parmaklıklar konulmuş, dönemin özelliklerine uygun künde-kari tekniği ile yapılmış ahşap kapılara yer verilmiştir (Foto.72.) (bkz. Çizim.20.) (bkz. Çizim.21.).

Foto.72. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Ahşap Kapı ve Lokmalı Parmaklıklar (2011)

Sütunlar, bazı pencere ve kapı pervazlarında taş dokuya uyum sağlayan Marmara mermeri kullanılmıştır (Foto.73.).

Foto.73. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Yeni Malzeme-Marmara Mermeri (2011)

Yapının özgün halinde mevcut olan galeri boşluğu cam malzemesi ile üzerinde yürünebilir hale getirilmiştir (Foto.74.).

Foto.74. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Yeni Malzeme-Cam (2011)

Cam malzemesi ile elde edilen şeffaflık tarihi dokuya yeni yorum katılmaması adına önemli bir unsurdur. Dolayısıyla merdiven kovanında da görüldüğü gibi burada yapılan korkuluk olarak ahşap veya metal bir malzeme yerine yalın, zarif, modern ve dokuya zarar vermeyen cam kullanılmıştır (Foto.75.) (bkz. Foto.76.).

Foto.75. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Yeni Malzeme-Cam (2011)

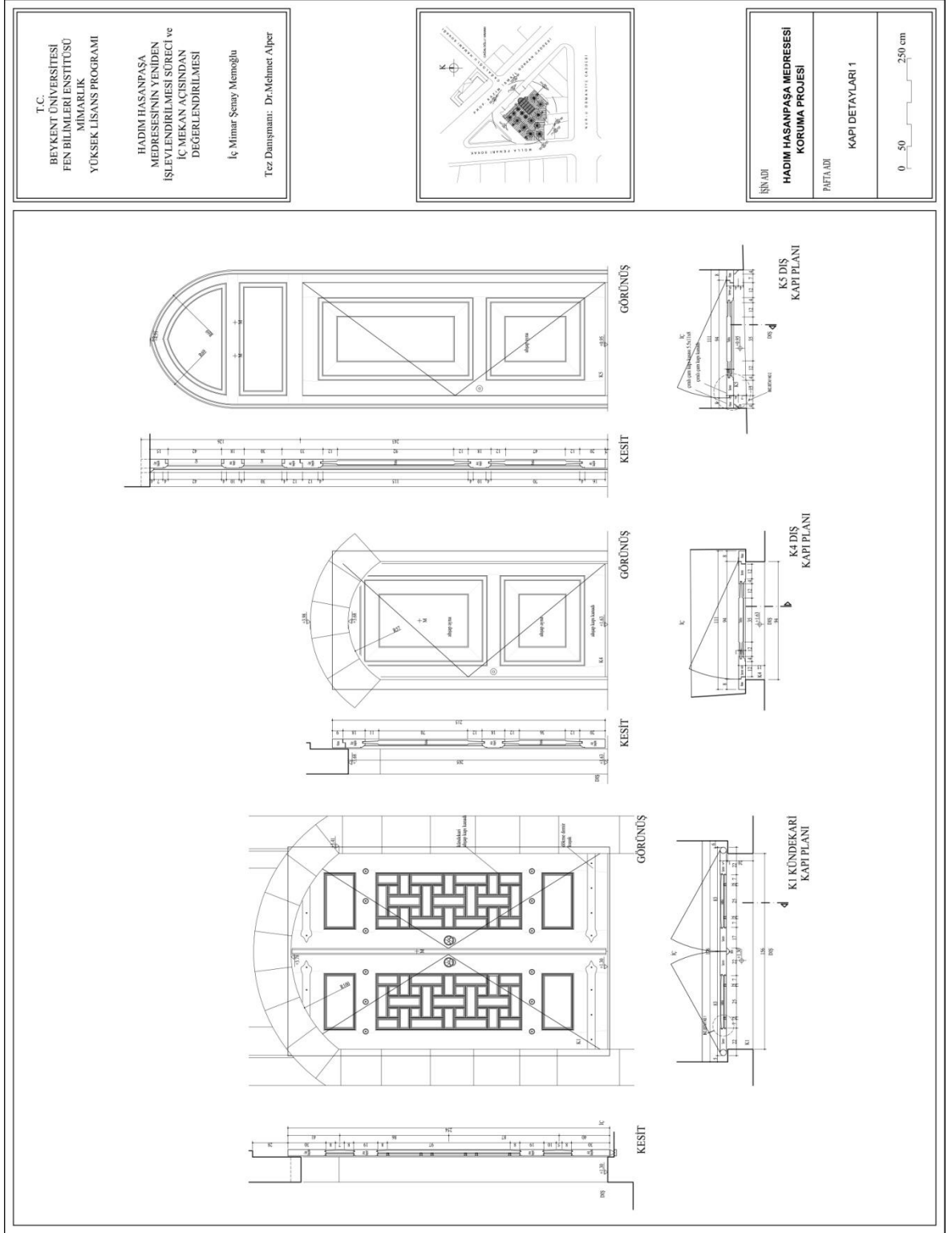

Foto.76. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Yeni Malzeme-Cam (2011)

Çatıda tüm kubbelerin üzeri kurşun kaplanmış ve yıkılmış olan bacalar özgün malzemesi ile yeniden yapılmıştır (Foto.77.).

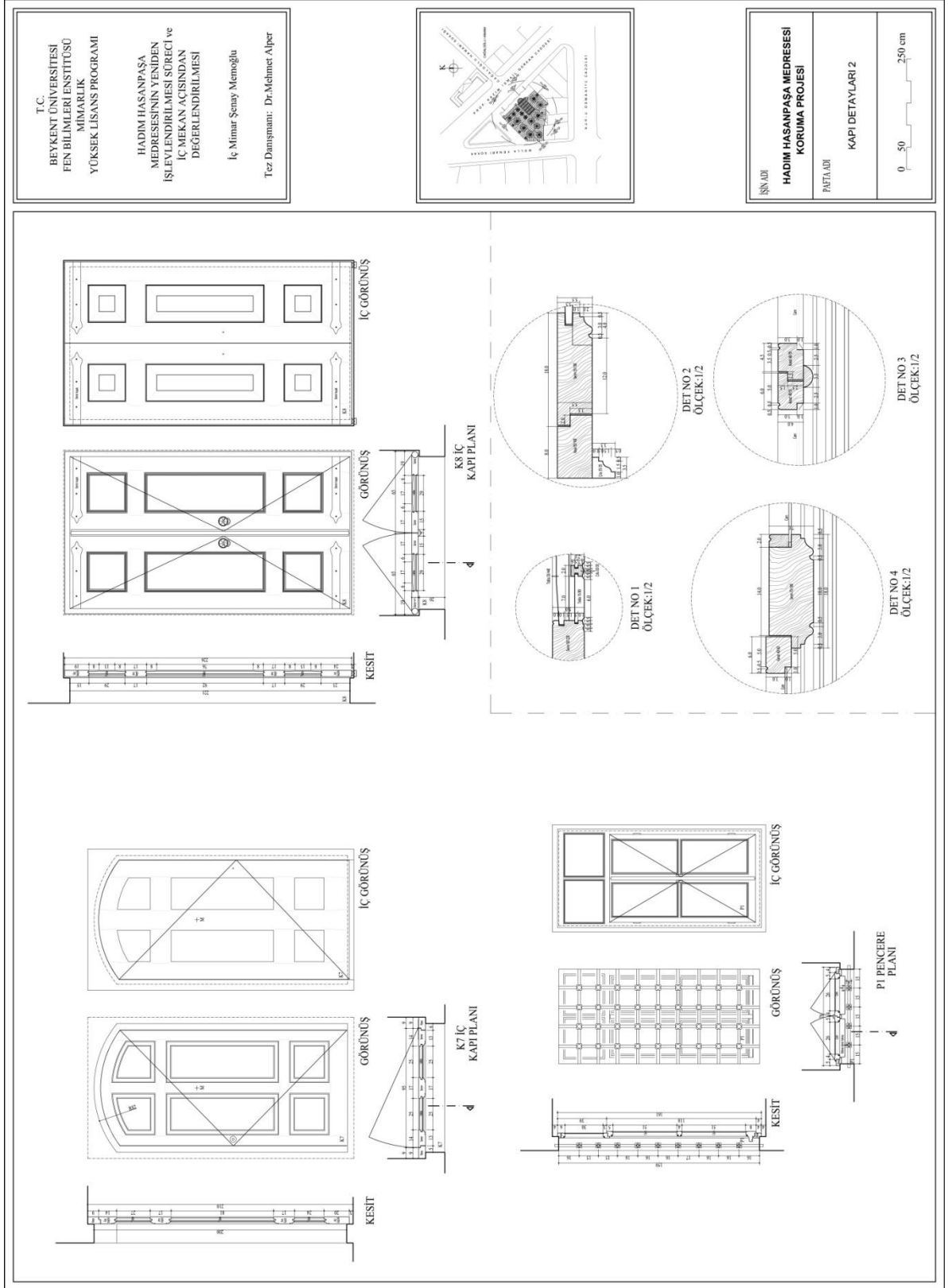

Foto.77. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Kubbe ve Bacalar (2011)

Çizim.20. Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (Ahşap Kapı Detayları-1)

(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

Cizim.21. Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (Ahşap Kapı Detayları-2)

(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

5.1.6. Medresenin Yeniden İşlevlendirilmesine Bağlı Gerçekleştirilen Çağdaş Ek Çözümleri

Restorasyon uygulamalarında mevcut malzemeyi sağlamlaştırmada günümüzde yeni teknikler geliştirilmiştir. Bu uygulamalar sayesinde malzemenin ömrünü uzatmak artık mümkün olmaktadır. Ayrıca günümüzde artık geleneksel malzemenin aynısını bulmak mümkün olamamaktadır. Bu nedenle malzemenin değiştirilmesi gerektiğinde de yeni alternatifler üretilmeye çalışılmaktadır. Bu noktada çoğunlukla çağdaş malzeme kullanımı ortaya çıkmaktadır. Ancak çağdaş malzemeyi doğru kullanabilmek için malzemeyi iyi tanımak, ne tür malzemenin hangi amaçla ve nerede kullanılabileceğini bilmek gerekir. Bu bilincin içerisinde, yeni malzemeyi seçerken tarihi binaya uygun, onun tarihi değerini yitirmesine neden olmayan aksine, daha uzun yaşamasını sağlayan bir davranış içerisinde olunmalıdır (Ceylan, 1995, s. 1).

Çağdaş dizayn kavramlarının yaratılmasında malzemelerin uyum veya zıtlık içinde kullanılmaları her tarihi yapı ve içinde yer aldığı doku için farklılaşmaktadır. Tarihi yapılara yeni işlev verilmesi veya ekonomik nedenlerle yeni ek yapılması durumları söz konusu olmaktadır. Çağdaş eklerde imitasyon ve kopyacılık genellikle olumsuz sayılmaktadır. Çünkü malzemeler değişmiştir, eski oranlar yeni işlevsel gereksinimi karşılayamamaktadır. Tarihi yapı ile çağdaş eki arasındaki uyumun sağlanmasında malzeme önemli yer tutmaktadır. Çağdaş ek yapma tarihi yapıyla yarışma anlamında olmamalıdır.

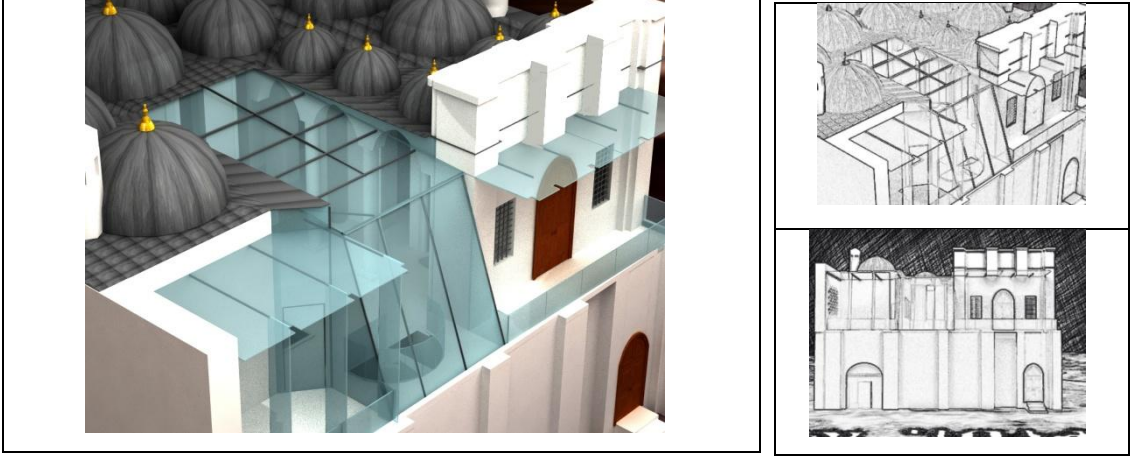
Hadım Hasan Paşa Medresesi birinci katında yapıya çağdaş ek uygulaması yapılmıştır (bkz. Çizim.22.). Hem yarı yıkılmış durumda kuzeydoğu cephesinin estetik bir görünüm kazanmasına hem de avlunun üzerinin örtülerek atmosfer etkilerinin yapıya verdiği zararın önüne geçilmesine çalışılmıştır (bkz. Şekil.16.) (bkz. Şekil.17.) (bkz. Şekil.18.) (bkz. Foto.78.) (bkz. Foto.79.).

Şekil.16. Hadım Hasan Paşa Medresesi-3D Modeli-Çağdaş Cam Eklenti
Önerisi

Şekil.17. Hadım Hasan Paşa Medresesi-3D Modeli-Çağdaş Cam Eklenti
Önerisi

Şekil.18. Hadım Hasan Paşa Medresesi-3D Modeli-Çağdaş Cam Eklenti
Önerisi

Foto.78. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Çağdaş Ek (2011)

Foto.79. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Çağdaş Ek (2011)

Binanın birinci katının kuzeydoğu cephesinde, yapı sınırında dış duvarı olmayan bölümüne; kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda yapıdan 1 metre taşacak şekilde yerleştirilen 9 sıra çelik I profil ile yeniden döşeme oluşturulmuştur (bkz. Çizim.23.). Binadan dışarı taşırılması ile, yeni malzemeler ile yapılacak ekin estetik olarak taş binadan öne çıkarılmak sureti ile yapıdaki eski-yeni bölümlerin ayrılmasını sağlamaya çalışılmıştır. Bu çağdaş ekin yapının derslane olan eski yıkılmış bölümü hizasındaki kısmı üzeri açık teras olarak düzenlenmiş cam korkuluk ile çevrelenmiştir (Foto.80.).

Foto.80. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Çağdaş Ek (2011)

Avlunun kuzeydoğusunda kalan kısmı ise avlunun üzerinin kapatılması için kullanılacak konstrüksiyon ile birlikte tamamı ile cam yüzey oluşturacak şekilde kapatılıp kullanılacaktır. Avluyu sınırlayan güneydoğu ve kuzeybatı duvarlarının üzerine oturtulacak, kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda kırılmış çelik kırma çatı strüktürü yapıp polikarbon kaplama ile kapatılacaktır. Kapalı olan ve açık teras olan bu iki kısmın döşeme kaplaması teak ağacıdır. Açık terasa hem 1K01 mekanından hem de avludan (yeni yapılacak cam bölümden) girilebilecektir (Foto.81.).

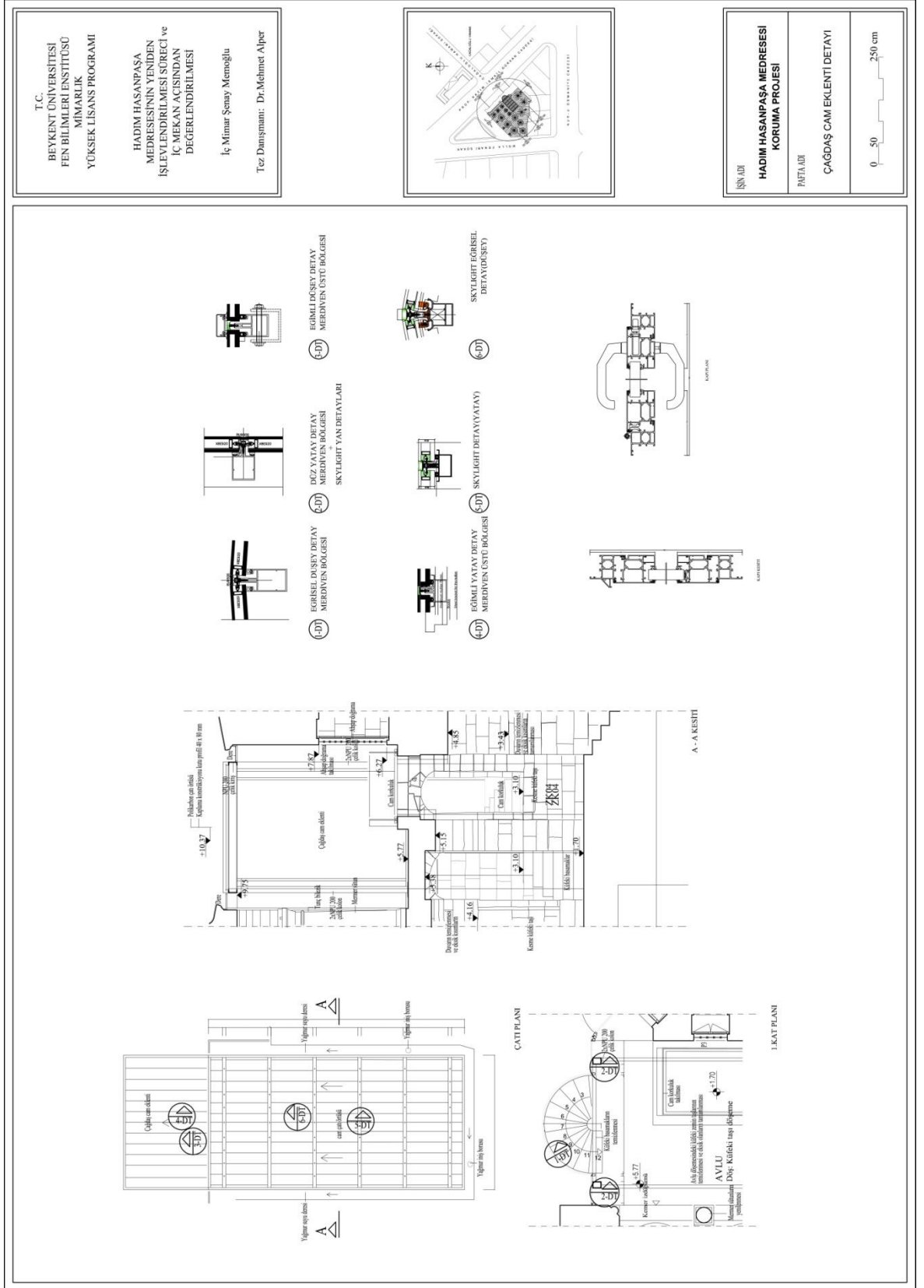

Foto.81. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Çağdaş Ek (2011)

Ayrıca avludaki merdivenin ara sahanlığı da cam korkuluk ile çevrilmiştir (Foto.82.).

Foto.82. Hadım Hasan Paşa Medresesi-Çağdaş Ek (2011)

Çizim.23. Hadım Hasan Paşa Medresesi Koruma Projesi (Çağdaş Cam Eklenti Detayı)

(Kaynak: Tures Turizm Planlama ve Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti.)

6. SONUÇLAR

Yapıların zaman içinde yapım hataları, dış etkenler vb. nedenlerden dolayı bozulmaları kaçınılmaz bir gerçektir. Yapısal formu büyük ölçüde farklılaşmasına rağmen güncel ihtiyaçlara göre yeniden düzenlenmeyen bu yapıların yok olmaya terk edildiğini söylemek mümkündür. Tarihi yapıların korunabilmeleri için yapılan en ufak müdahale bile, yapının özgünlüğünü belirli ölçüde zedelemektedir. Ancak yapının bütünüyle yok olmasını önlemek amacıyla, strüktürüne ve malzemelerine bazı müdahalelerin yapılması zorunlu olmaktadır. Gelişen teknoloji süreci içerisinde, yapıya yapılacak müdahalelerin tekniği de her geçen gün değişip gelişmektedir. Çağdaş malzeme ve niteliği yükseltilmiş malzeme kavramı da bu gelişim çerçevesi içerisinde ortaya çıkmaktadır.

Restorasyonda yeni malzeme kullanımı, genel olarak iki şekilde gündeme gelmektedir. Birincisi, mevcut malzemenin bozulma nedenlerinin araştırılarak ve her türlü yeni teknik gelişmeler kullanılarak mevcudu koruma, ikincisi ise mevcut malzemenin veya yapı strüktürünün değişmesi gerektiğinde yeni malzemenin kullanılmasıdır.

Restorasyon uygulamasının birinci amacı özgün detayları, geleneksel yapı strüktürünü ve malzemelerini koruyarak, geçmiş yapı tekniğini ve kültürümüzü geleceğe doğru aktarabilmektir. Bu amaçtan hareketle restorasyonda yapının ayakta kalabilmesi öncelikli hedef olmalıdır. Taşıyıcı iyi durumda değil ise gerekli takviyeler yapılmalıdır. Yapının önem derecesine göre sistem çok kötü durumda ise yenilenmesi söz konusu olabilir. Bu durumda çağdaş malzeme kullanımı söz konusu olabilmektedir. Bununla birlikte yapı, koruma kurulu tarafından kabul edilebilir koruma önlemleri, restorasyon ve güçlendirme aşamalarıyla ele alınmalıdır (Topal, 2006, s:475).

Medrese yapıları, değişen sosyal ve ekonomik düzen, çağın gereksinimleri, çevresel etkenler ve değişen eğitim sistemi nedeniyle özgün işlevleri ile

kullanılmamaktadırlar. Bu yapıların özgün işlevlerine yakın bir işlev verilmesi de söz konusu değildir.

Bu tür yapılarda bütün yeni önerilerden önce iyi bir işlev analizi yapılması gerekmektedir. Hangi mekan hangi amaçla kullanılacak; mekanın buna işlevsel ve boyutsal olarak cevap verip veremeyeceği irdelenmelidir. Bina içindeki alanların ve mekanların birbirleri ile ilişkileri, kullanıcılar ve çeşitli servisler için ulaşım olanakları, belli kullanıcı grupları için doğru boyutsal kriterlerin sağlanması, güvenlik, esneklik, iletişim, sirkülasyon, otopark vb. özel kullanıma yönelik ihtiyaçların değerlendirilmesi gerekmektedir. Yapı, yeni fonksiyonla kullanıma açıldığı zaman teknik ve işlevsel performanslara cevap verebilecek nitelikte olmalıdır (Eroğlu, 2006, s:324).

Toplumumuzda koruma olgusu tarihi yapılarımızı ve bunların oluşturduğu alanları müze alanları olarak kullanmak yönünde gelişmiştir. Son yıllarda bu düşünce “koruma” dan, “değerlendirme” ye doğru gelişme göstermiştir. Binaları müze alanı olarak kullanmak yerine, yeni işlev vererek insanlarla yaşamak düşüncesi yaygınlaşmaktadır. Ancak yapının yaşanılır kılınması için, günümüz yaşam ve konfor koşullarının sağlanması söz konusu olmaktadır. Bunun için yapının temelden çatıya her türlü ısı, su gerekirse ses yalıtımının sağlanması, elektrik, temiz su, pis su, ısıtma tesisatının yenilenmesi söz konusu olmaktadır. Bu durumda yapının özelliğini çok fazla zedelemiyorsa yapının yaşaması için çağdaş malzemelerin kullanılması kaçınılmazdır (Küçükdoğu, 2002, s. 85).

Günümüzde yapılaşmanın oldukça arttığı bir dönemde daha önemli bir olgu durumuna gelen mevcut mimarinin içinde yapılaşma eylemi, gün geçtikçe mimarinin de kentsel tasarım konusu içinde yer almasını sağlayan bir konudur. Tarihi yapıları mevcut yapı potansiyeli içinde değerlendirme de şüphesiz ülke ekonomisine katkı sağlayacaktır. Kentle biriken değerler söz konusu olduğunda restoratörleri ve kentle, yaşayan bu değerlere bağlı olanları da etkileyen bu durum anıtsal yapılara yapılan çağdaş ekleri de çok tartışılan bir konu haline getirmiştir (Kıran, 1993, s. 1). Çağdaş

malzemelerin bilinçsizce kullanıldığı restorasyon uygulamalarının sayısı az değildir. Bu örneklerin fazla olması restorasyonda çağdaş malzeme kullanımına olumsuz bakılmasında önemli etken olmaktadır. Oysa restorasyon uygulamaları konusunda uzman, teknolojiyi yakından takip edebilen ve yerinde uygulamasını bilen eğitilmiş kadrolar tarafından yürütülebildiği takdirde ve çağdaş malzemenin yapının özelliğini yitirmesine neden olmadan, yapıya saygılı, anıtı koruyucu, sağlamlaştırıcı ve daha uzun seneler anıtı yaşatıcı amaçlarla kullanıldığında olumlu bir uygulama sonucu verebileceği düşünülmektedir.

Tarihi yapıların ihtiyaca bağlı olarak özgün ya da yeni bir işlevle kullanılarak yaşatılması, hem ülke ekonomisi hem de geçmiş tarihin gelecek kuşaklara aktarımı konusunda oldukça önemli bir konudur. Türkiye’de bugüne kadar daha ziyade mimarlık ile ilişkilendirilmiş olan restorasyon konusunun iç mimarlık ile olan bağlantısı, iç mimarlık eğitimi içindeki yeri ve yeterliliği ile bu konuya duyulan ihtiyaç sorgulanması ve tartışılması gereken bir konudur. Restorasyon konusunda kütleli ve mekansal nitelikteki kararların doğruluğu ve uygulanabilirliği konusunda eğitilmiş mimarların yanı sıra iç mekan tasarımıyla ilgili bilgilerle donatılmış iç mimarlara da büyük görev düşmektedir. Tarihi yapı restorasyonunun iç mimarlık mesleki uygulama alanları arasında önemli yeri olması gerektiği düşünülmektedir.

Yapılan çalışmada, korunması gereken birçok yapıya örnek olmuş yada olabilecek bir yöntem ile yapıların, neden ve nasıl korunması gerektiğinden bahsedilip, yapının günümüz insanının kullanım ihtiyaçları ile donatılarak, bir vakıfa bağlı ofis merkezi olarak işlevlendirilmesine karar verilmiştir. Böylece yapı, yeni işlevi ile geçmiş kullanımlarına ve kimliğine zarar vermeden korunarak kent dokusuna yabancılaşmadan, herkesin ulaşabileceği bir mekan olarak günümüz insanına sunulmaktadır.

Sonuç olarak; restorasyon sonrasında işlev, mekan, malzeme ve teknoloji bakımından yapıya kazandırılmış değerler şu şekilde özetlenebilir:

- Yapının özgün malzemeleri onarımdan geçirilerek korunmuş, eksik olan kısımları aynı özelliklerdeki malzeme temin edilerek tamamlanmıştır. Burada tamamlanmış bölümlerle korunan bölümler arasındaki doku farkını görebilmemiz, tarihi dokunun ön plana çıkması bakımından büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda, yapıya uygulanan çağdaş ek ile hem yarı yıkılmış durumda olan kuzeydoğu cephesinin estetik bir görünüm kazanması, hem de avlunun üzerinin örtülerek atmosfer etkilerinin yapıya verdiği zararın önüne geçilmesi sağlanmıştır. Burada uygulanan cam eklenti ile yapının tarihi dokusu ön plana çıkmıştır.
- Yapay aydınlatma ile; medresenin taş dokusu ile birleşen biçimsel özellikleri en iyi şekilde vurgulanmıştır.
- Tüm tesisat çözümleri zemin altlarında uygulanarak, yapının özgün durumuna sadık kalınması ve yeni işlev gereksinimlerini karşılayacak şekilde bir müdahale süreci geçirmesi sağlanmıştır.
- Yapının yeniden işlevlendirilmesiyle; mimari kimliğini kaybetmeden günümüz koşullarına ve çevre değerlerine uygun bir işlevin kazandırıldığı, başarılı bir restorasyon süreci geçirmiştir.

İç mimarlık mesleğinin restorasyonla ilişkisi sorgulandığında; taşınmaz kültür varlıkları niteliğindeki, konutlar, hanlar, depolar gibi yeniden kullanılması söz konusu olan örneklerin oluşturduğu tarihi yapıların restorasyonu konusunda iç mimarlık mesleğine önemle ihtiyaç duyulmaktadır. Tarihi yapının restorasyonu sırasında ve sonrasında kullanımı aşamasında alınan kararlarla yapılacak mekansal düzenlemeler açısından iç mimarlık önemli bir disiplindir.

KAYNAKLAR

- Ahunbay, Z. (1994). *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* içinde (5). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Ahunbay, Z. (1994). *İstanbul Ansiklopedisi* içinde (7). İstanbul: NTV Yayınları.
- Ahunbay, Z. (1996). *Hadım Hasan Paşa Medresesi Restorasyon Projesi*. Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Ahunbay, Z. (1996). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Altınoluk, Ü. (1998). *Binaların Yeniden Kullanımı*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Aşkun, İ. Y. (2006). *Gökdere Medresesi Örneğinde Osmanlı Klasik Dönemi Öncesi Medreseleri*. Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Üniversitesi.
- Aydemir, I. (1986). *Eski Han Yapılarının Konaklama Amacıyla Yeniden Kullanımına İlişkin Tasarım Sorunları ve Çözüm Önerileri*. Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Aydemir, I. (2007). *Tarihi Çevrelerde Yeniden Değerlendirme Kavramı*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergisi.
- Ayvansarayi, H. (2001). *Hadikat-ül Cevami – İstanbul Camileri ve Dini-Sivil Mimari Yapılar*. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Baltacı, C. (2005). *XV-XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Medreseleri*. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Baştimur, S. (2007). Osmanlı Medreseleri, *Tasarım Dergisi*, (176), 121.

- Bozkurt, N. (2003). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde (28), Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Büyükmişçi, G. (2008). Gevher Nesibe Sultan Tıp Medresesi, *Yapı Dergisi*, (314), 88.
- Cantell, S. F. (2005). *The Adaptive Reuse of Historic Industrial Buildings: Regulation Barriers, Best Practices and Case Studies*. Master of Urban and Regional Planning. Virginia Polytechnic Institute and State University.
- Ceylan, O. (1995). *Geleneksel Mimaride Çağdaş Malzeme Kullanımı*. Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Üniversitesi.
- Dalkılıç, N. (2010). Tarihi Yapıların Restorasyon Uygulamalarında Geleneksel Yapım Tekniklerinin Kullanımı, *Mimarlıkta Malzeme*, (17), 49.
- Demiralp, Y. (1999). *Erken Dönem Osmanlı Medreseleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Devrim, H. (1969). *Büyük Larousse* içinde (10). İstanbul: Meydan Gazetecilik.
- Erdoğan, M. (1955). *Mimar Davud Ağa'nın Hayatı ve Eserleri*. İstanbul: Taç Vakfı Yayınları.
- Eren, C. (2007). *Tarihi Binaların Yeniden Kullanımlarında "Hacopulo Pasajı" Örneği*. Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Üniversitesi.
- Eren, C. (2007). *Yapıların Otel Olarak Yeniden Kullanım Bağlamında Mekansal Dönüşümlerinin Kavramsal ve Kuramsal Analizi*. Fen Bilimleri Enstitüsü Sanatta Yeterlilik Tezi. Mimar Sinan Üniversitesi.

- Eroğlu, B. (2006). Kültür Mirasının Sürekliliği İçin Anıtsal Binaların Yeniden Kullanılması Bağlamında Ermenek Tol Medrese, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 315-340.
- Eyice, S. (1994). *İstanbul Ansiklopedisi* içinde (4). İstanbul: NTV Yayınları.
- Gönül, B. ve Kkarıslan Emiroğlu, M. (25-26 Ekim 2007). Türkiye’de İç Mimarlık Eğitiminde Restorasyon, *1. Ulusal İç Mimarlık Eğitimi Kongresi* (cd formatında bildiri kitapçığı). İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Gönül, B. (2010). Tarihi Yapıları “İç Mekanı Koruyarak” Kullanmak, *Tasarımda Genç Bakışlar Ulusal Sempozyum; Bir Kullanıcı, Bir Mekan, Bir rn*. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları.
- Güner, N. (1996). *Tarihi evre İçinde Binaların Yeniden Kullanımı Galata rneği: Kente Yeniden Katılım*. Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi. Mimar Sinan Üniversitesi.
- Grube J. E. (1979). İslam Mimarisi Nedir?, *Yapı Dergisi*, (32), 51.
- İpşirli, M. (2003). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde (28). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kıran, S. (1993). *Anıtsal Yapılara Ek Yapı Tasarımı ve Ek Yapı Tasarımına Etki Eden Etkenler*. Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Kuban, D. (1990). *Soğukkuyu Caferağa Medresesi Restorasyonu*. İstanbul: Vakıf İnşaat Restorasyon Yayınları.
- Kuban, D. (1993). *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* içinde (3). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Kuran, A. (1988). *Mimar Sinan*. İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları.

- Kuran, A. (17.01.2010). Karamanlı Medreseleri. 10.05.2011,
<http://www.restorasyonmerkezi.com/forum/content.php?98-Karamanl%C3%BD-Medreseleri>
- Kurşun, Z. (2008). *Yaşayan İstanbul Medreseleri-I*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Küçükdoğu, M. Ş. (2002). *Müze Olarak İşlevlendirilen Tarihi Eserlerde Aydınlatma*. Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Küçükdoğu, M. Ş. (2002). *Tarihi Yapıların Aydınlatma Sorunları ve Aydınlatma Sistemlerinin Restorasyon İlkeleri Açısından İncelenmesi*. Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Kütükoğlu, M. S. (2000). *XX. Asra Erişen İstanbul Medreseleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kütükoğlu, M. (1977). *1869'da Faal İstanbul Medreseleri*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası.
- Kütükoğlu, M. (1978). Dar-ül Hilafet Aliyye Medresesi ve Kuruluşu Arefesinde İstanbul Medreseleri, *İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, (7), 150.
- Miroğlu, İ. (1992). *İslam Tarihi Ansiklopedisi* içinde (7). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Öz, T. (1987). İstanbul Camileri-I. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Özcan, A. (1997). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde (15). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Özdeniz, B. (1996). Aydınlatma Tasarımında Yeni Yaklaşımlar, *1. Ulusal Aydınlatma Kongresi*. İstanbul Teknik Üniversitesi.

- Pedersen, J. (2003). *Encyclopedia Of Islam* (3). Boston: Brill Academic Publishers.
- Pinkepank, H. (2010). *Industrial Cultural Landscape Montane Region Ore Mountain on the Way to UNESCO – Public Participation and Community Involvement, Transformation of Industrial Environments: Processes, Tools, Re-Thinking I*. Germany: Technical University Freiberg
- Sakaoğlu, N. (2010). *İstanbul Ansiklopedisi*. İstanbul: Ntv Yayınları.
- Sezgin, H. (2004). Mimar Sinan'ın Unutulmuş Bir Eseri: Kılıç Ali Paşa Medresesi, *Mimarist Dergisi*, (11), 14.
- Sezgin, H. (1990). *Geleneksel Kagir Yapıların Restorasyonunda Teknoloji ve Malzeme Sorunları*. Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Üniversitesi.
- Sözen, M. (1975). *Türk Mimarisinin Gelişimi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sözen, M.(b.t.). Mimar Sinan ve Osmanlı Mimarisi'nin Klâsik Çağı-II. Medreseler. 27.03.2011,http://www.felsefeekibi.com/sanat/sanatalanlari/sanat_alanlari_MimarSinanveOsmanliMimarisininKlasikCagi2.html
- Sözen, M.(b.t.). Osmanlı Mimarisinde Geç Klasik Çağ. 27.03.2011, http://www.felsefeekibi.com/sanat/sanatalanlari/sanat_alanlari_OsmanliMimarisindeGecKlasikCag.html
- Tansel, B. (2007). *Restoran Bar İşlevi Kazandırılmış Tarihi Mekanlarda Yapay Aydınlatmayla Atmosfer Yaratma*. Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Üniversitesi.
- Tanyeli, U. (2005). Tarihsel Yapılarda Bütünleme ve Yeni Ek, *Arredamento Mimarlık*, (10), 52.

Taşkın, F. (1994). *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* içinde (2). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tayla, H. (2007). *Geleneksel Türk Mimarisinde Yapı Sistem Ve Elemanları*. İstanbul: Taç Vakfı Yayınları.

Ulusay, R. (2006). Assessment of Environmental and Engineering Geological Problems for the Possible Re-Use of an Abandoned Rock-Hewn Settlement in Urgup (Cappadocia), Turkey. *Environ Geol*, (50), 473-494.

Yavaş, D. (1994). *İstanbul Ansiklopedisi* içinde (7). İstanbul: NTV Yayınları.

EKLER

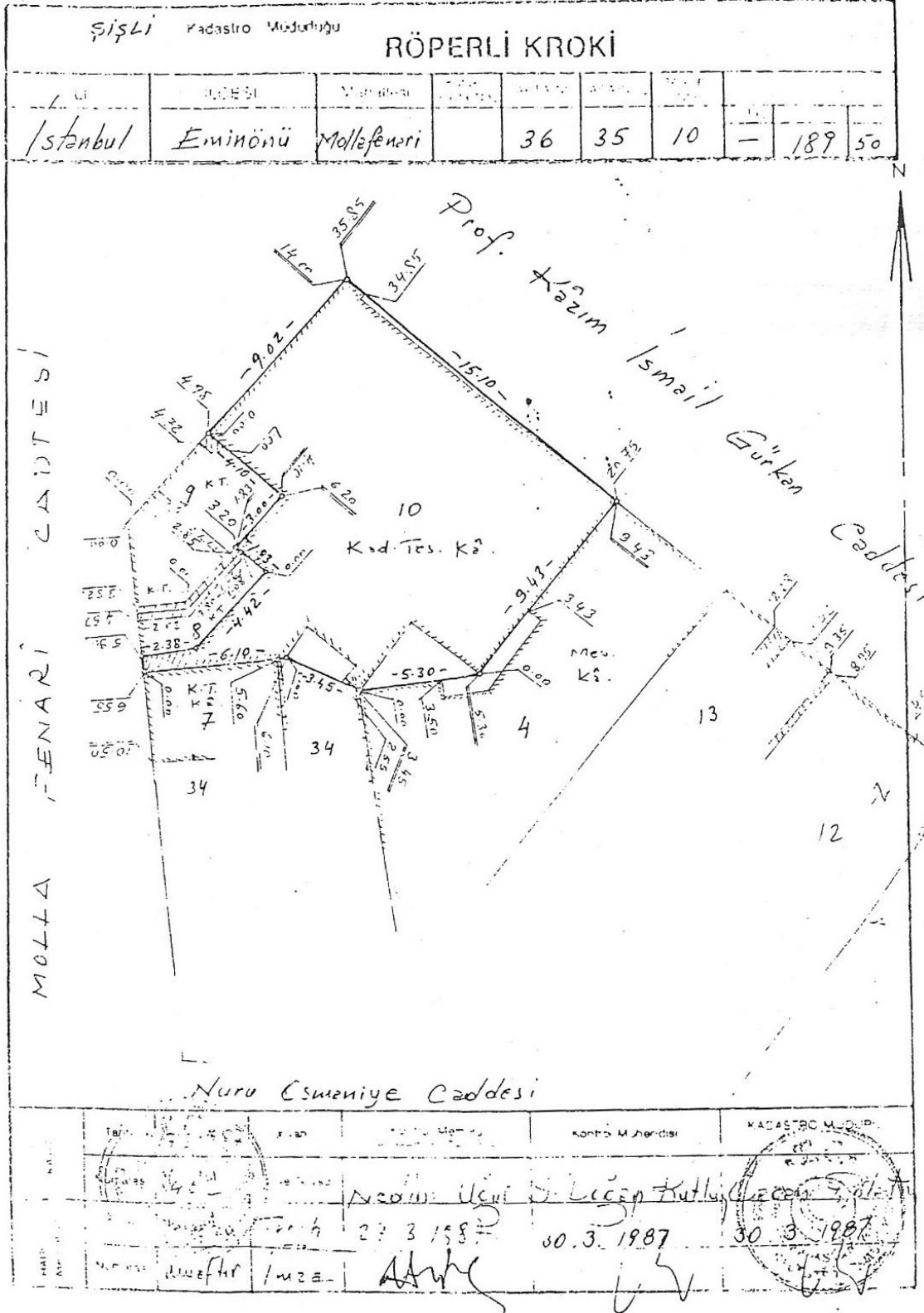
(Restorasyon Aşamasında Kullanılan Belgeler)

Ek-1: Hadım Hasan Paşa Medresesi Tapu Senedi

TAPU SENEDİ

Vilâyet:	İstanbul		FOTOĞRAF YERİ									
Kazası:	Zincirli											
Nahiyesi:												
Mahallesi:	Mülendler											
Köyü:												
Sokağı:	Çapalıoğlu caddesi											
Meşhur semti veya mekbi:												
Vergi'nin			İradı	Kıymeti	Bedeli	Pafta No.	Ada No.	Parsel No.	Yüz Ölçümü			
Umum No.	Husus No.								He.	M²	Dm²	
	Eski No.	Yeni No.				36	35	10		189	50	
	28	58										
GAYRİMENKULÜN	VASFI	Kagir emarese										
	SINIRI	planı gibi										
	HESABI	Bu emare İstanbul Vilayeti Mülkesi Hüsnüsiyesi adında meşhurlu Çiğdem 7044 sayılı kirası emarece vakfi adında tesqili icra edilmiştir.										
	MALIKI	Hadım Hasan paşa vakfi										
GELİTİŞİ		Yevmiye No.	Çift No.	Sahife No.	Sıra No.	Tescil Tarihi			GİTTİSİ			
Çift No.		121		116		12.11.1960				Çift No.		
Sahife No.		İntifak bakları hariç olmak üzere mülkiyetin gayri diğer aynı haklar ile şerhler için tapu kütüphanesine muracaat edilmiştir.									Sahife No.	
Sıra No.		SİCİLİNE İYKİNDİR.									Sıra No.	
Tarih											Tarih	

Ek-2: Hadım Hasan Paşa Medresesi Röperli Krokisi

Ek-3: Hadım Hasan Paşa Medresesi Plan Örneği

PLÂN ÖRNEĞİ

İli : <i>İstanbul</i>	KADASTRO VEYA TAPULAMA						Yüzölçümü		
	Gören yerlerde				Görmeyen yerlerde		Ha.	M.²	Ds.²
	Küçük Sayfa No.	Pafila No.	Ada No.	Parsel No.	Mevkii	Gömlek sıra No.			
İlçesi : <i>Etiler</i>		<i>36</i>	<i>35</i>	<i>10</i>			<i>189</i>	<i>50</i>	
Köyü veya mahallesi : <i>Alemida</i>									

Plânından kopya edilmiştir.

30.3.1987
Tapu Fen Memuru
Şefik Aktekin

30.3.1987
Tapu Fen Amiri
Kasim Kocak
21. Doga Kullu
Özcan Palat

Arınbar Stok No. : 28

D.M.O. Basın Müdürlüğü

Ek-4: Hadım Hasan Paşa Medresesi Makbut Vakıflar Gayrimenkul Tespit

Fişi

47-109

Emvali G. M. Def. No : Senet Def. No: 41.6959		MAZBUT VAKIFLAR GAYRI MENKUL TE-BİT FİŞİ				VAKFI Hadım Hasan paşa	
İli		İlçesi		Bucığı		Mahallesi	
İstanbul		Eminönü				Alemdar	
Sokağı				Kapı No.		Cinsi	Hiscesi
Eski	En Yeni	Eski	Yeni	En Yeni	Taj	Kârgir medrese	Tam
Yeni	Cağaloğlu caddesi						

Tapu kaydına göre												
Kütük numarası	Pafta No.	Ada No.	Parsel No.	Yüz ölçümü			İradı veya kıymeti	Yevmiye No.	Cilt No.	Sayfa No.	Senet	
				Dönüm	M.2	D.M.2					Tarihi	No.
	36	35	10		189	50		Kadastro	Geçmiştir			

Akavat Hesap numarası	Vergi kaydına göre					
	Vergi Hesap numarası	Varidatı	Kıymeti	Bina vergisi	Arazi vergisi	Belediye vergi ve Resimleri
957/2205		Var, 1 tane içinde kayıtlı bulunmamaktadır.				

Gayri Menkul Durumu							
E saf ve Müstemilâtı				Bugünkü durumu		Müstahsinin Adı, soyadı Kıymeti	Ne işte kullandığı
Kat	Od.	Müstemilâtı					
		Müstemilâtı Buğünkü medrese olup 7 oda vardır. 2 odanın müstahsinin bir le küçük helayacılığıdır ve bu katında eski medhal yanında Molla Fenari caddesinde bu bir dükkan yine müstahsinin Molla Fenari caddesi cephesi hususinde bu dükkanın inşaat edilmiş 2/1 c. ile dükkan		Heraptır esaslı sahibi inşaatıdır. Müstahsinin		Müstahsinin Adı, soyadı Kıymeti Molla Fenari caddesinde 2/1 sayılı fotoğrafçı ve daktilo dükkanı İzzet li şağilli Ştezenberi Mah ali Müdürcü Molla Fenari caddesinde 52 kapı sayılı Bileyci dükkanı Ştezenber fuzuli şağilli Mustafa	Ne işte kullandığı Molla Fenari caddesinde 2/1 sayılı fotoğrafçı ve daktilo dükkanı İzzet li şağilli Ştezenberi Mah ali Müdürcü Molla Fenari caddesinde 52 kapı sayılı Bileyci dükkanı Ştezenber fuzuli şağilli Mustafa

Taksit alınmış kıymet							
Arşanın				Bunun maktuca kıymeti		Umumi kıymeti	
Yüz ölçümü	Metrekafe fiyatı	Tutarı		Lira	K	Lira	K
10,50							
İmar durumu		Eski eser olup olmadığı		Satış tarihi		Satış bedeli	
		Eski eserdir.				Lira K.	

Düünceler							
Tarihi anıtlarımızdan Hadım Hasan paşa medresesidir.							
Mahri İlgez				13.9.1962			
Muharrem				İkret Saru			

ÖZGEÇMİŞ

20 Mayıs 1987 tarihi, Rize ili Ardeşen ilçesi doğumluyum. İlk, orta ve lise öğrenimimi İstanbul'da tamamladıktan sonra, 2004 yılında Beykent Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık bölümüne kaydoldum. 2007 yılında Mesa-Nurol Bahçeşehir Evleri'nde şantiye stajımı tamamladım. 2008 yılında ise ofis stajı amacı ile gittiğim Oruç Isıgöllü İç Mimari Mobilya Dekorasyon Tasarım firmasında 3 ay iç mimar olarak görev aldım. İç Mimarlık bölümünden bölüm ikincisi olarak 2009 yılında mezun olduktan sonra aynı yıl Beykent Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Mimarlık programında yüksek lisans öğrenimine başladım.

Halen Haliç Mimarlık' ta iç mimar + proje sorumlusu olarak görev almaktayım.

Aday: Şenay Memoğlu